

ČASOPIS FEDERÁLNÍHO MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

**vyznamenáný medailí Za upevňování přátelství ve zbrani 1. stupně
a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání,
Květnového povstání českého lidu, osvobození Československa
Sovětskou armádou**

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ DEVÁTÝ ROČNÍK

4

NĚKTERÉ POLITICKÉ ASPEKTY VĚDECKOTECHNICKÉHO ROZVOJE V PVOS V SOUČASNÉM OBDOBÍ A VÝCHODISKA JEJICH ŘEŠENÍ

Protivzdušná obrana státu s ohledem na své poslání a internacionální charakter stála vždy v čele vědeckotechnického rozvoje v naší armádě. Proto byly objektivně s určitým předstihem získávány zkušenosti ze zdokonalování pohotovostního systému, zavádění automatizovaných systémů řízení, především pak kvalitativně nové techniky a zbraňových systémů.

Vojenskoodborné a technické úkoly s tím spojené jsou vcelku úspěšně plněny. S určitým zpožděním se však začínaly projevovat problémy v sociálně politické oblasti tohoto procesu, které sice bylo možné předvídat, ale ve většině případů neměly alarmující podobu. A tak i když byly včas zformulovány, zůstaly stranou pozornosti.

Proto je potřebné některé zkušenosti (pozitivní, ale i negativní) zobecnit, vzít si z nich poučení a umožnit širšímu aktivu velitelů a politických pracovníků, aby se podobných problémů vyvarovali.

I když myšlenka o tom, že kvalitativně nové úkoly není možné řešit starými postupy, je bezesporu pravdivá, neznámá to v žádném případě vzdát se všech pozitivních zkušeností.

Nástrojem, který umožňuje oddělit životaschopné formy a metody práce od těch, které je nutné přehodnotit, je historicko-logický přístup k faktům. Ne nadarmo se vedle kategorie přestavba používá pojem **obnova**. Přestavba se neuskutečňuje jen tím způsobem, že se na řešení nových, dosud neznámých procesů a jevů hledají a tvořivým způsobem rozpracovávají principiálně nová, předtím neznámá řešení, postupy a způsoby. Spolu s tímto postupem přestavby se zároveň obnovují, „renovují“ i z odkazu klasiků marxismu-leninismu a praxe výstavby socialismu známé, osvědčené ideje, postupy, principy.

Proč tyto myšlenky připomínám? V PVOS se otázkám sociálně politických aspektů vědeckotechnického rozvoje věnujeme dlouhodobě. Základ poznání tvoří období na začátku osmdesátých let, kdy bylo nutné reagovat na dynamické zavádění nové techniky třetí generace, zejména automatizovaných a zbraňových systémů. Řada problémů, zejména vojenskoodborných a technických byla vyřešena, velká pozornost byla věnována úloze člověka v nových podmínkách. Proto je nezbytné vrátit se k myšlenkám a závěrům, které byly v daném období základem stranickopolitické práce i řešení věcných problémů.

Současná doba je příhodná pro to, aby se prohloubilo poznání působení věcných a sociálních faktorů na osobnost člověka. Vedle toho je zapotřebí vyvodit poučení pro řešení současných i budoucích problémů rozvoje PVOS.

Hodnotíme-li dnešní měřítka požadavky východiska a závěry pro řešení sociálně politických problémů, jak byly zformulovány na dvou po sobě jdoucích teoreticko-praktických konferencích (v letech 1981 a 1982), vystupuje do popředí snaha obrazně řečeno chránit příslušníky PVOS především před negativními vlivy vědeckotechnického rozvoje. Toto na první pohled „charitativní“ chápání sociální oblasti vyplývalo z toho, že obecně převládal názor, že vědeckotechnický pokrok vyřeší všechny existující problémy – sníží se požadavky na kádry, a to jak na jejich přípravu, tak počet, automaticky se zvýší kvalita pohotovostního systému, vzroste spokojenost lidí, klesne odchodovost atd. Avšak problémy, které jsme museli řešit, ukázaly, že v žádném případě nejde o bezrozporný proces.

Navíc některé z nich se reprodukují, o čemž svědčí nejen neklesající počet žádostí o odchod z PVOS motivovaný nedostatky v sociálním zabezpečení lidí, lépe řečeno skutečnost, že neklesá, ale spíše stoupá náročnost služby, obsah kritických připomínek směřujících převážně k řešení sociálně politických problémů a ukazujících na to, že nejsou respektovány oprávněné potřeby a zájmy lidí, na úroveň řešení a jeho vlivy na plnění úkolů, vztahy a atmosféru ve vojenských kolektivech. Lidé upozorňují na existující problémy, které brání tomu, aby měli dobrý pocit z vykonané práce.

V tomto směru je plně platná analýza příčin tohoto stavu, jak ji přednesl náčelník hlavní politické správy na ideově teoretické přípravě vedoucích funkcionářů ČSLA dne 26. 1. 1988. Charakterizuje potíže druhé poloviny šedesátých let a potvrzuje, že narůstá zejména rozpor mezi náročnými úkoly bojové a politické přípravy, jejich materiálovým i kadrovým zabezpečením. Vliv strany na život vojsk štábů a řídicích orgánů armády oslabovalo nedůsledné uplatňování leninských principů řízení i slabiny ve výchovné práci velitelů. V práci politických orgánů a stranických organizací se projevovaly prvky formalismu, nedůslednost v plnění stranických usnesení. Opatření přijímaná velením armády k odstranění těchto nedostatků se ukázala jako málo účinná, protože měla převážně administrativní charakter a byla formální.

V zájmu objektivnosti hodnocení je potřebné vidět to, že i v podmínkách PVOS bylo vynaloženo nemálo úsilí, aby problémy, které jsem uvedl, byly odstraněny. To, že se to nepodařilo, má v našich podmínkách více příčin.

Přesto, že PVOS stojí v čele využívání vědeckotechnického pokroku a na její příslušníky jsou vysoké nároky, uplatňoval se (a někdy ještě uplatňuje) tzv. „zbytkový princip“, který se obecně projevoval při rozdělování společenského bohatství v tom, že sociální programy byly sice považovány za prvotradé, avšak praxe byla opačná.

Tak je tomu např. při reorganizacích, ale zejména při zavádění nové techniky. Je pochopitelné, že zdroje, které může společnost na armádu vynakládat, nejsou neomezené, ale s tím by se mělo počítat. Neprosazovat od začátku maximalistické požadavky. Má-li se potom ušetřit, na prvním místě se škrtnou položky na zabezpečení člověka. Nová technika se zavádí bez zvážení vlivů kadrového a materiálního zabezpečení na život příslušníků, kteří ji budou obsluhovat.

Tento postup, protože byl často kritizován, byl obhajován tím, že v zájmu zvyšování bojové síly armády není žádná obět dost velká. Ale to je jen část pravdy. Přísaha sice zavazuje každého příslušníka armády nelítovat sil k zabezpečení obrany vlasti, ale to neznamená, že nevyužijeme každé možnosti k tomu, abychom mu umožnili harmonický rozvoj.

A to je jádro problému. Jak ukazují výsledky při zabezpečování bojové pohotovosti a zejména pohotovostního systému PVOS, lidé obětavě překonávají těžkosti služby, kriticky však poukazují a odmítají ty skutečnosti, které považují za zbytečné a mají převážně subjektivní příčiny.

Proto je oprávněný požadavek budovat a upevňovat systém PVOS spíše cestou kvalitativních než kvantitativních změn. Jeho naplnění by vytvořilo příznivější podmínky pro řešení sociálních aspektů, které přináší vědeckotechnický rozvoj. Vždyť je zarážející, že do popředí tohoto procesu vystupují spíše negativní skutečnosti, jejichž řešení odvádí pracovníky od kvalitního plnění jejich funkčních povinností, neovlivňuje jejich iniciativu.

Na tomto místě je třeba připomenout, že přestavba a strategie urychlení je založena na aktivizaci lidského činitele, a je tedy třeba odstraňovat vše, co tento proces brzdí. Navíc

vzniká falešné vědomí, že složitost a náročnost služby v PVOS není ve vysoké internacionální odpovědnosti za obranu vzdušné hranice socialistického společenství, ale právě v překonávání těžkostí. Tím se ztrácí její politický motiv, což je velmi závažné.

Z toho, co jsem uvedl, vyplývá závěr, že sociální aspekty vědeckotechnického rozvoje PVOS nelze řešit až tehdy, kdy se stávají více politickým problémem. Je potřebné odmítat chápání sociální oblasti jen jako pomoc, ochranu před negativními vlivy tohoto procesu. Stejně tak názor některých velitelů na to, že požadavky lidí na odpovídající podmínky jak při výkonu funkcí, tak i mimo službu jsou v rozporu s požadavky společnosti a armády. Jestliže totiž před časem vystupoval do popředí problém, aby se člověk při změnách technologií či průběhu bojové činnosti bral v mírových podmínkách v úvahu, dnes tyto požadavky mají obecnou platnost.

Chceme-li překonat tyto tendence, znamená to důsledně překonávat praktikismus, od kterého je velmi blízko k pragmatismu.

Dospěli jsme totiž k závěru, že problémy pramení z podceňování teorie, povyšování praxe a jejich zkušeností na zásadu. Při složitosti plněných úkolů se nelze vyhnout určitému teoretickému zobecnění pozitivních i negativních výsledků.

Teorie je nezbytná nejen pro perspektivní sociální a politickou orientaci. Je jí zapotřebí doslova pro každý krok vpřed. Je to v souladu s myšlenkou V. I. Lenina: naučit se řešit úkoly novými metodami je možné pouze v případě, jestli jsme si dobře a kriticky osvojili zkušenosti včerejší. A ty hovoří o tom, že ani sebevýznamnější praktická otázka nebyla úspěšně vyřešena, když chybělo její teoretické objasnění a zdůvodnění. Složitost tohoto problému spočívá v tom, že škody, které jeho neřešení způsobuje, nejsou patrné ihned. Navíc překračování bariér v myšlení lidí je daleko svízelnější než řešení technických a vojenskoodborných úkolů.

V PVOS hledáme možnosti postoupit v tomto směru jednak ve spolupráci s VVTŠ v Liptovském Mikuláši, jednak ve využití výsledků výzkumu VHU, který se touto problematikou zabývá. Dále ve vlastní teoretické činnosti, protože zejména společné porady PO PVOS s odbornými funkcionáři přinášejí mnoho poznatků. V žádném případě se neztotožňujeme s tvrzením, že teorii se mají zabývat jen k tomu určené instituce.

Stále aktuální zůstává překonávání rozporu mezi osobními zájmy příslušníků PVOS a potřebami zabezpečení obrany. V jádru jde především o to, postavit před lidi program, který by tyto zájmy integroval. Vycházet musíme z toho, jak bylo konstatováno na celoarmádním stranickém aktivu, že tento rozpor má své příčiny ve zvyšujících se nárocích na všestrannou připravenost důstojníků a praporčíků, v omezování rozsahu jejich volného času, častých změnách ve funkcích a míst posádek, což má odraz v rodinném životě, v možnostech společenského a kulturního vyžití. To vše na pozadí tvrzení, že úloha lidského činitele ani v období VTR neklesá, ale spíše naopak.

V této souvislosti je nutné uvést, že se nesmíme dopustit té chyby, která spočívá v tom, že budeme vidět nápravu jen v odstraňování negativních jevů. Je nezastupitelnou povinností velitelů a politických pracovníků, ale i stranických organizací, aby uměli ukázat podřízeným, jak v daných podmínkách žít lépe, ale co je důležitější, reálně je zlepšovali.

Určitou zkušeností v tomto smyslu je poznatek z realizace RMNO č. 13/1986, kdy velitelé po velkém úsilí vytvořili časový prostor pro uspokojování zájmů lidí, ale nedokázali jej naplnit obsahem. Spíše jsme se setkávali s pasivitou.

Jde tedy nejen o to překonávat potíže, ale spolu s tím zvyšovat účinnost výchovného vlivu služby v PVOS v jednotě s vytvářením podmínek pro rozvoj těch aktivit, které přispívají k harmonickému rozvoji osobnosti všech kategorií příslušníků PVOS. Přináší to ovšem nejednu překážku. Např. další sebevzdělávání. I když vystupuje jak nutnost vědeckotechnické revoluce a uplatnění jejich možností v rozvoji PVOS, musíme vidět, že je zabezpečováno až na výjimky formou sebevzdělávání. V tom je ovšem potíž. Protože jen jednotlivci mimořádně fyzicky a psychicky odolní se mohou po průměrných 48 hodinách týdenní práce prakticky ve větším rozsahu vzdělávat, rozvíjet svou technickou aktivitu, uplatňovat svůj talent ve společensky prospěšném směru. Z toho vyplývá, že s ohledem na vytíženost lidí, je potřebné přehodnotit systém dalšího vzdělávání (mimo již organizovaného postgraduálního studia) přede-

vším toho s menší periodicitou, který by umožňoval zejména technickým kádrům být na úrovni úkolů které plní. Do tohoto procesu je možné zařadit i nezbytné rekvalifikace.

V souvislosti s požadavky, které na příslušníky klademe, velmi často hovoříme o aktivizaci lidského činitele. Skutečností je, že v první řadě hovoříme o tom, jak by měl člověk jednat, jaké funkce plnit. Málo se však zabýváme tím, zda má na jednání dostatek psychických a fyzických sil. Zvláště výrazně to vystupuje do popředí v případech, kdy člověk selže – při haváriích, mimořádných událostech, v našich podmínkách po neúspěšném zásahu při narušení vzdušného prostoru.

Jde o to, abychom nehovořili o lidském faktoru a neodsunuli do pozadí takové pojmy, jako je osobnost a individualita, abychom „pro les nepřehlíželi stromy“.

S postupným zaváděním moderní techniky, která mění postavení člověka při jejím využívání, je v našich podmínkách potřebné řešit rozpor, který tento proces provází.

Je to vztah mezi vysoce kvalifikovanou a nekvalifikovanou prací, které je v armádě, zejména v oblasti zabezpečení bojové činnosti a života vojsk stále velké množství, lze předpokládat, že se tento rozpor, nebude-li včas řešen, bude prohlubovat.

Na dosaženém stupni vývoje společnosti a tedy i armády zákonitě existují činnosti, které jak svým obsahem, tak i formou mohou člověka těžko uspokojit.

Je proto naší povinností ukazovat na jejich prospěšnost a nezbytnost. Je také nutné z nich odstraňovat jakoukoli samoučelnost a zneužívání skutečností, že přes všechny problémy v armádě existuje relativní dostatek pracovních sil. Ukazují to všechny případy extenzivního plnění úkolů.

Je tedy potřeba respektovat, že účinnost práce, zvýšení její produktivity, nezávisí pouze na úrovni technického vybavení nebo profesionálních schopnostech člověka, ale také na ukazatelích sociálního rozvoje, jako je úroveň morálky, formy spolupráce, atmosféra v pracovních kolektivech.

Právě proto zvýšení efektivnosti práce stále ve větší míře závisí nejen na investicích, které armáda (a tedy i PVOS) vynakládá na vědeckotechnické vybavení, ale také na investicích do sociálního rozvoje a sociálního zabezpečení vojsk.

Proto je tak významné včas řešit rozpory, které proces uplatňování výsledků vědeckotechnické revoluce v praxi přináší.

To ovšem znamená, že tyto rozpory jsou zjištěny. Bohužel se setkáváme s tím, že jsou reálně existující rozpory zaměňovány za „nedostatky“ nebo „problémy“, což pak vede k závažným chybám. V praktické činnosti má takový přístup za následek snahu zbavit se toho, co je rozporné, často bez pochopení povahy této rozpornosti, což vede buď k předčasnému „vyřešení“ rozporu, které však není řešením skutečným, protože jde zejména o voluntaristická opatření byrokratického typu a má čistě formální charakter, nebo vede k řešení neúplnému, ignorujícímu skutečný stav věcí.

Tento závěr má metodologický význam pro úspěšné řešení všech otázek, které uplatňování výsledků VTR v PVOS v sociální oblasti přináší, především proto, že nemusí mít vždy alarmující podobu. Přehlížení reálných rozporů může vyvolávat závažné problémy, a tak ovlivňovat plnění základního poslání PVOS.

V článku jsem samozřejmě nemohl ukázat všechny problémy a způsoby jejich řešení, které jsou s dynamickým vědeckotechnickým rozvojem PVOS spojeny. Byl jsem veden snahou postihnout závažnost jeho sociálně politických aspektů a důsledků, které přináší, jsou-li podceňovány.

DŮSLEDKY VĚDECKOTECHNICKÉHO ROZVOJE VE STYLU ŘÍZENÍ VELITELŮ

Současné období vojenské výstavby a činnosti, zejména rychlý rozvoj vojenské techniky, nové způsoby vedení boje a přípravy vojsk, změny v organizaci vojenských jednotek a útvarů vedou k tomu, že zdokonalování stylu řízení a jeho uzpůsobování novým podmínkám se stává trvalou nutností. Účinný styl řízení je nerozlučně spjat s uplatňováním vědeckých a tvůrčích přístupů, s hledáním nových cest řešení vznikajících problémů. Jeho zvládnutí, důsledné uplatňování představuje náležitý úkol, hlavní článek zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti vojsk. Na účinném stylu řízení závisí politické sjednocování podřízených k odpovědnému výkonu vojenské služby, bojové mistrovství vojáků, jejich morálně politický stav, organizovanost a kázeň.

K účinnému stylu řízení se velitelé cílevědomě propracovávají na základě osvojování si vědeckých poznatků a progresivních praktických zkušeností. Učí se zvládat moderní metody vedení podřízených, racionálně řídit provoz, udržbu a ošetřování vojenské techniky, účinně připravovat vojáky k boji a motivovat je k odpovědnému výkonu vojenské služby. V tomto směru se od velitelů na všech stupních očekává, že v souladu s přijatými závěry zvýší koncepci řízení a plánování, oprostí se od přežívajícího resortismu, byrokratických forem řízení a že se budou stále účinněji a aktivněji osobně podílet na důsledné realizaci přijatých opatření u vojsk.

Vědeckotechnický rozvoj, jeho uplatnění v armádě má hlavní smysl v zabezpečení obranyschopnosti našeho státu a zajištění mírových podmínek pro budovatelskou práci lidu. Představuje systém vědecky zdůvodněných opatření, která odpovídají soudobým potřebám vojenství, technickým a ekonomickým možnostem státu. Jádrem uplatnění vědeckotechnického rozvoje je plánovitě uskutečňování inovací vojenské techniky, tj. zbraní, zbraňových a zabezpečovacích systémů, ostatní vojenské techniky a materiálu.

Zdokonalování a postupné zavádění nové vojenské techniky do vojsk vyvolává změny nejen ve vojenskoodborné oblasti, ale současně též v sociální oblasti života armády. Výrazně mění úlohu člověka v boji, způsob organizace výcviku a výchovy vojáků. Způsobuje změny v činnostech vojáků a v jejich vzájemných vztazích, ve způsobu organizace a řízení, v připravenosti na výkon funkcí a v podmínkách života vojáků. Přitom rozvoj sociální sféry armády je důsledkem vědeckotechnického rozvoje, ale zároveň i nezbytným předpokladem jeho realizace v jednotkách a útvech. Z tohoto důvodu je třeba nahlížet na uplatňování vědeckotechnického rozvoje jako na jednotu jeho dvou základních stránek: vojenskotechnické a sociálně politické.

Změny a nové požadavky na styl řízení velitelů, které jsou jedním z hlavních sociálních důsledků vědeckotechnického rozvoje, jsou velmi rozmanité, mnohostranné. Projevují se bezprostředně i velmi zprostředkovaně, s různou intenzitou a časovými rozdíly. Lze je koncentrovaně vyjádřit spolu s požadavky na přestavbu činnosti řídicích kádřů v těchto tendencích:

- a) zvyšují se nároky na odbornou způsobilost řízení bojové činnosti a výcviku.
- b) dochází k širšímu využívání schopností specialistů a vojenských odborníků.
- c) vzrůstá potřeba důsledného prosazování vědeckých a tvůrčích přístupů při plnění úkolů.
- d) zvyšuje se význam upevňování vzájemné důvěry nadřízených s podřízenými a všestranná podpora jejich aktivity a iniciativy.
- e) prohlubuje se nutnost uplatňování citlivého a pozorného vztahu k lidem, péče o jejich potřeby a zájmy.
- f) roste důležitost systematického a kritického oceňování výsledků vlastní práce a činnosti podřízených.

ad a) Výrazné a bezprostředně se svými účinky projevuje modernizace a zavádění nových zbraní a vojenské techniky ve **způsobu řízení soudobého boje a výcviku.** Zvyšuje se rychlost a dynamika vedení boje, rychle se mění situace na bojišti, vznikají nestandardní bojové situace. Takové situace budou od velitelů vyžadovat umění pohotovosti a samostatně se rozhodovat i za nedostatku informací, projevovat tvůrčí schopnosti a iniciativu při plnění úkolů. Zatímco nedostatečně rozvinuté schopnosti velitelů mohou v podmínkách nestandardních a kritických situací vést až k jejich bezradnosti či selhání, tak velitelé s pružným racionálním myšlením, potřebnými praktickými zkušenostmi si obvykle umějí poradit a dovedou splnit i ty nejnáročnější úkoly. Přitom je nutné poznamenat, že postupné zvyšování nároku a vystavování velitelů zátěžovým situacím ve výcviku vede ke zvyšování jejich psychické odolnosti a všestranné připravenosti pro soudobý boj.

Výrazné změny v řízení a velení způsobují výpočetní technika, zařízení pro přenos a zobrazení informací. Se zaváděním automatizovaných systémů velení se mění obsah řídicí činnosti velitelů a jejich postavení v systému velení. Technické prostředky, zejména výpočetní technika, osvobozuje velitele od mechanického sběru a pracného vyhodnocování údajů, ale na druhé straně klade vyšší požadavky na jejich intelektuální kvality a tvůrčí schopnosti i dovednosti dokonale ji ovládat a efektivně využívat. Zároveň častější zprostředkovaný styk velitelů s podřízenými, většinou pomocí moderních technických prostředků, omezuje emoční a morálně volní působení na podřízené. Způsob a formy účinného vlivu na podřízené za těchto podmínek nejsou dosud uspokojivě objasněny. Je však nesporné, že účinné motivování a regulování jednání vojáků bude založeno více na morálních stimulech a osobní zainteresovanosti na dosažených výsledcích, vzroste význam kolektivního mínění a příznivého pracovního klimatu ve vojenských jednotkách.

Při organizování a konání výcviku je důležité, aby velitel znal nejen odborné, ale i psychologické a fyzické požadavky na mistrovské zvládnutí moderních zbraní, vojenské techniky. Uměl řešit rozpory, které vznikají mezi novou, stále složitější a výkonnější vojenskou technikou i časovými nároky na její dokonalé ovládnutí, údržbu, mezi úrovní složitosti vojenské techniky a intelektuálními, fyzickými schopnostmi vojáků určených k její obsluze. Účinné řešení těchto rozporů předpokládá racionálně přizpůsobovat formy a metody výcviku, uplatňovat tvůrčí přístupy ve zvládnutí a ošetřování techniky, maximálně využívat moderní výcviková zařízení a pomůcky.

V současné době zůstává pro velitele vysoce důležitým a aktuálním úkolem utvářet a rozvíjet pozitivní vztah vojáků ke svěšené vojenské technice. Pramení to z rostoucích nároků na provoz, údržbu a ošetřování vojenské techniky. Dnes více než kdykoli v minulosti může mít každá nedbalost za následek vážné poškození nebo havárii techniky a nesplnění úkolu. Poznatky z praxe potvrzují, že většina poškození vojenské techniky vzniká v důsledku nedbalosti a nedostatku při dodržování technologických postupů údržby a ošetřování. To klade na velitele zvýšené nároky v technické přípravě, vyžaduje reálné plánovat, dovedně organizovat provoz a údržbu vojenské techniky.

ad b) Velitel se dnes v řízení jednotky již neobejde bez specialistů a vojenských odborníků, jejichž počet a úloha se stále zvyšuje. Růst nasycenosti, složitosti vojenské techniky a diferenciace vojenských činností nutně předpokládají **využívat znalosti a dovednosti specialistů, vojenských odborníků**, a to i z řad vojáků základní služby, kteří se stále více podílejí na plnění složitých a náročných úkolů. Specialisté a vojenští odborníci realizují svou činnost ve dvou základních směrech: prosazují přijaté rozhodnutí a plní specifické úkoly ve vztahu k jednotkám. Nemají sice plnou rozhodovací pravomoc, ale s růstem významu přípravy rozhodnutí mají stále větší odpovědnost za důsledky své činnosti, a tím i faktický vliv na velitele.

Způsob řízení specialistů a vojenských odborníků předpokládá široce uplatňovat participaci a motivující zásady. Osvědčuje se rozhodovat o zásadních otázkách s využitím názorů a námětů odborníků, vytvářet potřebné podmínky pro jejich samostatnost a iniciativu, úkoly ukládat s ohledem na přednosti a možnosti lidí, v kontrole objektivně zjišťovat klady a nedostatky, posilovat sebekontrolu. Vychází se přitom z toho, že jde o skupinu vysoce kvalifikovaných odborníků, kteří vykonávají zastávanou služební funkci odpovědně a usilují o dosažení dobrých výsledků.

Poznatky z praxe svědčí o tom, že většina velitelů uplatňuje účinně zásady v práci se specialisty a vojenskými odborníky. Obrací se na ně často a plně nebo ve značné míře využívá jejich odborných znalostí a schopností. Přitom poněkud více k zajištění plnění úkolů v jednotkách, k řešení praktických problémů při údržbě a ošetřování vojenské techniky než k přípravě podkladů pro různá rozhodnutí. Dovedné využívání schopností specialistů je příznačné zejména pro velitele, kteří se vyznačují dobrými organizačními schopnostmi, plně důvěřují podřízeným a mají pozitivní vztah ke svěřené technice a vykonávané služební funkci.

ad c) Dalším závažným činitelem ve změně stylu řízení, který vzniká pod vlivem vědeckotechnického rozvoje, je vzrůstající potřeba **důsledného uplatňování vědeckého a tvůrčího přístupu k plnění úkolů**. Vědecký přístup má základ ve všestranném, objektivním hodnocení situace a stavu útvarů (jednotek), v reálném odhadu a předvídání sledovaných událostí i vývojových tendencí. K tomu rovněž patří vědecká organizace činnosti a dovedné používání metod a prostředků řídicí práce. Jen za těchto předpokladů lze dosáhnout, aby se vynaložené síly a prostředky zúčastily ve výsledcích bojové přípravy, ve výchově vojáků a upevňování vojenské kázně.

S vědeckým přístupem úzce souvisí i tvůrčí přístup, který není záležitostí pouze vedoucích funkcí armády, nýbrž všech velitelských stupňů. Předpokládá hledat a používat optimálních způsobů řešení problémů, uplatňovat progresivní formy a metody práce, mít cit pro nové, podporovat všechno pokrokové, rozvíjet aktivitu a iniciativu podřízených. Takový přístup umožňuje nerozptylovat energii, síly a prostředky, umožňuje nedopouštět se náhlých závěrů, nepronášet neověřené tvrzení, včas postřehnout a operativně do praxe zavádět vše, co přináší lepší výsledky.

V praxi se ovšem setkáváme s tím, že vědecký a tvůrčí přístup velitelé vždy dost důsledně neprosazují. V tomto smyslu rozlišujeme tři charakteristické případy:

V prvním případě velitel pouze přenáší rozkazy a nařízení od nadřízených na podřízené, popřípadě vyžaduje jejich splnění. Organizaci činnosti ponechává stejnou a vyhýbá se řešení konfliktů a problémů. Takoví velitelé vlastně vykonávají služební funkci jen formálně a mají minimální vliv na dosahované výsledky. Zpravidla mají záporný vztah k vojenskému povolání a usilují o odchod z armády.

Ve druhém případě rovněž velitel zakládá svou činnost na příkazech shora, ale používá přitom vlastních, dílčích způsobů jejich realizace. Svě pracovní úsilí soustřeďuje na řešení jednoho problému: jak nejlépe splnit úkoly, které ukládají nadřízení. V tomto směru se snaží dosáhnout vysokého ocenění, pochvaly od nadřízených, hlásit splnění úkolů jako první, prezentovat jenom úspěchy své práce apod. Přestože je tento způsob řízení již produktivnější, není ještě zdaleka optimální. Jeho charakteristickým nedostatkem je velký odstup od podřízených, malý zájem o vedení a výchovu vojáků. Velitelé, orientující se na tento způsob řízení, sledují především osobní zájem, rychlý služební postup a spokojenost podřízených je příliš nezajímá. Poměrně často se s nimi můžeme setkat u vojsk, neboť jednak mají pro svou náročnost a předstíraný zájem o splnění úkolů mnohdy podporu u nadřízených a jednak po-

znání nesprávného způsobu uplatňování zásad řízení trvá určitou dobu. Rovněž tak dosud není všude dost důsledně postupováno proti těm, kteří uplatňují méně účinné zásady vedení podřízených a prosazují osobní zájmy na úkor společenských potřeb.

Třetí případ představuje správný, optimální způsob řízení. Velitel hluboce a všestranně analyzuje efektivnost výchovného a výcvikového procesu, dovedně rozpracovává úkoly od nadřízených na konkrétní podmínky a stav jednotky. Plně využívá metod politického vedení a výchovného působení, vytváří povzbudivé situace a dbá o udržení vysoké pracovní morálky podřízených. Při stanovení úkolů bere ohled na přednosti a možnosti podřízených, klade důraz na sladování odborných a výchovných činností, systematicky spolupracuje s politickým pracovníkem, výborem stranické a svazácké organizace. Tito velitelé zpravidla dosahují velmi dobrých výsledků a svěřené jednotky a jejich způsob práce odpovídá požadavkům na leninský styl řízení.

ad d) Zavádění moderních zbraní a bojové techniky se projevuje ve změnách charakteru a dělby vojenských činností. V činnosti vojáků dochází k růstu duševní práce a k poklesu práce fyzické, roste význam samostatného tvůrčího a iniciativního plnění úkolů a snižuje se podíl rutinních prací. V důsledku toho se zvyšuje závislost velitele na činnosti podřízených a prohlubuje potřeba upevňování vztahů důvěry mezi nadřízenými a podřízenými. Zkušenosti potvrzují, že při upevňování vztahů důvěry nestačí spoléhat jen na existenci společných cílů a úkolů obrany socialismu, na socialistický charakter ozbrojených sil. Podřízené je třeba soustavně, cílevědomě přesvědčovat a získávat pro odpovědné plnění úkolů. Cílem je dosažení intergrace osobních a skupinových zájmů s cíli i úkoly vojenské jednotky a útvaru.

V praxi se setkáváme s tím, že názory velitelů na způsob práce s podřízenými jsou různé. Stěží najdeme dva velitele, kteří při řešení výchovných problémů postupují naprosto stejně. Názorným příkladem nám může být způsob řešení kázeňských přestupků vojáků a výše udělených kázeňských trestů. Co by však mělo být všem velitelům společné, je úsilí o pochopení a podporu větší příslušníků jednotky.

Důvěra a realita plánování i rozhodování, objektivnost hodnocení, spravedlnost, upřímnost a obětavost velitele se pozitivně projevuje v morálně politickém stavu a pracovní výkonnosti podřízených. To je ovšem jen jedna stránka věci. Důvěra podřízených k nadřízeným. Druhá, neméně důležitá stránka, se týká důvěry nadřízených ve schopnosti a možnosti podřízených. Velitelé se v projevování důvěry vojákům v podstatě člení na dvě skupiny. První skupina vychází ze zásady, že vojáci chtějí odpovědně a kvalitně plnit úkoly a v tomto smyslu na ně i motivačně a výchovně působí. Druhá, méně početná skupina velitelů, vychází z chybného předpokladu. Domnívá se, že podřízení nemají zájem na kvalitním plnění úkolů a snaží se vyhnout vojenským povinnostem. Z tohoto důvodu jim příliš nedůvěřuje a nevěnuje patřičnou péči a pozornost.

S upevňováním vzájemné důvěry úzce souvisí i schopnost velitele spolupracovat a opírat se o sílu vlivu stranické a svazácké organizace, všestranně podporovat aktivitu a iniciativu vojáků. Dovedná spolupráce velitele se stranickým a svazáckým výborem a vzájemná výměna názorů, poznatků na problémy života jednotky se příznivě projevuje ve výsledcích jeho práce. Je ovšem třeba, aby velitelé více brali v úvahu názory, stanoviska komunistů, stranických organizací a využívali jejich autoritu k dosažení stanovených cílů.

Vedení podřízených, založené na využívání a rozvíjení jejich iniciativy, umožňuje využít všech schopností vojáků (i skrytých a dosud nepoznaných znalostí a schopností). Zlepšuje výsledky ve výcviku a výchově vojáků, v neposlední řadě napomáhá uspokojení podřízených z tvůrčího charakteru vlastní práce a z pocitu sebeuplatnění. Velitel ovšem nemůže podporovat jakoukoli iniciativu podřízených, nýbrž pouze takovou, která je společensky prospěšná a v souladu s úkoly jednotky, útvaru. K žádoucí iniciativě je třeba vojáky vést, aniž je porušována zásada dobrovolnosti. Přitom nebrat iniciativu podřízených, ačkoli je v jednotkách častým jevem, jako samozřejmost, ale vždy s uznáním, jako něco, co bylo vykonáno navíc.

ad e) Mistrovské ovládání zbraní a bojové techniky ve spojení se zabezpečováním stále bojové pohotovosti zvyšuje psychickou a fyzickou zátěž vojáků. V důsledku toho se **prohlu-**

buje potřeba pozorného vztahu k podřízeným, trvalé péče o jejich potřeby a uspokojování jejich zájmů. Čím je člověk spokojenější, tím je lepší jeho vztah k nadřízeným, k ostatním příslušníkům jednotky i armádě, tím aktivněji a kvalitněji plní stanovené úkoly a má větší zájem na zvyšování své odbornosti.

Uspokojování potřeb vojáků má ve vojenských jednotkách a útvech určité zvláštnosti. Na jedné straně náročné a odpovědné plnění úkolů vojenské služby vyžaduje co nejlepší podmínky pro obnovu duševních a fyzických sil, na druhé straně požadavky bojové pohotovosti, bojové přípravy a přísná organizace vojenského života omezují možnosti všestranného uspokojování potřeb a zájmů vojáků. To nic nemění na skutečnosti, že rozvoj potřeb i zájmů vojáků a jejich přiměřené uspokojování náleží k základním povinnostem velitelů. Cílem je dosáhnout vyváženosti mezi požadovaným plněním vojenských povinností a péčí o uspokojování potřeb podřízených.

Spokojenosti vojáků je možné dosáhnout nejen uspokojováním jejich materiálních potřeb (stravování, ubytování, vystrojování, zdravotní péče), ale i rozvíjením vyšších sociálních potřeb, které souvisejí s rozvojem osobnosti. Zkušenosti z řídicí praxe potvrzují, že úspěchu ve vedení podřízených dosahují velitelé, kteří docenují uspokojování zejména těchto vyšších potřeb: potřeba uznání a ohledu, objektivního hodnocení, informovanosti, sebeuplatnění a perspektiv.

U vojsk se někdy setkáváme s tím, že uspokojování potřeb vojáků se posuzuje poněkud jednostranně. Buď se zdůrazňuje uspokojení z vykonané práce, z dosažených výsledků bojové a politické přípravy, nebo naopak se můžeme setkat s názorem, že dobré a výtečné plnění úkolů je podmíněno předchozím uspokojením základních potřeb vojáků. Není správné stavět tyto dvě stránky uspokojení proti sobě a absolutizovat některou z nich. Platí obě a v praktickém životě se vzájemně podmiňují a prolínají. Kdybychom považovali za správný první přístup, podcenili bychom důležitost péče o pracovní podmínky vojáků. Ve druhém případě bychom nedocenili úsilí o osobní uplatnění ve služební činnosti, jakož i socialistické uvědomění vojáků a jejich odhodlání plnit úkoly i ve ztížených podmínkách.

Život nás neustále přesvědčuje o tom, že pozorný vztah k lidem a jejich potřebám je důležitým ukazatelem politické a odborné zralosti velitele a nutnou podmínkou účinnosti jeho stylu řízení. Velitel, který má dobrý, upřímný a blízký vztah k podřízeným, zpravidla též zná jejich potřeby, zájmy a záliby, usiluje o zvyšování jejich odborných znalostí a pečuje o uspokojování jejich kulturních a sportovních potřeb a zlepšování životních podmínek. To mu umožňuje diferencovaný přístup k podřízeným a uplatňovat účinnou individuální práci s vojáky.

ad f) Spolehlivým prostředkem zdokonalování stylu řízení je **zásadový a kritický postoj k výsledkům vlastní práce a činnosti podřízených.** Čestný, otevřený, zásadový a angažovaný přístup k hodnocení stavu za svěřený úsek práce má velký význam pro zlepšení práce. Vysoká náročnost k sobě a k podřízeným, neustálé neuspokojování se s tím, čeho bylo již dosaženo, schopnost rozpoznat a pochopit chybu, vyvodit z ní poučení a usilovat o nápravu chrání velitele před samolibostí a sebeuspokojením. Odvaha přiznat chybu a včas ji napravit nijak nesnižuje autoritu velitele u podřízených. Právě naopak, svědčí o jeho zásadovosti a napomáhá ke zdokonalování celého procesu výcviku a výchovy vojáků. V. I. Lenin v této souvislosti zdůrazňoval: „Teprve tehdy se naučíme vítězit, až se nebudeme bát přiznávat své porážky a nedostatky, až budeme hledět přímo v tvář pravdě, i kdyby byla sebesmutnější.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 33, Praha, SNPL 1955, s. 154.)

Charakteristickým projevem kritického postoje k výsledkům vlastní práce je důsledný boj proti všemu přežitému a zastaralému, co překáží v práci. Velitel musí vystupovat proti formalismu, byrokratismu, papírování a administrativním formám řízení, které se dosud často vyskytují ve vojenském životě. Zároveň má aktivně uplatňovat účinné a životem prověřené formy a metody práce, hledat nové způsoby řešení přetrvávajících problémů a brát na sebe odpovědnost za přijatá rozhodnutí. Takový přístup napomáhá vytvářet v jednotce příznivé morální politické klima a vytváří podmínky pro neustálé zkvalitňování výcviku a výchovy vojáků.

Účinně plnit výcvikové a výchovné úkoly v duchu současných požadavků může jen ten velitel, který se soustavně vzdělává a ve své politické činnosti využívá nejnovějších poznatků vědy. Nároky jsou značné, velitel musí zvládnout rozsáhlé poznatky vojenských a technických věd a vyznat se ve společenskovední problematice, efektivně pracovat i v podmínkách dlouhodobého psychického a fyzického zatížení. V současných podmínkách nelze ani úspěšně řídit lidi, ani utvářet pevné vojenské kolektivy bez dosažení vysoké vojenskoodborné a všeobecné vzdělanosti a uplatňování účinných metod vedení podřízených.

Vážení čtenáři,

v našem časopise jsme zavedli novou rubriku **NÁZORY ČTENÁŘŮ**, ve které předpokládáme uveřejňovat Vaše ohlasy na publikovanou problematiku, krátké články – názory – na určitý problém a také odpovědi na nejasné (sporné) otázky z oblasti operačního umění a taktiky.

V souvislosti s tím Vás žádáme o zasílání ohlasů, názorů a dotazů do redakce našeho časopisu.

Redakce časopisu Vojenská mysl

Generálmajor Ing. František Pošešva, CSc.

STYL A METODY ŘÍDÍCÍ PRÁCE

Současné období vojenské výstavby, rychlý rozvoj techniky, nové způsoby vedení bojové činnosti a změny organizace vedou k tomu, že zdokonalování stylu velení a řízení i jeho uzpůsobování novým podmínkám se stává trvalou nutností.

Zdokonalováním stylu práce řídicích pracovníků jsou vytvářeny podmínky pro plynulé plnění plánů bojové a politické přípravy, sladěnou činnost štábů, organizovaný chod služby podle základních řádů a efektivní využití času.

Zkušenosti potvrzují, že značná část hlavních funkcionářů řídí svěřené pracovní kolektivy, štáby a vojska empirickým způsobem a intuitivně na základě získané praxe.

Účinný styl řízení je však nerozlučně spjat s uplatňováním vědeckých přístupů. Proto jsme u Západního vojenského okruhu s cílem zlepšit stav, **organizovali pro vedoucí funkcionáře svazů krátkodobý kurs základů vědecké organizace řídicí práce** a požadujeme, aby tento kurs byl postupně proveden i s řídicími funkcionáři nižších stupňů velení, včetně útvarů.

Mám za to, že publikované části vstupního zaměstnání tohoto kursu – Styl a metody řídicí práce a Základní funkce řízení – mohou být přínosem pro práci dalších řídicích pracovníků v oblasti, která právem vystupuje v současné době do popředí, a která má nemálo rezerv.

Problematika **stylu řízení** zaujímá v organizaci řídicích činností zvláštní místo. Velitel v souladu se svými plány a povinnostmi vyžaduje od podřízených, aby přijímali úkoly a odpovědnost ze jejich plnění. Způsoby, které se mu jeví jako vhodné, osvědčené nebo dokonce jediné možné, obvykle použije vícekrát. Jejich opakovaným používáním se vytváří u velitele určitý styl řízení (vedení) lidí.

Pod **stylem práce** rozumíme uvědomělý, vyhraněný způsob použití obecných zásad, principů, prostředků a metod řízení, čímž činnost velitele, náčelníka, řídicího pracovníka dostává charakteristický, osobitý a přitom jednotný ráz. Můžeme jej členit na obecný a individuální.

Obecný styl práce je souhrn podstatných znaků řídicí činnosti ve větších nebo menších kolektivech a je podmíněn řadou činitelů: společenským řádem, zvláštními rysy národní povahy, historickým vývojem i tradicemi, požadavky normotvorných dokumentů (základních řádů, rozkazů, nařízení), strukturou řízeného kolektivu a vzájemnými vztahy.

Individuální styl práce každého velitele, náčelníka, řídicího pracovníka je podmíněn jak obecným stylem práce, tak jeho osobními vlastnostmi a schopnostmi, např. temperamentem, charakterovými rysy, zájmy, vůlí, úrovní odborných znalostí a zkušeností, připraveností k výkonu funkce, jakož i rodinnými poměry a stavem duševního a tělesného zdraví.

Základními individuálními styly práce velitele mohou být: autoritativní, demokratický, benevolentní a leninský.

Autoritativní styl práce velitele, náčelníka i řídicího pracovníka je založen na tom, že příslušný funkcionář určuje nejen úkol svým podřízeným, ale i způsob jeho provedení bez vysvětlení souvislostí s celkovým úkolem pracoviště, jednotky, útvaru. Konkrétně se tento styl práce **projevuje v tom**, že:

- sám přijímá rozhodnutí a stanoví způsob řešení bez účasti svých podřízených,
- nebere v úvahu často i oprávněné a racionální náměty svých podřízených a vládne „železnou rukou“,
- je nekompromisní, málo přístupný, odmítá vysvětlovat své jednání,
- mění úkoly podřízeným, aniž by tyto změny s nimi předem projednal,
- puntičkářsky určuje úkoly a metody, neponechává podřízeným volnost pro samostatné rozhodování i projevy iniciativy.

Pro tento styl práce velitele, náčelníka je příznačné, že do popředí vystupují **příkazy nebo závazná doporučení** a v pozadí zůstává situace, v níž působí podněty, které i zde jsou nutné. Vyplyvá to hlavně z toho, že mezi podněty převažují ty, které stále působí negativně (sankce pro nekázeň), takže vznikají návyky „poslušnosti“.

Autoritativní pracovní styl podléhá určitému zmírnění, jestliže se k rozkazům, nařízením připojuje přesvědčování o jejich nutnosti a opodstatnění. V závislosti na účasti prvku přesvědčování, jeho intenzitě, metodách a formách vykonávání vzniká řada variant zmíněného stylu práce, který bývá nutný v situacích, v nichž nelze očekávat od podřízených, že si sami zvolí správný způsob řešení, ať již pro nedostatek znalostí nebo praxe, či pro nedostatek odpovědnosti k splnění úkolů. Někdy může být tento styl práce nutný i k zajištění součinnosti v práci a tam, kde rozdíl kvalifikace a „osobnosti“ velitele, náčelníka vzhledem k podřízeným je příliš velký.

Na druhé straně popisovaný pracovní styl omezuje iniciativu a nevede k rozvoji tvůrčích schopností podřízených. Téměř každému je nutné poprvé ukázat, jak má plnit své funkční povinnosti. Jestliže však chceme dosáhnout jeho dalšího vývoje, musíme mu dovolit, dokonce vzbudit chuť využívat vlastních nápadů a myšlenek, i kdyby to znamenalo, že se po určitý čas bude učit na vlastních chybách.

Demokratický styl práce má konkrétní projevy v tom, že:

- podřízení se zúčastňuje přijímání rozhodnutí, řešení,
- velitel, náčelník svolává podřízené k projednání záležitostí, úkolů a snaží se získat jejich názory a souhlas dříve, než uvede do života nové metody, věci, činnosti atd.,
- dovoluje podřízeným pracovat způsobem, který oni sami považují za nejlepší,
- podřízení za rozhovoru s ním se „volně“ chovají,
- stále se informuje o jejich pocitech a co si oni o různých úkolech a věcech myslí, jaké jsou jejich pracovní i soukromé potíže,
- najde si čas k vyslechnutí podřízených,
- snaží se zajistit, aby jeho úloha velitele, náčelníka byla správně podřízenými chápána.

Podstatné rozdíly s předcházejícím stylem práce jsou v tom, že velitel, náčelník stanoví konečný cíl předpokládané činnosti a podřízení si sami zvolí prostředky a metody k jeho dosažení. V oblasti kontroly je prověřován výsledek práce, nikoli činnost, jež vede k předpokládaným výsledkům. V práci podřízených je větší počet pozitivních podnětů.

Podmínkou používání demokratického pracovního stylu je dostatečně vysoký stupeň ztotožnění individuálních cílů s cíli pracoviště, jednotky, útvaru, zkušenost, politická vyspělost a vysoká profesionální erudice každého příslušníka daného pracovního kolektivu.

Benevolentní styl práce má tyto konkrétní projevy:

- vyhýbání se rozporům a problémovým situacím,
- dávání přednosti kompromisnímu řešení,
- snaha získat výhody pro své podřízené i pro sebe, hodnotit rovnostářsky, odkládat nepopulární rozhodnutí,
- pasívně „přežít“ nepříjemné a obtížné situace.

Je skutečností, že v běžné praxi se nevyskytují tyto styly práce v čisté podobě. Zkušenosti svědčí o tom, že v jednom pracovním kolektivu dosáhne velitel, náčelník nejlepších výsledků jedním pracovním stylem a v druhém jiným.

V socialistických armádách se jako nejvyšší vzor stylu práce vžil pojem **leninský styl řízení**.

Leninský styl práce je nový, zvláštní styl státní a společenské činnosti, který byl vytvářen po mnoha desetiletí při plnění složitých úkolů budování socialismu a jeho obrany.

Leninským stylem práce chápeme ucelený, zákonitě spojený systém nejefektivnějších forem, metod a prostředků, které umožňují dosahovat optimálních výsledků v každodenním systému velení a řízení.

Tomuto stylu jsou vlastní tři nejdůležitější skupiny rysů: ideově politických, odborně organizátorských a mravně psychologických.

Základní projevy leninského stylu práce

V. I. Lenin ovládal organizaci a vysokou kulturu práce, byl vzorem přesnosti a dovedl si dobře rozdělit svůj čas, organizovat pracovní den. Pracoval klidně, beze zmatku, ke svým podřízeným byl náročný, nedovoloval jakékoli porušování kázně, organizoval soustavnou kontrolu a prověrku plnění úkolů. Každou věc dokončil, snažil se dospět k reálnému výsledku, usiloval o nápravu zjištěných příčin nedostatků do té doby, dokud nebylo dosaženo vytyčeného cíle. Odsuzoval lajdáctví, lehkomyšlný poměr k práci, sklon do všeho se pustit a nic nedokončit, zlozvyk místo práce diskutovat.

V. I. Lenin si vážil osobní důstojnosti každého člověka. V jeho okolí bylo nemyslitelné setkání se lstí, podlézáním a pochlebováním. Považoval za hanebné sovětského člověka a komunisty – hrubé chování k podřízeným. Z toho také plyne: **vztah k podřízeným je důležitým kritériem stylu řízení**. Důvěra k lidem se harmonicky pojila se soustavnou kontrolou plnění všech stanovených úkolů. Lenin důsledně usiloval o to, aby ji uskutečňovali na všech stupních řízení osobně vedoucí pracovníci. Její hlavní smysl neviděl jen ve zjištění viníků a nesvědomitých pracovníků, ale v tom, aby bylo zabezpečeno plnění přijatých usnesení, stanovených úkolů, zjišťovány a odstraňovány příčiny nedostatků.

Smělá, přímá a věcná **kritika a sebekritika** jsou dalšími projevy tohoto stylu práce. K němu patří také **kolektivnost řízení**, jejíž podstatu vyjádřil Lenin slovy – Projednávání kolektivní, ale odpovědnost osobní.

Leninská struktura řídicí práce spočívá v:

- stanovení jasného a přesného cíle,
- přípravě podřízených k plnění úkolů a v jejich mobilizování k aktivnímu a iniciativnímu přístupu,
- kontrole plnění stanovených úkolů,
- zhodnocení dosažených výsledků.

Metody práce velitelů a náčelníků

Každodenní organizační práce velitele, náčelníka spočívá v určování běžných úkolů, vydávání rozkazů, příkazů, upřesňování termínů, v organizaci součinnosti apod.

Jednotlivé druhy metod jsou značně rozsáhlé a rozmanité. V podstatě je lze však rozdělit na metody **individuálního a kolektivního řešení problémů**.

Metoda je předem připravený, jednotný, racionální postup používaný při cílevědomé lidské činnosti, použitelný pro řešení stanovených úkolů.

Vzhledem ke značné obsažnosti metod, z nichž řada závisí i na individuálních schopnostech velitele, chci se dále pozastavit u některých aktuálních problémů organizátorské a řídicí práce a reagovat na ně uvedením určitých východisek.

● **Zvolením vhodných metod je možné dosáhnout zvýšení účinnosti řízení.** To lze docílit tím, že:

– Realizaci každé činnosti (práce) **předem promyslíme**, vytvoříme si model jejího uskutečnění a veškerý sled pracovních operací. Jestliže není možné vytvořit úplný model plánované činnosti (práce), pak je nutné velmi důkladně zvážit především orientační body a počátek činnosti (práce).

– Při práci, která se nám nedaří, se **nerozčilujeme** a raději uděláme přestávku, promyslíme další postup a pokračujeme v práci klidně, dokonce i úmyslně zpomalíme, aby nám síly vydržely.

– **Vybereme** si své spolupracovníky, pobesedujeme s nimi a vyzkoušíme je v práci, přičemž je nezbytné **zařadit** každého na správné místo. Špatný pracovník je nejčastěji proto špatný, že mu nepřidělili odpovídající funkci.

– Plně realizujeme **pět hlavních částí práce** každého řídicího pracovníka, tj. sestavení celkového plánu činnosti (práce), sjednocení podřízených k plnění úkolů, řízení jejich práce, sladování činnosti jednotlivých částí organizace a podřízených, kontrola.

– Každý podřízený je **odpovědný za svoji práci** a přitom musí vědět, komu je přesně podřízen a od koho může dostávat příkazy a rozkazy.

– Práci je účelné **organizovat** podle těchto pěti zásad: stanovení jasného a přesného vymezeného cíle, zpracování podrobného a přesného přehledu všech podmínek i prostředků, s jejichž pomocí je možné dosáhnout vytyčeného cíle, sestavení přesného plánu cílevědomých operací s použitím nejvhodnějších prostředků a za nejlepších podmínek, pečlivé realizování plánu, zkontrolování dosažených výsledků jejich porovnáním se zamýšleným cílem, vyvození závěrů z jednotlivých období a provedení úprav vzhledem ke stanovenému cíli, podmínkám a prostředkům.

– **Předvídáme** nežádoucí události a přijímáme opatření k jejich vyloučení (stojí to méně námahy, než řešení potíží a následků, když se již něco stalo).

– Každý je povinen **vykonávat práci** (funkci), která odpovídá jeho schopnostem. Nedělat z kvalifikovaných podřízených nosiče, poslíčky nebo písaře.

– **Moudrost** plánů spočívá v tom, že předem upozorňují na obtíže svého splnění.

● **Zlepšením organizace režimu dne**, který ve svém souhrnu, je-li správně organizován a realizován, vytváří podmínky k uplatňování jak metod individuálního, tak i kolektivního plnění úkolů.

Je zapotřebí vidět, že vyšší efektivnost práce se neobejde bez přechodu na pravidelnou, rytmickou práci v základních časových úsecích, tj. během dne a týdne.

I při plnění stanovených funkčních povinností je nutné dosáhnout toho, abychom stejné, pravidelně se opakující práce vykonávali vždy ve stejnou dobu. Každý den a týden má svůj výrazný profil, nemá být naplněn různými náhodně volenými úkoly, které samy přijdou na „stůl“.

Požadavek plánovitosti je nezbytný zejména u velitelů, náčelníků, neboť styl práce ovlivňuje pracovní metody podřízených. Pracovní čas si musí proto plánovat, a to formou **osobního plánu**.

Aby osobní plán velitele, náčelníka byl účinný, musí jej **znát všichni podřízení, všichni, kteří s velitelem, náčelníkem spolupracují a kteří jeho práci ovlivňují.** Osobní plán v zásadě je pouze projevem dobré vůle a nic nepomůže. Musí být proto vhodným způsobem zveřejněn, neboť jen za těchto podmínek může být práce podřízených cílevědomá a napomáhat splnění úkolů, které si velitel, náčelník vytýčil. Je pochopitelné, že jako každý plán, tak i osobní plán je zapotřebí pravidelně vyhodnocovat.

K osobnímu plánování

Je účelné, aby velitel, náčelník:

- vyhradil si na konci dne určitý čas a věnoval jej upřesnění plánu na příští den, do osobního plánu doplnil přehled úkolů nebo činností, které v průběhu dne vznikly; úkoly méně důležité a běžné přidělil podřízeným,
- vyčlenil si potřebný čas pro úkoly, které sice nejsou nejdůležitější, ale přesto zasluhují pozornost (jde o práce, jež jsou neustále odkládány, hromadí se),
- seskupil hlavní úkoly podle vzájemné podobnosti a podle nich si rozdělil nadcházející pracovní den do časových úseků a v každém z nich si ponechal časovou zálohu,
- pracovní den začínal prací, která je obtížná a povzbudivá, nikoli však prací, jež si vyžádá mnoho času a vypětí; uspokojení, které se získá rychlým plněním úkolů, pomůže překonat další obtíže,
- plně respektoval požadavek správného plánování a neplánoval více práce, než je v lidských silách.

● S otázkou režimu dne a osobního plánování úzce souvisí problém **ekonomie času v řídicí práci.** Je skutečností, že organizace vlastní práce velitele, náčelníka je činitelem, který kladně nebo záporně ovlivňuje objem a kvalitu práce celého kolektivu. Hlavní **příčiny mrhání časem** lze spatřovat v:

- nárazovosti, nerovnoměrnosti a uspěchaném způsobu práce,
- věnování značného úsilí vedlejším pracem, které nemají znaky tvůrčí práce,
- nedostatečném přenášení pravomoci a odpovědnosti na nižší stupně a spolupracovníky,
- nedůvěře k lidem, ve snaze udělat vše raději sám,
- nedostatečném využívání sdělovacích a organizačních prostředků,
- trpění „živelnosti práce“ místo jejího řízení a usměrňování do plánovaného toku,
- roztržštění pracovního dne a soustavném narušování pracovního klidu, především při tvůrčí práci,
- tzv. „neviditelných časových ztrátách“ způsobených čekáním, špatnou přípravou porad apod.

● S otázkou ekonomie času je spojena **metoda hlavního článku**, která spočívá v umění najít ze spleti problémů ten, jehož řešením se připravuje a usnadňuje

plnění ostatních. Je to článek, který je nutné uchopit, aby byl připraven přechod k dalšímu. Tato metoda předpokládá, aby velitel, náčelník byl schopen se orientovat v různorodých a často si i vzájemně odporujících úkolech, uměl je roztrždit podle významu, oddělit podstatné od nepodstatného, správně stanovit pořadí jejich postupného řešení, dokázat se soustředit v dané situaci na řešení vždy jednoho problému i za cenu dočasného zanedbání ostatních.

Na druhé straně zanedbávání ostatních vedlejších problémů nelze chápat absolutně tak, aby nedošlo k porušení vztahu mezi hlavními a vedlejšími problémy, a tím k ohrožení hlavního článku.

● K tomu, aby bylo dosahováno kvalitnějších a efektivnějších výsledků, je nutné **kriticky analyzovat problém, zhodnotit dosažené výsledky, neuspokojovat se s daným stavem**, ale určovat náročnější úkoly a s větší odpovědností přistupovat k práci vlastní i podřízených. Je to metoda **kritické analýzy**, která vyžaduje udělat rozbor problému, zjistit příčiny, podstatu i možné další důsledky, stanovit opatření, jež povedou k odstranění příčin nedostatků, ke zlepšení současného stavu, popřípadě i nové směry řešení a jejich realizaci.

V práci každého řídicího pracovníka to **znamená** nepřijímat pouze obecné závěry, ale konkrétní, věcné a jasné, stanovit reálné úkoly s přesnými termíny, obsahem a zabezpečením, dávat přednost kvalitě a efektivnosti před kvantitou, znát neustále stav a situaci, sledovat změny a uplatňovat leninský styl práce.

Při plnění složitějších úkolů je nutné, aby velitel, náčelník využíval svého kolektivu – **metod kolektivního řešení úkolů**.

● Jednou z kolektivních metod je **organizace porad a osobního styku**. Řídicí činnost je při složitosti problémů, které řešíme stále více činností kolektivní. Nutnost specializace jednotlivých funkcionářů štábů i útvarů má za následek přirozený požadavek účinně organizovat spolupráci mezi lidmi. Dobře připravené a vedené porady (shromáždění) mohou být účinným výchovným prostředkem a přímo školou správných metod řízení. Představují nejkratší a nejlepší způsob **jednotného informování** okruhu zainteresovaných pracovníků, získávání jejich názorů a námětů, rozdělování úkolů, projednávání závažných problémů, koordinace úkolů a organizace součinnosti.

Je účelné organizovat **pravidelné porady**, pokud možno vždy ve stejném časovém úseku a s co nejkratší dobou trvání. V ostatních případech svolávat porady (shromáždění) jen tehdy, je-li to nezbytně nutné, vyžaduje to společné řešení věci (problému) a lze-li očekávat, že se přímým ústním jednáním podstatně zkracují, urychlí a usnadní vyřízení problému a porada (shromáždění) napomůže vytvořit jednotný názor na důležité otázky.

Je nezbytné dosáhnout **odstranění neúčelného množství porad**. Je zároveň nutné omezit projednávání téže záležitosti v několika orgánech, často za přítomnosti stejných funkcionářů.

Příprava porady, shromáždění, zabírá veliteli, náčelníku, zpravidla více času,

než samotné zasedání. Dnes již nestačí vzít si poznámkový blok a jít na poradu. Čas je příliš drahý, než aby mohl být promrhán improvizací. Čím více lidí společně pracuje, tím více se musí šetřit časem. Zkušenosti potvrzují, že výsledek porady (shromáždění) je přímo úměrný její přípravě.

Funkce velitele, náčelníka, spočívá v tom, že řídí průběh porady, shromáždění, a to tak, aby v krátkém čase přinesla efektivní výsledky, odpovídá za dodržování účelnosti a hospodárnosti v práci těch, kteří se porady (shromáždění) zúčastňují, dbá o jejich rychlý spád a účelnost diskuse, řídí přípravu pracovního plánu, schvaluje program jednání a zápisy.

Výsledkem projednávání každého bodu porady, shromáždění je **závěr** (rámcově předem připravený) a **stanovení úkolů** z něho vyplývajících.

Mimo metod, o nichž jsem se zmínil, směřuje k efektivnosti řídicí práce řada drobných **racionalizačních opatření**, jako např.:

- zavedení hodin nerušené práce,
- nepodceňování „efektu maličkosti“; dokonalost není maličkost, ale maličkosti dělají dokonalost,
- věnování pozornosti přípravě pomocného personálu, který může vedoucímu pracovníkovi uspořít až jednu třetinu času a energie,
- věnování pozornosti slaďování pracovního kolektivu (vedoucí pracovník musí „měřit všem stejným metrem“, mít odvahu být v případě potřeby nepopulární i vůči svým nejbližším spolupracovníkům; je nutné, aby projevil dostatek citlivosti k zájmům podřízených, i když to neznamená, že je třeba na nich lpět),
- vytváření podmínek k posilování vnitřní soudržnosti pracovního kolektivu a uplatňování neformálních, otevřených a soudružských vztahů v něm.

Ve vztahu k podřízeným by se měl velitel, náčelník, řídit těmito **pravidly**: pracovník musí cítit, že je respektován a ostatní v jeho okolí mají zájem na jeho úspěchu; je zapotřebí dosáhnout toho, aby podřízený věřil, že je a bude uznáván jako platný člen kolektivu a že jeho menší dovednosti a chyby nenaruší v základech jeho vztahy k ostatním; každý člověk chce znát základy a pravidla, podle nichž bude posuzován výsledek jeho činnosti (potřeba jistoty); v každém pracovníku je nezbytné vypěstovat systém sebekontroly.

Nejlépeší metodou vedení lidí je **osobní příklad** velitele, náčelníka, protože k následování burcuje více činy, než slova. Zkušenosti potvrzují, že charakterově vyzrálá osobnost velitele, jeho politická a profesionální připravenost, odborná fundovanost, dokáže v krátké době i z chaotického seskupení lidí vytvořit pracovitý kolektiv.

Při zpracování článku jsem plně využil poznatků z vybraných oblastí vědecké organizace řídicí práce kursu mechanizace a automatizace velení katedry řízení každodenní činnosti vojsk Vojenské akademie Antonína Zápotockého.

PLÁNOVÁNÍ, ORGANIZACE A VEDENÍ OBRANNÉ OPERACE V POČÁTEČNÍM OBDOBÍ VÁLKY

Rozkaz ministra národní obrany pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikové roce 1988–1989 a Směrnice pro operační a mobilizační přípravu stanoví zaměřit pozornost velitelů a štábů na cílevědomé osvojování, rozpracování a důslednou realizaci požadavků, které vyplývají z obranného charakteru vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy. **Hlavní úsilí soustředit na zvyšování teoretických znalostí, odborné a praktické připravenosti k řešení otázek plánování, organizování a vedení obranných operací v počátečním období války s následným přechodem do protiútoků v podmínkách použití konvenčních i jaderných zbraní.**

Proto i tento článek je zaměřen na otázky přípravy, plánování a vedení obranné operace v počátečním období války s cílem přispět k prohloubení znalostí velitelů a štábů v těchto složitých a náročných podmínkách.

Státy NATO se nehodlají vzdát své teorie „odstrašení“. Kalkulují s použitím jaderných zbraní, a to jak v průběhu konfliktu, tak i v jeho počátečním období. Ve vojenskostrategické koncepci „pružné reakce“ i dalších se počítá s tím, že armády NATO použijí jaderné zbraně jako první. Přes trvalou prioritu příprav k vedení všobecné jaderné války počítá velení NATO stále více s možností delšího konvenčního konfliktu v Evropě.

Kvalitativní změny ve výzbroji a organizaci armád paktu mají v souladu se strategicko-operačním principem „úderu proti silám v hloubce“ zabezpečit současné ničení vojsk protivníka v přímém dotyku, druhých sledů a záloh, zabránit jim v přísunu k frontě, vytvořit předpoklady pro vedení úderů do boků a týlu hlavních uskupení vojsk a ovládnutí území států Varšavské smlouvy.

Tyto názory jsou v ostrém protikladu s vojenskou doktrínou členských států Varšavské smlouvy. Vycházejí z ní, jsou hlavním druhem operací k odrazení nepřátelské agrese obranné operace.

Proto je třeba, aby se velitelé a štáby důsledně zabývali otázkou přípravy a všestranného zabezpečení těchto operací.

Příprava soudobé obranné operace v počátečním období války je spojena s uskutečněním složitých a rozsáhlých opatření, prováděných předem **v míru, bezprostředně před zahájením války** (v období ohrožení) i v období **již zahájené agrese**.

Hlavními opatřeními přípravy obranné operace jsou:

- přijetí rozhodnutí pro operaci,
- stanovení úkolů vojskům,
- plánování operace,
- zaujetí obrany, vytvoření obranného uskupení a operační sestavy,
- organizace jaderného a palebného ničení nepřítele, protivzdušné, protitan-
kové a protivýsadkové obrany,
- organizace součinnosti,
- ženijní budování obranného pásma,
- praktická činnost přípravy vojsk a štábů k plánované bojové činnosti,
- organizace a provádění politické práce i všech druhů zabezpečení,
- organizace velení vojskům,
- kontrola pohotovosti obrany a vojsk k vedení bojové činnosti a další opatření.

Charakter a doba trvání přípravy obranné operace v počátečním období války budou závislé na podmínkách situace a předpokládaném momentu přechodu nepřítele do útoku (zahájení agrese). Ve všech případech je nutné připravovat operaci v podmínkách trvalé pohotovosti vojsk k odražení, případně zmaření nenadálých úderů nepřítele za použití jak konvenčních, tak i jaderných zbraní.

Plánování prvních obranných operací má řadu **zvláštností**, které jsou podmíněny konkrétní vojenskopolitickou situací, názory pravděpodobného nepřítele na přípravu a zahájení ozbrojeného konfliktu, požadavky vlastní vojenské doktríny, strategie a operačního umění.

Hlavní faktory, které je zapotřebí zvažovat, respektovat je, a v tomto směru zaměřit přípravu operačních štábů, výstavbu i přípravu armády, jsou koncepce pravděpodobného nepřítele na zahájení a vedení války v Evropě, připravenost, materiální zabezpečení armády k odražení agrese nepřítele a požadavky operačního umění na organizaci obranné operace.

Myslím, že plánování a přípravu obranné operace v počátečním období války lze prakticky rozdělit do **dvou období**:

● **Plánování obranné operace je uskutečňováno v míru, předem, v plném rozsahu, v delším časovém období.** Proto mohou být realizována i vybraná opatření přípravy operace. Příslušné plány jsou zpracovávány postupně, plánování se zúčastňují přísně omezené počty hlavních funkcionářů.

Základ plánování obranné operace tvoří opatření k odražení agrese nepřítele. Soudím, že mezi ně by měla být zahrnuta zejména tato **opatření**:

- zaměření úsilí průzkumu na včasné zjištění příprav nepřítele k agresi,
- skrytý, výběrovým způsobem postupně uskutečňovaný, přechod vojsk z mírového na válečný stav,
- předstížení nepřítele ve včasném rozvinutí hotovostních sil a prostředků průzkumu, úderných prostředků a prostředků radioelektronického boje,
- včasné vedení vstřícně odvetných úderů na nepřítele s cílem zničení objektů prvního pořadí, ničení a dezorganizace jeho velení,
- organizace operačního příkrytí státní hranice a rozvíjení vojsk,
- organizace spolehlivého spojení a velení vojskům.

● **Příprava obranné operace je vykonávána bezprostředně, v časově omezené lhůtě v období ohrožení.** Může to být období, kdy agrese má neodvratný charakter a jsou přijímána rozhodnutí k realizaci dříve zpracovaných plánů.

V tomto období mohou být prováděna následující **opatření**:

- jsou upřesňována rozhodnutí a plán obranné operace za účasti většího okruhu osob,
- příslušný velitel stanoví v plném rozsahu bojové úkoly útvarům a jednotkám,
- je organizována součinnost na všech stupních velení,
- vojska jsou uváděna do plné bojové pohotovosti,
- rozvíjí se systém velení vojskům,
- jsou dokončována opatření všech druhů zabezpečení,
- je uskutečňováno (nebo může být vykonáváno) částečné operační rozvíjení vojsk.

Nelze vyloučit ani podstatnou změnu situace oproti té, ze které příslušní funkcionáři vycházeli při plánování v době míru. Proto je zapotřebí počítat i s eventuality plánování operace od počátku. V tomto případě je zapojen do plánování štáb v plném rozsahu a je výhodné použít (z hlediska krátkosti času) souběžnou metodu.

Nelze vyloučit možnost vzniku situace, kdy se nepodaří úplně dokončit bezprostřední přípravu obranné operace a **budeme nuceni ji zahájit a vést ve zvláště složitých podmínkách, v důsledku nenadálé agrese nepřítele.** Činnost bude zahajována na signál bez předcházejících postupných opatření.

Je nutné v těchto podmínkách počítat s tím, že v počátečním období války budou z různých důvodů plněna některá **opatření**, zejména:

- v důsledku činnosti nepřítele budou upřesňovány úkoly podřízeným,
- může probíhat dokončování mobilizačního a operačního rozvíjení vojsk,
- budou zakončována opatření všestranného zabezpečení operace a řada dalších úkolů, jejichž realizace nebyla splněna do zahájení agrese nebo v důsledku vzniklé situace je nutné a potřebné přijímat a urychleně realizovat nová opatření k přípravě obranné operace.

Jsem toho názoru, že by velitelé a štáby měli vždy počítat s tzv. „hotovostní variantou“, která by obsahovala rozpracovaná opatření pohotovosti vojsk k odražení nenadálého napadení nepřítele na základě plánu obranné operace. V souladu s tímto plánem pak vytvářet uskupení vojsk již v míru, organizovat hotovostní službu palebných a úderných i zabezpečujících prostředků, rozvinutí systému bojového velení vojskům.

Příprava obranné operace k odražení nepřátelské agrese v počátečním období války **vyžaduje** od velitelů a štábů, aby v průběhu organizace operace nejen upravovali, upřesňovali v míru zpracovanou dokumentaci na základě konkrétní situace a činnosti nepřítele, ale také hlavní pozornost věnovali podrobné přípravě boje, zejména překrytí státní hranice, včetně dokončení mobilizace, zaujetí operační sestavy v obraně, jejímu budování a dalším úkolům, které souvisejí s přípravou operace.

Zvláštní pozornost zasluhuje včasná realizace opatření operační přípravy státního území, mobilizační a operační rozvinutí vojsk.

Proto další z úkolů Rozkazu ministra národní obrany pro přípravu vojsk Československé lidové armády ve výcvikovém roce 1988–1989 zdůrazňuje zvlášť pozorně a detailně rozpracovávat obranné úkoly k odražení agrese, dosáhnout, aby přijatá rozhodnutí a plány vycházely z konkrétní situace a podmínek.

Jako nejefektivnější je **důsledná příprava orgánů velení v míru k všestrannému zabezpečení obranné operace v počátečním období války v době bezprostředního zahájení agrese nepřítelem.**

Je žádoucí, aby **příprava umožňovala:**

- konkrétní řízení uvádění vojsk do plné bojové pohotovosti a použití svazků i útvarů po dosažení plné bojové pohotovosti,
- organizování jednotlivých etap stmelení vojsk po zmobilizování,
- komplexní řízení operačního, speciálně technického, týlového zabezpečení operace,
- organizování pořádkové služby v operačním prostoru (na teritoriu),
- řízení přesunů a velení vojskům při zaujímání operační sestavy,
- organizování zaujetí, případně zesílení překrytí státní hranice k zabezpečení dokončení mobilizace a operačního rozvinutí vojsk,
- uskutečňování rekognoskace a organizace součinnosti v terénu na všech stupních velení,
- řízení ženijního budování obrany, zodolnění míst velení a objektů k ochraně vojsk.

Obsah a metody práce velitele a ostatních orgánů velení budou při organizaci operace podmíněny charakterem stanovených úkolů, podmínkami přechodu vojsk do obrany, dobou pro přípravu operace, sladěností a přípravou velitelských kádřů.

Odlišné podmínky pro přijetí rozhodnutí budou při přípravě operace v míru a v průběhu bojové činnosti. Jestliže v **prvním případě** se práce na rozhodnutí zú-

častňuje jen omezený počet funkcionářů a situace je analyzována na základě informací získaných v míru a jsou předány její možné změny při zahájení operace, **ve druhém případě** nebude zpravidla třeba najednou shromáždit všechny výchozí informace jako dříve, neboť štáb bude trvale informovat velitele o situaci a o změnách, které nastaly v podmínkách vedení operace.

Ovšem v plánu obranné operace k odrazení nepřátelské agrese, kde jsou zakotveny neměnné a proměnné údaje, které vyžadují bezprostřední upřesnění v období zahájení války, musí mít velitelé i štáby na paměti a **procvičovat v operační přípravě** takové skutečnosti, jakými jsou např.:

- vytváření nejvýhodnějšího uskupení a operační sestavy oprostěných od schematu, šablonovitosti a jednostranného řešení,
- manévry silami a prostředky v konkrétní operační sestavě ve variantách, zdůvodněný všestrannými propočty a kalkulacemi a vojsky splnitelný,
- reálnost zaujetí obranných postavení a pásem z hlediska stanovených lhůt a norem,
- činnost na čarách zasazení, prověrku os přesunu na základě operační situace,
- ničení vysazených operačních (taktických) výsadek nepřítele a jeho aeromobilních vojsk ve složité situaci vedení těžkých a urputných bojů v obranném pásmu.

K upřesnění rozhodnutí přijatého na mapě je účelné, aby velitel armády (frontu) provedl rekognoskaci v terénu. Podle mého názoru by **obsahem a náplní činnosti při rekognoskaci** mělo být studium a upřesnění:

- pravděpodobných výchozích prostorů (čar rozvinutí) a směrů útoku úderných uskupení nepřítele, především nejdůležitějších tankových směrů,
- prostorů terénu, od jejichž udržení bude závislá celková pevnost a odolnost obrany,
- průběhu předního okraje obrany jak zabezpečovacího pásma, tak hlavního pásma obrany,
- předního okraje druhého pásma obrany, armádního pásma obrany a frontových obranných čar,
- způsobu rozvinování vojsk prvního sledu v případě jejich přesunu z míst dislokace a z prostorů cvičení přímo do obrany,
- obranných pásem (prostorů soustředění) druhých sledů a záloh, os přesunů, čar rozvinutí a směrů protiúderů,
- úkolů vojsk,
- opatření k zabezpečení boků a styku,
- charakteru, poslušnosti a lhůt ženijního budování terénu,
- rozmístění míst velení a podle potřeby i dalších otázek.

V terénu je rovněž účelné organizovat **součinnost** k rozhodujícím otázkám a prověřit organizaci obrany v souladu s přijatým rozhodnutím a stanovenými úkoly vojskům.

Přijetí rozhodnutí pro operaci bylo vždy velkým uměním. V podmínkách použití nových bojových prostředků, vysoce přesných zbraní je třeba, aby rozhodnutí i plán operace byly nejen správné, ale i optimální, aby zabezpečovaly nejefektivnější použití sil a prostředků. K tomu je zapotřebí promýšlet různé varianty činnosti a zvolit takové, které zabezpečí dosažení úspěchu v nejkratší době a s minimální spotřebou prostředků.

Řízení činnosti vojsk musí zabezpečovat splnění řady závažných úkolů, aby samotné vedení obranné operace v počátečním období války k odrazení agrese nepřítele bylo organizované a zabezpečilo splnění stanovených cílů operace.

Je nutné, aby velitelé a štáby řešili souběžně řadu složitých úkolů. Jde zejména o:

- sledování a vyhodnocování vytváření a činnosti hlavních uskupení nepřítele,
- trvalý přehled o stavu a činnosti vlastních vojsk,
- narůstání bojové síly vlastních svazků a útvarů, upřesňování plánu skrytého přechodu vojsk z mírového na válečný stav, a to na základě vyhodnocení možného způsobu a doby zahájení války, směrnic a nařízení nadřízeného stupně velení,
- pokračování v řízení mobilizačního rozvinování vojsk,
- organizování a řízení příkrytí státní hranice a zaujetí obrany celé operační sestavy,
- trvalé zabezpečování vysoké bojové pohotovosti vojsk, především jejich připravenosti k včasnému rozvinutí,
- organizování odrazení vzdušných úderů nepřítele, ničení objektů prvního pořadí, účast v protivzdušné operaci,
- řízení boje proti nepřátelské ideologické diverzi, upevňování kázně vojsk a organizování pořádkové služby,
- aktivní opatření k ideologickému působení na vojska i civilní obyvatelstvo nepřítele,
- organizování všestranného zabezpečení vojsk a systému velení,
- opatření operační a bojové přípravy v rámci bojového stmelování nových štábů, svazků a útvarů.

To vše v souhrnu vytváří pro velitele a štáby podmínky pro úspěšné odrazení agrese nepřítele při vedení obranné operace v počátečním období války.

Obranná operace v počátečním období války může být zahájena po splnění všech opatření, kdy vojska jsou v pohotovosti k odrazení agrese nepřítele nebo za situace **nedokončení všech opatření,** které může být rozdílné v závislosti na řadě faktorů.

Do jaké míry se podaří zrealizovat zpracované plány, bude záviset na čase a ten na včasné a věrohodné zhodnocení nepřítele a rozpoznání jeho příprav k zahájení agrese.

Obranná operace v počátečním období války může být zahájena a vedena za použití pouze konvenčních nebo i za použití jaderných zbraní. V každém případě je žádoucí, aby vojska byla připravena vést vstřícně odvetný úder a zúčastnit se protivzdušné operace.

Je zapotřebí předpokládat, že kromě úporné obrany obsazených obranných postavení a pásem bude mít nejdůležitější úlohu při úspěšném vedení obranné operace **přehled o situaci**. Rychlý a přesný přehled velitelů a štábů o síle nepřítele, směrech útoku a o situaci podřízených vojsk je základním předpokladem pro reálná upřesnění plánů a správná rozhodnutí.

Je nutné vycházet z toho, že první úder nepřítele, zvláště pokud nebude veden všemi silami a prostředky (s cílem utajení zahájení agrese a dosažení překvapení) bude soustředěn především na dezorganizaci našeho velení. Proto přijatá rozhodnutí, která neodpovídají situaci nebo je není možné doručit vojskům, mohou mít nedozírné následky. I z toho důvodu bude třeba za prvořadý úkol při zahájení operace považovat **udržení akceschopnosti a obnovu spojovací soustavy a míst velení**.

Úspěšné vedení obranné operace a její řízení v počátečním období války je nemyslitelné bez nepřetržitého **všestranného zabezpečení**. Všechna opatření průzkumu, radioelektronického boje, ochrany proti zbraním hromadného ničení, operačního maskování, ženiijního, chemického, výzbrojního a technického, materiálního a zdravotnického, hydrometeorologického i topograficko-geodetického zabezpečení musí být usměrněna k plnění hlavních úkolů v daném období obranné operace a k zabezpečení činnosti těch vojsk, která plní rozhodující úkol.

Splněním všech opatření, dokonalou přípravou velitelů a štábů v míru, procvičováním modelů pravděpodobných složitých situací můžeme přispět ke splnění úkolu Rozkazu ministra národní obrany pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikové roce 1988–1989, abychom pozorným a detailním rozpracováním obranných úkolů k odražení agrese **nedopustili od samého počátku hluboké obsazení vlastního území a byli schopni v krátké době vytvořit podmínky pro přechod do protiútku**.

KALKULACE A PROPOČTY PŘI UPLATNĚNÍ MANÉVRU V OBRANĚ

Poznatky z uskutečňování manévru silami i prostředky v obranné operaci a z přechodu k aktivní činnosti – protiúderu (protiútoku) potvrzují zvýšenou úlohu kalkulací a propočtů. Jejich požadavek je výsledkem nových způsobů ničení nepřítele a vyplývá ze změny charakteru ozbrojeného zápasu, je důsledkem růstu palebné síly, možností manévru a tím i síly úderu a tempa útoku nepřítele. Především uplatněním základních principů vedení obranné operace, manévru jadernými zbraněmi, silami, prostředky a palbou je možné výrazně snížit a nakonec i zmařit útočný zámysl nepřítele. Jejich využití napomáhá úspěchu při odražení agrese, umožňuje získat iniciativu, dosáhnout stanoveného cíle obrany. To vyžaduje, aby svazky a útvary v obraně směle, rozhodně a včas vykonávaly manévr.

Včasné, rychlé a přesné propočty ještě výrazněji zvyšují jeho uplatnění. Odpovídají požadavku v reálném čase připravit veliteli podklady pro zdůvodněné rozhodnutí a mohou je v mnohých směrech ovlivnit. O důležitosti manévru z hlediska prostoru a času, při přechodu k protiútočné činnosti, jsme se přesvědčili při řešení složitých, ale poučných situací v průběhu cvičení Dukla-88. I z těchto praktických zkušeností a dosažených vědomostí chci **rozšířit poznatky o propočtech a kalkulacích.**

S využitím poznatků o pravděpodobných ztrátách bojujících stran se pokusím odvodit **exaktní metodu pro stanovení vhodné doby k zasazení druhého sledu** do protiúderu (protiútku). Graf, který v dalším vysvětlím – viz **obr. 1.**, může být využit v práci vševojskových štábů v poli.

V rozsahu opatření přípravy k bojové činnosti, na základě přesných a zdůvodněných kvantitativních ukazatelů, budu analyzovat různé varianty jejího vývoje v závislosti na bojeschopnosti sil a prostředků stran a zámyslu manévru z hloubky vlastní sestavy k protiúderu. Cílem úvahy je připravit takové podklady k hodnocení situace, aby byly reálným východiskem pro přijetí optimálního rozhodnutí velitelem.

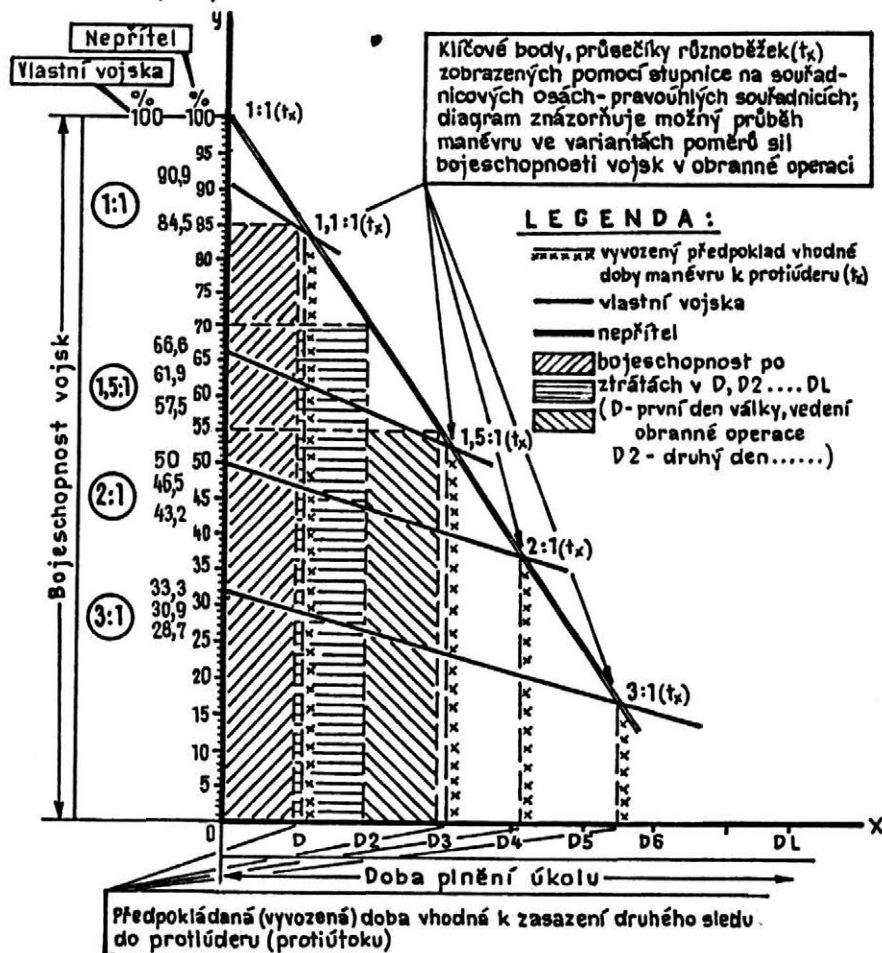
Výsledkem řešení je **sestavění matematického modelu**, jehož praktické využití jistě prokáže podstatnou pomoc velitelům a štábům v důležitých otázkách, jako jsou výpočty časového a prostorového uplatnění manévru vojsky a prostředky v obranné operaci, zejména včasného splnění jejího cíle.

Potřebu uskutečnění manévru při přechodu k aktivní činnosti v obraně – zasazení druhého sledu, zálohy do protiúderu – v závislosti na bojeschopnosti sil a prostředků vlastních vojsk a nepřítele (předpovědi ztrát) a s využitím poměrů sil i grafického zobrazení sestrojeného diagramu – viz **obr. 1.** je možné řešit tímto **způsobem**:

- na ose Y je zobrazena (v příslušném měřítku) **bojeschopnost** vlastních vojsk a nepřítele od 0 do 100 % bojeschopnosti sil a prostředků,
- na ose X (v příslušném měřítku) jsou stanoveny adekvátní **hodnoty dnů** vedení obranné operace, od vstupu vojsk do války (D) – první den vedení bojové činnosti až po ... D_L (L-tý den trvání obranné operace).

Výchozí údaje:

- ztráty útočících vojsk
 - ztráty vojsk v obraně
- > v průměru za jeden den < 15%
< 7%

Obr. 1

- jako první úkol - stanovení bojeschopnosti sil a prostředků nepřítele, což prakticky znamená, že na osu Y vyneseme potřebné hodnoty, tj. ztráty útočícího nepřítele, které dosahují každý den 15 %; promítnutím s příslušným dnem operace získáme v souřadnicové síti jednot-

livé body; jejich spojnice je přímkou, která znázorňuje úroveň bojeschopnosti vojsk nepřítele v kterékoli době trvání obranné operace; základním předpokladem dosažení této přímky jsou pravděpodobné ztráty, vypočtené z údajů pomůcky generálního štábu ČSLA Metodika práce a povinnosti ŘC a RS při rozeřehle situaci a ztrát a způsob hodnocení bojeschopnosti jednotek a svazků (čj. 0025824/11, příloha č. 2).

Dále vysvětlím způsob uplatnění manévru vlastních vojsk. Pro názornost jsem zvolil několik možných variant poměrů sil. Např. zcela zřejmý poměr sil 1:1 je výslednicí vzájemně vyrovnaného stavu. Podle OTÚ ARMIS – RACIO úlohy č. 13 (strojový výpočet poměrů sil) je možné zvolit jak kvantitativní, tak samostatně kvalitativní hodnoty. Vyrovnání poměrů sil v průběhu operace je současně jedním z důležitých předpokladů pro zasazení čerstvých sil z hloubky (zpravidla druhých sledů).

Na obr. 1 vidíme, že při stejném (vzájemně vyrovnaném) poměru sil 1:1 (taková situace může v rámci zvolených předpokladů nastat i na samém počátku války, a pak při zahájení operace, v důsledku toho je možné i střetné sražení) je v konkrétním případě možný přechod do útočné operace pouze za předpokladu zasazení a soustředění dalších sil.

Na tomto příkladu jsem ukázal princip práce s diagramem. Jeho uplatnění v poli nyní objasním na výraznějším poměru sil 2:1 v náš neprospěch. Účelem je určit nezbytně nutnou dobu k uskutečnění manévru vojsky z druhého sledu k zasazení do protiúderu (protiútok). Jsem názoru, že tento čas můžeme taktéž nazvat dobou kritickou, protože za zmíněnou hranici již přijatá opatření a činnost vojsk nevedou k úspěchu.

V našem případě je úroveň sil a prostředků vlastních vojsk o polovinu nižší, tzn. že strana „červená“ při poměru 2:1 dosahuje 50 % úrovně strany „modré“. Za den se bojeschopnost v obraně (podle zvoleného předpokladu ztrát) snižuje o 7 %, druhý stejnou měrou, tj. za dva dny o 14 % (v přepočtu z původní bojeschopnosti to činí 46,5 % a 43,2 %).

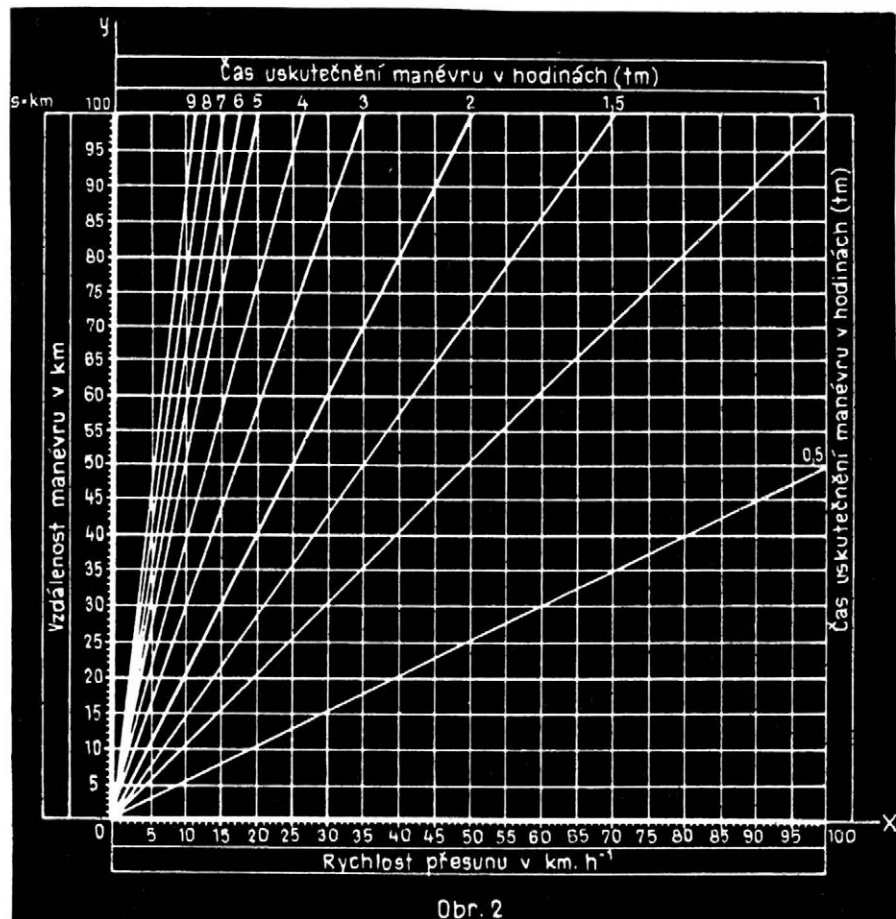
Nyní tyto kvantitativní charakteristiky jeví znázorníme v poloze grafického zobrazení v souřadnicové soustavě diagramu. Velikost zobrazené veličiny – kritickou dobu (označenou t_k), nezbytnou pro potřebu vykonání manévru k zasazení volných sil (protiúderného uskupení) určíme polohou klíčového bodu dosaženého průsečíkem. Vzájemný poměr sil se zde zpětně vyrovnává. Vytváří se tak vhodný (nutný) předpoklad pro přechod k aktivní činnosti – zasazení protiúderného uskupení. V konkrétní variantě poměru sil 2:1 k takovému vzájemnému vyrovnání může dojít začátkem čtvrtého dne vedení obranné operace.

Klíčovým bodem (t_k) můžeme tedy označit průsečík, střed různoběžek narýsovaných pomocí stupnic na souřadnicových osách (pravoúhlých souřadnicích). Diagram tak znázorňuje průběh závislosti doby prostorové činnosti vojsk na jejich bojeschopnosti. Pro názornost jeho uplatnění jsou uvedeny ještě další varianty poměrů sil 1.1:1; 1.5:1; 3:1 ve prospěch útočícího nepřítele.

Platnost a využitelnost diagramu pro praxi potvrzují různé varianty výpočtů poměrů sil, pro něž volíme odlišné předpoklady ztrát v souladu s metodikou jejich předpovědi. Užiti této exaktní metody je rozsáhlé, proto jsem uvedl pouze pět různých příkladů (viz obr. 1), ze kterých je možné vyvodit, že vytyčením možných předpokladů, zvolenou předpovědí ztrát (snižující se bojeschopnosti vojsk) a vytvořeného (konkrétně vzniklého) poměru sil, je možné stanovit optimální dobu pro efektivní manévr silami a prostředky k protiúderu (protiútok) v kterékoli době vedení obranné operace.

Při praktickém uplatnění je potřebné od času t_k odečíst dobu nutnou na organizaci manévru a vlastní jeho provedení. Potom můžeme obr. 1 využít ve spojení se síťovým diagramem – viz obr. 2 při přípravě obranné operace, ale i v jejím průběhu. Zvlášť výrazně nám může napomoci při hodnocení situace a při přípravě reálných podkladů pro rozhodnutí.

Jde o výpočty rutinního charakteru a je možné z hlediska perspektivního řešení uplatnit výpočetní techniku. Současné prostředky řady MOMI na operačních stupních velení jsou schopny v rámci vševojskového pod systému integrovaného komplexu OTÚ ARMIS RACIO tyto propočty zpracovat k rozšíření úlohy T-13. Diagramu můžeme využít v číselné formě pro vyjádření ztrát a poměrů sil v průběhu vedení obranné operace.

Obr. 2

Z množství faktorů, které ovlivňují význam a uplatňování manévru silami a prostředky s důrazem na zasazení protiúderného uskupení, jsou důležitá opatření, přijímaná před vyvozenou kritickou dobou (t_k).

Přípravu a zabezpečení manévru z tohoto pohledu je možné rozdělit do tří částí:

- vyčlenění sil a prostředků do protiúderného uskupení (shromáždění nezbytných informací, přijetí rozhodnutí, stanovení úkolů, organizace součinnosti, operační zabezpečení protiúderu),
- uskutečnění manévru k frontě a organizace vlastního zasazení do sražení vyčleněných sil a prostředků,
- zabezpečení zasazení vojsky v dotyku s nepřítelem a řízení zasazovaných součástí.

Z hlediska faktoru času při uplatnění manévru je první období významnou součástí plánování. Časový průběh druhé a třetí části poznáme až konkrétně v průběhu manévru, protože může být narušena úderem vysoce přesných zbraní nepřítele ke zmaření zámyslu protiúderu, protiútok. To znamená, že bude rozhodujícím způsobem ovlivněna poměry sil a možnostmi nepřítele na směr manévru k frontě.

Realizaci manévru proto z hlediska času a prostoru bude rozhodující mírou ovlivňovat doba potřebná na jeho organizaci a zabezpečení od vyvedení vojsk z prostoru rozmístění až po zasazení. Tuto dobu jsme schopni přibližně určit. Vychází z potřeby následujících opatření (výsledný čas bude jejich součtem):

- shromáždění potřebných informací o situaci, její zhodnocení a upřesnění rozhodnutí k vykonání manévru, včetně doručení úkolu podřízeným (vykonavatelům) – t_1 ,

- přeskupení a vyvedení vojsk z druhého sledu na pochodové osy, přesun do výchozího prostoru – t_2 ,

- vymezení doby potřebné pro přesun z výchozího prostoru na čáru zasazení, včetně upřesnění úkolu na čáře přechodu ke zteči – t_3 .

Splnění opatření v čase t_1 ovlivňuje subjektivní činitel – připravenost velitele a štábu, jejich schopnost uplatnit v praxi metodiku práce štábu v poli atd. Na základě těchto faktorů můžeme t_1 zcela přesně určit a s využitím potřebných norem, předpisů, metodik i praktických zkušeností vyvodit pro konkrétní příklad.

Čas t_2 bude ovlivněn způsobem rozmístění sil a prostředků v operační (bojové) sestavě (zaujatá obrana na některém z obranných pásem, prostor rozmístění apod.), vzdáleností od předního okraje (čáry přechodu k protiúderu).

Je zřejmé, že doba potřebná pro splnění opatření v časech t_1 , t_2 je relativně odvoditelná, stálá. Proměnnou veličinou, závislou na objektivních podmínkách, průchodnosti terénu, denní či noční době, ročním období, možnostech prostředků nepřítele, zejména vysoce přesných zbraní, je čas t_3 , potřebný pro manévr z hloubky vlastního území. Jeho hodnotu pro vyjádření přesunu k zasazení lze určit jednoduchým vzorcem:

$$t_3 = \frac{s}{v},$$

kde: s – délka manévru v km,

v – rychlost přesunu v $\text{km} \cdot \text{h}^{-1}$.

(Možnosti působení nepřítele jsou vyhodnocovány v každém konkrétním případě individuálně.)

K zintenzívnění práce lze k těmto výpočtům využít síťový diagram – viz **obr. 2**. Na ose X jsou znázorněny možné průměrné rychlosti pohybu na bojišti (válčišti) a na ose Y délka přesunu.

Jako příklad mohou posloužit dva libovolné údaje rychlosti manévru, které sledujeme na **obr. 2** proloženou přímkou. Jelikož všechny časové diagramy procházejí počátkem souřadnic, postačí k sestavení i jeden bod. Upřesníme jej tak, aby odpovídal jedné hodině přesunu. K tomu využijeme začátek souřadnic a dobu, jež odpovídá vzdálenosti padesáti km a rychlosti $50 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$. Analogicky je možné sestavit pomocí známého vzorce:

$$t_m = \frac{s}{v},$$

kde t_m – čas uskutečnění manévru v hodinách,

s – vzdálenost v km, na kterou byl manévr vykonán,

v – průměrná rychlost pohybu v $\text{km} \cdot \text{h}^{-1}$.

Pro názornost uplatnění diagramu uvádím příklady pro dobu přesunu 0.25; 0.5; 1.5; 2.5; 3; 3.5 a 4.

S využitím **obr. 2** lze vyčíst kteroukoli ze tří proměnných veličin, aniž je zapotřebí zdlouhavého počítání. Jak potvrzují zkušenosti, diagram je v praxi široce využitelný, zejména ve spojení s **obr. 1**, pomocí kterého můžeme vyvodit dobu potřebnou pro zasazení protiúderného uskupení z hloubky. Vzájemnou kombinací obou diagramů je možné spolehlivě,

rychle a poměrně přesně v kterémkoli období manévru v obranné operaci jej časově a prostorově upřesnit. Např. na základě konkrétní situace jsme včas, s dostatečným předstihem vyvodili (průnikem přímek, které označují vlastní vojska a nepřítele) dobu potřebnou k zahájení aktivní činnosti v obraně. Nyní upřesníme zahájení plánování protiúderu tak, abychom nepřekročili t_k , současně stanovili dobu k vyrazení, a tím v optimální míře vytvořili dostatek času k zasazení druhého sledu, který je rozmístěn (v souladu s operační normou) ve vzdálenosti 90 km od předního okraje, do protiúderu. Vyvedení z tohoto prostoru – 3 hodiny, přesun do výchozího prostoru (40 km – při $20 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$) – 2 hodiny, jeho zaujetí – 1 hodina. Při vzdálenosti od předního okraje přibližně 50 km a rychlosti $20 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$ ze síťového diagramu ihned vyčteme potřebnou dobu na přesun (2.5 hodiny). Upřesnění rozhodnutí (v duchu platné metodiky práce štábu v poli) vyžaduje 5.5 hodiny, příprava organizace součinnosti přibližně 4 hodiny, její uskutečnění 2 hodiny. Vyvedení z výchozího prostoru 1 hodinu, rozvinutí na čáře přechodu ke zteči a upřesnění úkolu v terénu 2.5 hodiny, celkem 23.5 hodiny. To znamená, že je zapotřebí zahájit plánování protiúderu 23.5 hodiny před dobou t_k . Neboli splnit dobu t_k , aby byl zabezpečen úspěch, znamená dosáhnout toho, aby součty doby vynaložené na cyklus velení (t_{vel}) a doby, kterou vojska potřebují ke splnění úkolu (t_u) byly menší, než je kritická doba (t_k) k přijetí rozhodnutí. Z toho pak platí nerovnost, která musí být zachována, a to:

$$t_{vel} + t_u < t_k.$$

Odvodili jsme podíl bojeschopnosti, úlohu času, prostoru a velení na uplatnění manévru při zasazení protiúderného uskupení. Úspěch zasazení přináležejí rozhodujícím způsobem silám a prostředkům, které mají k použití obě strany. Proto zdárné obklíčení a zničení nepřítele protiúderem můžeme vyjádřit již při plánování obranné operace pravděpodobným kvalitatívním poměrem sil i s využitím síťového diagramu (obr. 2).

Vydeme-li z organizace nepřítele a vlastních vojsk, můžeme vytvořit řadu variant bojových sestav, jež mohou přicházet v úvahu, a na základě toho i řadu poměrů sil, které i když jen orientačně, naznačí možnosti uplatnění a význam manévru vojsky.

Stále složitější podmínky vedení operací jsou příčinou toho, že pro plánování budou k dispozici pouze omezené časové lhůty. Jedním z prostředků, jak splnit tyto úkoly ve stanoveném čase, je stále výraznější uplatňování promyšlených kalkulací a propočtů s využitím prostředků mechanizace velení a dalších intenzifikačních faktorů práce štábu v poli. S tímto cílem jsem v článku uvedl možné způsoby odvození exaktní metody pro stanovení vhodné doby zasazení druhého sledu do protiúderu (protiútok). Myslím, že grafy, které v článku popisují, mohou být použity pro praktickou práci štábů v poli.

V práci velitelů prosadit, aby jimi přijatá rozhodnutí byla variantní, podložená všestrannými propočty a kalkulacemi, reálná a vojsky splnitelná. Tomu podřídit vnitřní režim a metodiku činnosti štábů, obsah práce a dokladů odborných náčelníků.

*(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve
výcvikovém roce 1988–1989)*

ROZMÍSTĚNÍ VOJSK MIMO BOJ

Základní formou taktické činnosti vojsk je boj, při němž ale v průběhu ozbrojeného zápasu vojska nemohou vést boj nepřetržitě – před zasazením se musí na boj připravovat, po vyvedení z boje je nutné, aby byla doplněna osobami a materiálem, případně obnovena bojeschopnost po nepřátelských úderech a připravena na plnění dalšího bojového úkolu. Tuto činnost uskutečňují vojska v různých prostorech, které lze souhrnně označit jako **prostory rozmístění mimo boj**.

Používání zbraní hromadného ničení, zápalných látek a vysoce přesných zbraní v soudobém boji vyžaduje v mnohem větší míře než v minulosti nutnost obnovy bojeschopnosti zasažených vojsk, což si vynucuje jejich soustředění v určeném prostoru. Rostoucí úsilí USA a států NATO o dosažení vojenské převahy nad státy Varšavské smlouvy se projevuje mj. i v intenzivním vývoji a zavádění průzkumných palebných systémů, které využívají k úderům na vojska vysoce přesné zbraně, především nejrůznější typy munice s koncovým navedením. Výrazným rysem strategických koncepcí imperialistických států je i úsilí o podstatné zvyšování účinnosti konvenčních zbraní a jejich efektivnější použití, především na druhé sledy a zálohy v prostorech soustředění a za přesunu i ve značné hloubce za frontou.

Vzhledem ke všem těmto okolnostem v soudobých podmínkách značně vzrůstá význam **organizované a současně utajené činnosti vojsk při rozmístění mimo boj pro zachování jejich bojeschopnosti a nepřetržité bojové pohotovosti k plnění stanovených bojových úkolů.**

Hlavní zásady rozmístění vojsk mimo boj

V závislosti na situaci a plněném úkolu vojska, která nejsou v přímém dotyku s nepřítelem a nevedou s ním boj, zaujímají tyto možné **prostory**:

- **soustředění** – divize druhého sledu armády v obranné operaci, svazky a útvary vyvedené z boje k obnově bojeschopnosti nebo k odpočinku,
- **rozmístění** – divize (pluku) po zmobilizování,
- **výchozí prostor** – pro útok po přesunu z hloubky, vysazení taktického vzdušného výsadku (TVV) pro divizi určenou do OMS armády, před naložením při přepravě vzduchem, po řece nebo po železnici,
- **odpočinku** – po splnění celodenního pochodového výkonu při přesunu na velkou vzdálenost,
- **vyčkávací** – tankového pluku a **vyčkávací postavení** – tankového praporu při útoku z přímého dotyku s nepřítelem.

Cílem zaujímání prostoru rozmístění mimo boj vojsky bude zpravidla příprava na plnění plánovaného bojového úkolu nebo obnova bojeschopnosti. Činnost a úkoly vojsk v těchto prostorech se budou v jednotlivých opatřeních lišit, ale je vždy nutné, aby byly respektovány **obecné zásady rozmístění mimo boj**.

Prostor rozmístění určuje vždy nadřízený velitel, který by měl při jeho stanovení respektovat, v rámci daných možností, požadavky, které má mít prostor rozmístění. Jeho velikost bude závislá na vhodnosti terénu, zejména z hlediska dodržení zásad OPZHN, množství útvarů a svazků, které má být v daném prostoru rozmístěno, a na jejich organizační struktuře, případně na množství přidělených posilových prostředků, jež mohou být v rámci vševojskových svazků a útvarů v některých případech rozmísťovány. Ke snížení účinků možných nepřátelských úderů a současně k zabezpečení možnosti manévru pro rychlé vyvedení rozmísťujeme jednotky ve stanoveném prostoru zpravidla po rotách se vzdálenostmi mezi rotami 1 až 1,5 km a mezi prapory 2,5 až 3 km, mezi vozidly až 50 m vzhledem k možným účinkům tříštivotrhavé munice, zápalných látek, požadavkům maskování a zajištění rychlého opuštění tohoto prostoru. Plocha prostoru rozmístění proto může dosahovat až:

- 900 km² pro divizi,
- 100 km² pro pluk,
- 10 km² pro prapor.

Divizi (pluku) velitel určuje hlavní a záložní prostor rozmístění, přičemž záložní prostor pro pluky se neurčuje uvnitř hlavního prostoru rozmístění divize, protože to jeho plocha neumožňuje. Záložní prostor je určován současně s hlavním pro případ, že nebude možné z jakýchkoli důvodů hlavní prostor zaujmout, a dále proto, aby bylo možné rychle vyvést vojska ze zaujatého prostoru rozmístění, např. hrozí-li jeho zamoření v důsledku činnosti nepřítele nebo byla-li vojska v zaujatém prostoru napadena nepřítelem a k obnově bojeschopnosti je nezbytné zaujmout nový prostor. Přes určité těžkosti s určováním záložních prostorů vzhledem k nasycenosti prostoru vojsky bych chtěl zdůraznit význam jeho včasného stanovení (současně s hlavním prostorem), což umožní v případě potřeby rychlé opuštění zaujatého prostoru na stanovený signál bez předcházejícího, určitou dobu vyžadujícího rozhodování a upřesňování úkolu podřízeným. Časové hledisko může mít podstatný vliv na zmírnění možných následků činnosti nepřítele na vlastní vojska.

Při respektování těchto požadavků je nutné zvažovat také vliv charakteru terénu. Proto při určování prostorů rozmístění vojsk je nadřízený velitel povinen posoudit, zda terén ve zvoleném prostoru umožňuje:

- rozptýlené a skryté rozmístění útvarů a jednotek,
- rychlý manévry k splnění plánovaného i neplánovaného úkolu,
- vhodné rozmístění a odpočinek vojsk,
- příznivé podmínky pro hygienicko-epidemiologické zabezpečení.

Kromě zmíněných základních požadavků je zapotřebí, aby terén v určeném prostoru:

- poskytoval dostatek vodních zdrojů a vhodných cest pro manévry,
- měl přirozené maskovací vlastnosti a možnosti,
- umožňoval organizovat ochranu proti účinkům ZHN, ochranu a obranu proti činnosti nepřátelského průzkumu, diverzních skupin i letectva nepřítele a zemní práce v potřebném rozsahu,
- vytvářel podmínky pro organizaci plánované bojové činnosti, doplňování materiálu a zásob všeho druhu.

V současných podmínkách je nutné věnovat pozornost i nebezpečí možných záplav v případě narušení hrází vodních děl. Vzhledem k možným účinkům na živou sílu je nezbytné zvažovat i možné prostory výronu průmyslových plynů (čpavek, chlór, formaldehyd apod.).

Volba vhodného prostoru pro rozmístění vojsk mimo boj může mít značný význam pro zachování nebo možnost rychlé obnovy jejich bojeschopnosti, přípravu vojsk k předpokládané činnosti a možnost jejich rychlého vyvedení ze zaujatého prostoru. Ochranné vlastnosti terénu a jejich vhodné využití (ve srovnání s rozmístěním vojsk v odkrytém terénu) mohou přispět k zmenšení poloměrů účinků jaderných zbraní a značnému snížení ztrát. Utajení činnosti vojsk v daném prostoru před nepřítelem současně umožňuje dosáhnout jeho překvapení. Na druhé straně nesprávné rozmístění vojsk a nevhodná volba terénu mohou mít za následek zvýšení ztrát, případně i značné ztížení nebo dokonce znemožnění činnosti vojsk.

Na volbu prostoru rozmístění vojsk a možnost využití ochranných vlastností terénu bude mít v bojové situaci negativní vliv řada omezujících okolností a vlivů:

- potřeba rozmístění všech prvků operační (bojové) sestavy daného stupně v určeném prostoru a tím i jeho značné nasycení silami a prostředky, zvláště v některých obdobích boje.
- charakter terénu v prostoru bojové činnosti, což nebude možné ovlivnit (např. rozdílný charakter Šumavy, Polabské nížiny a Podkrušnohoří).
- zamořené prostory po použití stálých otravných látek, zejména v zimě nebo po pozemních jaderných úderech nepřítele.
- rozsáhlé lesní požáry po použití zápalných látek atd.

Tyto a další možné vlivy podstatně ztíží možnost volby terénu a mohou vést k tomu, že bude zapotřebí využít ten prostor, který je právě k dispozici, bez ohledu na jeho vlastnosti. Ani tato skutečnost ale nezabavuje velitele všech stupňů povinnosti v maximální možné míře usilovat o respektování požadavků a zásad rozmísťování vojsk mimo boj v konkrétních podmínkách a dosáhnout tak maximální možné ochrany vojsk proti účinkům úderů nepřítele. Naopak zvýšenou pozornost bude nutné věnovat **ženijním pracím a důslednému maskování vojsk** s cílem naplnit úmysl rozmístění vojsk mimo boj – vytvořit podmínky pro přípravu vojsk k plnění bojového úkolu.

V určeném prostoru jsou svazky a útvary zpravidla rozmísťovány tak, aby měly vytvořeny výhodné podmínky pro manévr a rychlé rozvinutí, tzn. pro sestavení a vyvedení pochodových proudů v sestavě, která odpovídá plánovanému úkolu. Při **předvídání možného napadení** jsou vševojskové svazky a útvary rozmísťovány tak, aby útvary a jednotky všech druhů vojsk měly možnost rychle se rozvinout a vést boj s pozemním nepřítelem nebo jeho aeromobilními jednotkami společně při vzájemné podpoře. Přitom je nutné v rámci možností a v závislosti na konkrétní situaci respektovat tyto **zásady rozmísťování**:

- **tankové útvary a jednotky** – především na nebezpečných tankových směrech.
- **plukovní dělostřelectvo** – zpravidla samostatně na nebezpečných tankových směrech a v prostorech vhodných k vedení palby na podporu boje útvarů a jednotek s pozemním nepřítelem (nebo společně se vševojskovými jednotkami, pokud jim je přiděleno).
- **divizní dělostřelectvo** – v prostorech výhodných k vedení palby na podporu útvarů, přičemž jeho část může být přímo v pohotovosti k okamžitému zahájení palby.
- **raketový útvar** – většinou v hloubce prostoru rozmístění v místech, kde jsou výhodné podmínky pro maskování, organizaci zajištění a vyvedení na pochodové osy (na ploše 15 až 20 km², rozptýleně po bateriích).
- **útvary a jednotky PVO** – v bojové sestavě tak, aby v součinnosti s prostředky nadřazeného nebo samostatně zajišťovaly přímou obranu rozmístěných vojsk, zejména jejich nejdůležitějších nebo velitelem stanovených objektů; prostředky je třeba mít v neustálé pohotovosti k odrazení vzdušných úderů, část může být přidělena jednotkám strážního zajištění.
- **útvary a jednotky technického zabezpečení a týlu** – obvykle v samostatném prostoru poblíž přísunových a odsunových cest (pro týl divize vyčleňujeme prostor až 60 km², pro týl pluku až 20 km²).
- **velitelská stanoviště** divize (pluku) – v prostoru, který zabezpečuje udržování nepřetržitého spojení s vojsky jak při činnosti v prostoru rozmístění, tak při vyvádění z něj; **PVS divize** je možné rozvinout na předpokládaném nejpravděpodobnějším směru činnosti pozemního nepřítele.

S cílem mít stále k dispozici síly a prostředky je při činnosti vojsk v prostoru rozmístění určována **hotovostní jednotka**, kterou rozmísťujeme obvykle v blízkosti velitelského stanoviště s úkolem:

- ničit vzdušné výsadky a diverzně průzkumné skupiny.
- hasit požáry.
- plnit jiné předvídané úkoly.

Je určována zpravidla v **síle** zesíleného motostřeleckého praporu (u divize), roty (u pluku) nebo čety (u praporu), které mohou být posíleny ženijními nebo i jinými jednotkami. Jestliže hotovostní jednotka z jakýchkoli důvodů opouští prostor rozmístění, musí být **okamžitě** určena **nová**.

Činnost velitelů a štábů

Rozhodnutí velitele divize (pluku) pro zaujetí prostoru rozmístění bude většinou přijímáno jako součást jiného úkolu plněného divizí (plukem). Plánovaný bojový úkol bude mít vliv především na způsob rozmístění útvarů (jednotek) v zaujímaném prostoru, zejména z hlediska možného uspořádání bojové sestavy k jeho plnění. Podobně bude muset velitel divize (pluku) zvažovat i současnou situaci vojsk na frontě i v blízkosti prostoru rozmístění. Např. nejasná situace, nestabilní a nesouvislá fronta, její relativní blízkost od prostoru rozmístění, vedení obranného boje vlastními vojsky při převaze nepřítele na daném směru apod. budou vyžadovat kromě jiných opatření i mnohem silnější strážní a přímé zajištění než při zaujímání prostoru rozmístění v hloubce operační sestavy.

Rozhodnutí pro rozmístění vojsk mimo boj v určeném prostoru přijímá velitel divize (pluku) na základě zpráv o nepříteli, vlastních vojskách a terénu s přihlédnutím k meteorologickým podmínkám **na mapě** s tím, že je bude upřesňovat na podkladě studia leteckých snímků (budou-li k dispozici), zpráv získaných od vlastního průzkumu nebo průzkumu nadřízeného a především s využitím poznatků **rekognoskační skupiny** (bude-li je schopná do přijetí rozhodnutí získat a předat).

Způsob organizace boje a doručení úkolu podřízeným podstatně ovlivní doba stanovená nadřízeným pro přípravu, přesun a vlastní zaujetí prostoru rozmístění:

- **souběžné plánování**, které bude rozhodně častější při nedostatku času,
- **postupné plánování** bude možné uskutečnit při relativním nedostatku času, zpravidla při zaujímání prostoru rozmístění v hlubokém týlu, ale ani to nemusí být pravidlem.

Vzhledem k tomu, že přijetí rozhodnutí pro rozmístění mimo boj je zpravidla součástí plánování jiného bojového úkolu, může činnost velitele a štábu divize (pluku) vycházet z metodiky pro daný druh boje. Rovněž **bojový rozkaz** nebude zpravidla podřízeným vydáván pouze pro rozmístění mimo boj, ale úkoly útvarům (jednotkám) pro zaujetí prostoru rozmístění a činnost v něm budou zpravidla stanoveny jako součást úkolu pro přesun, případně jinou činnost následující po opuštění zaujímaného prostoru. **Obsah** bojového rozkazu pro rozmístění mimo boj a pokynů vydávaných velitelem divize (pluku) je uveden ve Všeob-R-1 čl. 554. V závislosti na konkrétní situaci mohou být dále součástí pokynů i úkoly ženijního budování prostoru, ošetřování bojové techniky, případně týlového zabezpečení.

Po přijetí rozhodnutí k rozmístění vojsk mimo boj, v některých případech i dříve, organizuje štáb divize (pluku) podle pokynů velitele nebo nadřízeného štábu **rekognoskaci** prostoru s cílem vyhledat nebo upřesnit vhodné prostory rozmístění útvarů (jednotek), míst velení, komunikací, čar rozvinutí pro případ nenadálého napadení nepřítelem, palebných postavení prostředků PVO, obranných čar a pásem strážního zajištění divize (pluku). Současně s rekognoskací je organizován i radiační, chemický, biologický a ženijní **průzkum**.

Po rekognoskaci prostoru rozmístění **velitel rekognoskační skupiny** hlásí její výsledky a návrhy na řešení vzniklých a zjištěných problémů veliteli divize (pluku), zpravidla po jeho přesunu do tohoto prostoru, případně (výjimečně) po návratu na velitelské stanoviště divize (pluku). Na základě výsledků rekognoskace **upřesní** velitel divize (pluku) své rozhodnutí pro zaujetí a činnost vojsk v prostoru rozmístění a **vydá bojový rozkaz**. Bude-li pro nedostatek času vydán bojový rozkaz před ukončením rekognoskace, mohou být potřebná upřesnění úkolů útvarům (jednotkám) předána v průběhu přesunu do prostoru rozmístění prostřednictvím pořádkové služby nebo cestou velitelů rekognoskačních skupin pluků (zástupců jednotek v nich) v průběhu zaujímání prostoru rozmístění.

Zpravidla už před vlastním zaujímáním prostoru rozmístění vojsky se velitel divize (pluku) **přesune** s částí štábu na připravené velitelské stanoviště (PVS), kde vyslechne hlášení velitele rekognoskační skupiny a na základě jeho návrhů případně upřesní své rozhodnutí a odkud:

- provádí a udržuje spojení s podřízenými (při dodržení zásad utajení, zejména omezení rádiových hovorů využíváním jiných prostředků spojení),
- zjišťuje bojeschopnost útvarů (jednotek) po přesunu a přijímá potřebná opatření k dosažení plné bojové pohotovosti v lhůtě stanovené nadřízeným.

– zabezpečuje, aby jednotky, které se z jakýchkoli důvodů zdržely na ose, byly co nejdříve a organizovaně přesunuty do prostoru rozmístění divize (pluku).
– kontroluje správnost a plynulost zaujímání prostoru rozmístění a plnění všech opatření bojového, speciálního technického a týlového zabezpečení s důrazem na důsledné maskování.

Obdrží-li velitel divize (pluku) v průběhu zaujímání prostoru rozmístění vojsky **nový (další) úkol**, nečeká na příjezd celého štábu a okamžitě se připravuje k přijetí nového rozhodnutí.

Činnost velitele a štábu divize (pluku) **po zaujetí** prostoru rozmístění bude závislá na dalších úkolech divize (pluku). Trvalá pozornost ale musí být věnována **kontrolě** plnění opatření bojového zabezpečení s důrazem na maskování. V závislosti na konkrétní situaci a na základě pokynů nadřízených při dlouhodobém pobytu vojsk v prostoru rozmístění bude velitel a štáb divize (pluku) organizovat a řídit periodické změny prostorů rozmístění útvarů (jednotek), organizovat výcvik ke zvýšení sladění útvarů (jednotek) a jejich přípravu k plnění dalších bojových úkolů. Velitel divize (pluku) může vykonat osobní rekognoskaci k upřesnění činnosti útvarů (jednotek) v případě nečekaného napadení pozemním nepřítelem a vydat k tomu potřebná nařízení nebo upřesnit své předcházející rozhodnutí.

Politická práce v prostoru rozmístění je zaměřena na udržení stálé pohotovosti vojáků k plnění úkolů, k odrazení úderů vzdušného i pozemního nepřítele, zajištění spolehlivé OPZHN a k udržení požadované kázně, především maskovací. Zvýšenou pozornost je nutné věnovat politické práci u průzkumných jednotek, jednotek ve strážním a přímém zajištění a v hotovostních jednotkách.

Při rozmístění divize (pluku) v **blízkosti fronty** je účelné k nejbližším svazkům (útvaram) které působí v přímém dotyku s nepřítelem, vyslat styčné důstojníky se spojovacími prostředky k získávání zpráv o nepříteli a vlastních vojskách.

Rozmístění svazků, útvarů a jednotek mimo boj je v současných podmínkách neoddelitelnou součástí činnosti vojsk. Proto je nutné volbě prostoru rozmístění a činnosti vojsk v něm věnovat zvýšenou pozornost, především vzhledem k možnosti použití a pravděpodobným účinkům zbraní hromadného ničení a vysoce přesných zbraní s koncovým navedením zejména na druhé sledy a zálohy.

Je žádoucí, aby prostor rozmístění umožnil odpočinek vojsk, vytvářel podmínky pro zabezpečení stálé bojové pohotovosti a přípravu k plnění plánovaného bojového úkolu. Působení v prostoru rozmístění je pro vojska **dočasnou činností, která slouží především jejich přípravě k plnění dalšího bojového úkolu**. Proto musí velitelé a štáby všech stupňů velení umět organizovat a řídit vojska při zaujímání a pobytu v prostoru rozmístění mimo boj.

Vážení čtenáři,

v našem časopise jsme zavedli novou rubriku **NÁZORY ČTENÁŘŮ**, ve které předpokládáme uveřejňovat Vaše ohlasy na publikovanou problematiku, krátké články – názory – na určitý problém a také odpovědi na nejasné (sporné) otázky z oblasti operačního umění a taktiky.

V souvislosti s tím Vás žádáme o **zasílání ohlasů, názorů a dotazů do redakce našeho časopisu**.

Redakce časopisu Vojenská mysl

AUTOMATIZOVANÉ ZPRACOVÁNÍ A PŘENOS FORMALIZOVANÝCH BOJOVÝCH DOKUMENTŮ V PASUV TAKTICKÉHO STUPNĚ

K základním požadavkům, které jsou kladeny na současné prostředky automatizace velení, patří jejich využívání k automatizovanému zpracování a přenosu formalizovaných dokumentů. Tento problém vystupuje do popředí zvláště u vševojskových divízi a pluků. Prostředek automatizace velení na zmíněném stupni PASUV TS tuto funkci neplnil, protože nemá potřebné programové vybavení. Proto jsme se zaměřili na využití mikropočítačů POTAS, který je zaváděn jako prostředek automatizace velení u vševojskové divize. Jeho propojení se systémem PASUV TS umožňuje zavést nový automatizovaný způsob předávání zpráv s využitím nynějších prostředků PASUV TS. Režim předávání zpráv jsme označili POTAS-VŠV-VŠV.

Mikropočítače POTAS jsou určeny k provádění propočetů ve štábech vševojskových divízi a k tomuto účelu byly pro ně zpracovány komplexy úloh DIVKOT a FORDOK. DIVKOT sdružuje operačně taktické úlohy a FORDOK slouží ke zpracování formalizovaných bojových dokumentů. U divize, vybavené systémem PASUV TS, jsou mikropočítače POTAS doplňkovými prostředky, z nichž jeden, určený pro operační skupinu divize, lze připojit na automatizované pracoviště náčelníka štábu ve velitelsko-štábním vozidle (VŠV) MP 21 M.

V systému PASUV TS až do jeho propojení s mikropočítačem POTAS bylo možné předávat zprávy a vyměňovat si údaje:

- automatizovaným způsobem v režimu VŠV-EVK-VŠV a VŠV-VŠV,
- neautomatizovaným způsobem.

V automatizovaném režimu jsou k přípravě zpráv a k jejich zobrazení používány prostředky automatizace velení, umístěné na automatizovaném pracovišti (pult pro volbu formalizovaných kódogramů, abecedně číslcová klávesnice, zařízení pro snímání souřadnic, kreslicí zařízení, televizní znaková tabula, tiskárna) a zařízení pro utajený přenos dat.

V režimu VŠV-EVK-VŠV jsou z automatizovaných pracovišť ve VŠV předávány do elektronického výpočetního komplexu (EVK) podklady potřebné pro řešení informačních a výpočetních operačně taktických úloh. Po výpočtech a zpracování informací jsou pak výsledky zasílány na pracoviště v těch VŠV, pro které jsou určeny. K předávání údajů z VŠV do EVK lze u divizních vozidel používat speciální formuláře, tzv. blanky. Na příjmu nebo výdeji zpráv v tomto režimu se podílí počítač, a proto jsou všechny údaje sdělovány v umělém jazyku IJS, jehož slovník tvoří zkratky operačně taktických pojmů vyjádřených v ruštině a psaných v azbuce.

V režimu VŠV-VŠV lze s využitím prostředků automatizace předávat krátké zprávy mezi velitelsko-štábními vozidly. Obsahem těchto zpráv může být libovolný text. Posílají-li se tyto zprávy mezi vozidly divizního stupně, mohou být zpracovány i v latině. Ve velitelsko-štábních vozidlech plukovního stupně bylo možné až dosud přijímat zprávy jen v azbuce, neboť tiskárna tisk latinky neumožňovala.

V **neautomatizovaném režimu** se předávají zprávy pouze s využitím tradičních prostředků spojení.

Připojením mikropočítače POTAS k automatizovanému pracovišti náčelníka štábu byly vytvořeny předpoklady k tomu, aby se na **mikropočítači zpracovávaly formalizované bojové dokumenty**, které se potom odesílaly jako kódogramy přes zařízení utajeného přenosu dat do jiných velitelsko-štábních vozidel divize i podřízených pluků. Tím vznikl nový způsob automatizovaného zpracování a předávání zpráv v PASUV TS, který jsme nazvali režimem POTAS-VŠV-VŠV.

K zabezpečení práce v režimu POTAS-VŠV-VŠV bylo potřeba rozšířit program projektu úlohy 31681 FORDOK, určený ke zpracování formalizovaných bojových dokumentů na mikropočítači POTAS, o nadstavbu, která umožní předání zpracovaných dokumentů do systému PASUV TS a jejich doručení adresátům ve VŠV.

Nadstavbou programu FORDOK vytvořenou k tomuto účelu je **úloha SEND**, do které uživatel může vstoupit stiskem kláves (S) a (E) v nabídkové části programu FORDOK. Tato úloha umožňuje odeslání textového souboru do systému PASUV TS v kódu MTK-5 (GOST-I 9768-74). Programový blok úlohy SEND je relativně samostatnou částí programu FORDOK – verze 2.1. plně se podrobuje jeho struktuře, rozšiřuje jeho možnosti a přitom nikterak nenarušuje jeho funkci. To znamená, že **pomocí programu FORDOK lze tak jako doposud zpracovávat formalizované bojové dokumenty, ale navíc je můžeme po zpracování předat s využitím prostředků automatizace velení PASUV TS určeným adresátům ve VŠ.**

Proces předání dokumentu zpracovaného na mikropočítači POTAS do velitelsko-štábních vozidel systému PASUV TS začíná sestavením adresné služební části, na níž se v podstatné míře podílí mikropočítač a využívá přitom údaje uložené ve své paměti. Po obsluze je požadováno zadat pouze adresu příjemce a číslo zprávy.

Po vytvoření adresné služební části je zpracovaný dokument, který se nachází v pracovní oblasti programu FORDOK, **přesunován do pracovní oblasti úlohy SEND**. Při přesunu se převádí uložené znaky z kódu ASCII, v němž pracuje mikropočítač POTAS, do kódu MTK-5, ve kterém pracují prostředky automatizace velení v PASUV TS. Současně s převodem kódů je dokument dělen na úseky, tzv. kódogramy, po kterých bude postupně předán zařízením pro přenos dat na automatizované pracoviště příjemce. Maximální délka jednoho kódogramu v systému PASUV TS je omezena na 402 znaky včetně adresné služební části, která má 24 znaky. Proto při vytváření jednotlivých kódogramů jsou ignorovány všechny nevýznamové mezery. Každý kódogram je ukončen posledním celým slovem.

Rozdělení dokumentu na jednotlivé kódogramy je zakončeno zobrazením jejich počtu na obrazovce mikropočítače POTAS. Kódogramů může být v předávané sérii maximálně devět. V případě, že se dokument nevejde do devíti kódogramů, zobrazí se na obrazovce počet znaků, které přesahují povolenou délku zprávy. Odesílatel rozhodne, zda dokument zkrátí a nebo ze zbytku vytvoří další sérii kódogramů.

Rozdělením dokumentu na kódogramy končí přípravná fáze a začíná **vlastní přenos**. Z mikropočítače POTAS je vyslán do VŠV příjemce signál typu „C“ adresa příjemce „ГИП“, kterou se sděluje, že během šedesáti sekund bude předána zpráva. Pokud příjemce pracuje na pultu pro tvorbu formalizovaných kódogramů, musí tuto činnost přerušit. Potom již následuje automatické odesílání jednotlivých kódogramů, jejichž obsah je postupně zobrazován na obrazovce mikropočítače POTAS a na televizních znakových tablech ve VŠV odesílatele a příjemce, přičemž zobrazovaný text je současně dokumentován na tiskárnách.

Jakmile je celá zpráva odeslána, úloha SEND ukončí svou funkci přechodem do nabídkové části programu FORDOK.

K efektivnímu využití možností, které skýtá nově zavedený režim POTAS-VŠV-VŠV, je účelné, aby uživatelé, jejichž pracoviště budou v rámci PASUV TS vybavena mikropočítači POTAS, měli k tomuto účelu připravené **potřebné formuláře**.

V rámci projektu úlohy 31681 FORDOK pracujeme se standardními a nestandardními formuláři.

Standardní formuláře jsou podrobně popsány a uvedeny v prováděcím projektu úlohy 31681 FORDOK. Dělí se do čtyř částí podle uživatelských oblastí. Část F 1 zahrnuje formu-

láře určené pro operační skupinu, část F 2 obsahuje formuláře pro štáb RVD, v části F 3 jsou zařazeny formuláře pro náčelníka chemické služby. Zbývající jsou pro ostatní náčelníky a tvoří část F 4. Standardními formuláři jsou pokryty všechny nejdůležitější dokumenty, zpracováváné v textové podobě ve štábu vševojskové divize. Charakter práce s programem FOR-DOK při zpracování bojových dokumentů neomezuje uživatele jen na standardní formuláře. Uživatelé si mohou kterýkoli formulář upravit podle vlastní potřeby a nebo si vytvořit takový, který lépe vyhovuje podmínkám a možnostem PASUV TS.

Všechny standardní formuláře lze teoreticky využít i ke zpracování dokumentů určených k odeslání na automatizovaná pracoviště ve vozidlech PASUV TS. V plukovních vozidlech by se však přijaté znaky latinky zobrazily ekvivalentními znaky azbuky. Proto bylo potřeba tento limitující faktor odstranit.

Automatizovaná pracoviště ve VŠV MP 31, kterými jsou **vybavena místa velení motostřeleckých a tankových pluků**, se od divizních VŠV odlišují mimo jiné i tím, že všechny prostředky automatizace velení v nich umístěné pracují výhradně se znaky azbuky. Jedinou výjimku tvoří tiskárna, která může tisknout znaky latinky, avšak kódy pro tento tisk do vozidla nepřicházejí. K dosažení tisku latinky jsme pro vozidla používaná v ČSLA sestrojili dekodér, který přepínáním registrů umožňuje tisknout oba druhy písma. Pro přepínání registrů byl použit znak #, který se v běžných textech nevyskytuje. Dekodér je zařazen před řídící jednotku tiskárny, analyzuje přijímané znaky a zabezpečuje jejich správné vytištění. Řízení dekodéru se uskutečňuje přenášeným textem, kde počátek a konec skupiny písmen v latince je vymezen znakem pro přepínač. Přirazení znaků pro přepínač do kódogramů zpracovaných na mikropočítači POTAS je automatické. U kódogramů posílaných z pultu na automatizovaném pracovišti v režimu VŠV-VŠV je zapotřebí znak pro přepínání registrů vkládat ručně.

Při ověřování popsaného řešení jsme se přesvědčili, že rozšíření funkce PASUV TS o automatizované zpracování a přenos formalizovaných bojových dokumentů s využitím mikropočítače POTAS je **účelné a může značně přispět ke zefektivnění práce celého systému**. Výsledek však bude záviset na funkcionářích štábu divize, jak se tuto možnost naučí využívat.

ÚČAST RVD V PALEBNÉM NIČENÍ NEPŘÍTELE V OBRANNÉ OPERACI ARMÁDY

Palebné ničení nepřítele prostředky RVD je v obranné operaci v počátečním období války plánováno a organizováno s předstihem (v míru) a zahrnuje: připravené údery raketového vojska s použitím konvenčních náplní, palebný systém tvořený palbou dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení, přímou střelbu protitankových prostředků (vedenou v součinnosti s údery letectva, palbu všech zbraní motostřeleckých a tankových jednotek i ostatních prostředků ničení).

Plánování palebného ničení nepřítele prostředky RVD by mělo zahrnovat:

- stanovení charakterů a objemu úkolů, které plní RVD v obranné operaci v počátečním období války konvenční municí.

- určení potřeby prostředků RVD, raket s konvenční náplní a dělostřelecké munice pro splnění stanovených úkolů.

- rozdělení dělostřelectva a vytvoření jeho uskupení.

- vytvoření uceleného systému úderů a paleb dělostřelectva, jeho plánování.

- rozdělení úkolů mezi svazky a útvary RVD (skupiny) v souladu s jejich bojovými možnostmi, které mohou být při různých způsobech zahájení agrese nepřítelem rozdílné vzhledem k postupnému dosahování pohotovosti RVD.

Při přípravě obranné operace v počátečním období války bude zpravidla účast RVD v palebném ničení plánována na základě dostupných průzkumových informací (zvláště stacionární objekty) a na základě očekávaného složení protistojícího uskupení s přihlédnutím ke konkrétnímu terénu. Po zahájení agrese se účast RVD upřesňuje podle reálně zjištěných objektů.

Palebné ničení při plnění hlavních operačních úkolů je obvykle plněno následujícími hlavními palebnými úkoly: prvním hromadným palebným úderem či úderem na cíle prvního pořadí, uskutečněním palebné protipřípravy, palebným ničením nepřítele při přesunu a rozvinování vojsk, palebným odrážením nepřátelské zteče, palebnou podporou bránících se vojsk v hloubce obrany, palebným ničením nepřítele při vedení protizteče a protiúderu.

První hromadný palebný úder či úder na objekt prvního pořadí lze vést jen jedenkrát, tj. při zahájení obranné operace. Všechny ostatní hlavní palebné úkoly mohou být plněny (všechny nebo některé) při plnění všech hlavních operačních úkolů. Např. při boji o:

- zabezpečovací pásmo (jde o palebné ničení nepřítele při rozvinování jeho vojsk na státní hranici, palebné odrážení nepřátelské zteče a palebnou podporu bránících se vojsk v hloubce).

- hlavní pásmo obrany na státní hranici, při kterém může být struktura plněných úkolů

následující: výjimečné provedení palebné protipřípravy, palebného ničení nepřítele při přesunu a rozvinování jeho vojsk před státní hranicí a na přechodech, palebného odrážení nepřátelské zteče při boji o hlavní obranné pásmo a palebná podpora bránících se vojsk v hloubce hlavního obranného pásma.

Obdobně může být palebné ničení organizováno i při boji o druhé a další obranné pásmo. V obranné operaci v počátečním období války je výhodné, i s přihlédnutím k terénu v přihraničním pásmu, palebné ničení podrobně naplánovat a organizovat v divizích. Armáda může koordinovat palbu a manévry dělostřelectva divizí a armádních prostředků do jednotného systému palby zvláště na směr soustředění hlavního úsilí nepřítele.

Potřebu dělostřelectva armády pro obrannou operaci v počátečním období války lze stanovit dle těchto možných kritérií:

- největší objem současně plněných palebných úkolů,
- počet a potřebné složení dělostřeleckých skupin.

Současně plní dělostřelectvo největší objem úkolů při palebném odrážení nepřátelské zteče, které probíhá souběžně s bojem o přechody a zabezpečovací pásmo. Potřeba dělostřelectva se zde stanoví podle předpokládaného množství objektů, určených k ničení dělostřelectvem, které mohou být v prvním sledu útočících vojsk, podle norem spotřeby dělostřelectva k ničení každého objektu a s přihlédnutím k normě spotřeby střeliva na jednotlivé druhy objektů. Po porovnání vypočtené potřeby se skutečnou bojovou sestavou pak velitel RVD navrhne veliteli armády množství dělostřelectva, které je nezbytné pro posílení svazků, bránících se na směr pravděpodobného hlavního úderu nepřítele.

Uskupení dělostřelectva jsem popsal ve VM č. 1/89, nebudu se jím proto zabývat.

Nedílnou součástí plánování palebného ničení je i **plánování manévru RVD**, který patří v podmínkách obranné operace v počátečním období války k rozhodujícím, ale i nejsložitějším.

Manévr bude obvykle uskutečňován především armádním a frontovým dělostřelectvem, popřípadě dělostřelectvem divizí a armád druhého sledu k posílení palby divizí prvního sledu. Vždy je u RVD třeba plánovat změnu prostorů po odpálení raket či palbách dělostřelectva, abychom se vyhnuli možným úderům nepřítele (zvláště vysoce přesných zbraní). Je účelné zaujmout výhodnější prostory k plnění daných úkolů zvláště s přihlédnutím k terénu (přestřelnost atd.).

Je nutné také počítat s tím, že zplánované palebné ničení by mělo být upřesňováno již v průběhu narůstání napětí a možném zahájení agrese, tak jak budou zjišťovány nové objekty. Konkrétní upřesnění může probíhat v období zahájení války podle skutečné činnosti nepřítele a stavu opatření, která se nám podařilo před agresí udělat.

Plnění jednotlivých hlavních palebných úkolů RVD

Palebná činnost v obranné operaci v počátečním období války by měla být zahájena, pokud možno, **prvním hromadným palebným úderem (PHPÚ)**, vždy by měl být proveden alespoň **jeden úder na objekty prvního pořadí (OPP)**.

PHPÚ je rozhodující formou palebného ničení nepřítele do hloubky jeho operační sestavy při odrážení agrese a lze jej, dle mého názoru, v plném rozsahu uskutečnit tehdy, jestliže celé (nebo alespoň většina) RVD je rozvinuto v operační sestavě a je připraveno k vedení úderů a paleb. Tehdy RVD ničí objekty prvního pořadí, dále objekty ve prospěch protivzdušné operace a k podpoře boje svazků a útvarů prvního sledu.

Raketové vojsko se může dle konkrétních podmínek zúčastnit jedním či dvěma odpáleními raket s konvenční náplní a dělostřelectvo několika palebnými přepady v trvání 30 až 40 minut. (účastní se jím i letectvo). PHPÚ mohou být ničeny nejdůležitější objekty, které představují největší nebezpečí pro naše vojska a mají rozhodující úlohu při maření organizované činnosti vlastních vojsk. Z prostředků armády jej mohou vést asi čtyři oddíly taktických raket a 35 až 40 oddílů dělostřelectva.

Úder na OPP může být veden omezenými silami a prostředky, zvláště těmi, které jsou

vyčleňovány do hotovostního systému RVD, a mohou se postupně s dosahováním pohotovosti u ostatních svazků a útvarů RVD změnit v PHPÚ.

Smyslem úderu na OPP je dezorganizovat systém velení vojskům a zbraním nepřítele, narušit činnost středisek řízení palby (úderů), stanovišť navedení a uvědomování.

Do hotovostního systému by mohly být z prostředků RVD armády ještě začleňovány oddíly taktických raket přihraničních svazků, oddíly taktických raket s novými raketovými komplety (s konvenční náplní), dělostřelecké (raketometné) oddíly motostřeleckých (tankových) útvarů a dělostřelecké oddíly dělostřeleckých útvarů svazků stále bojové pohotovosti. Součástí hotovostního systému by měly být i odpovídající prostředky velení a průzkumu.

Předpokládám, že do hotovostního systému vyčleněných sil a prostředků by patřily: jeden oddíl taktických raket, jeden oddíl taktických raket s novým raketovým kompletem, do deseti oddílů motostřeleckých a tankových útvarů a svazkových prostředků, které by v rámci armády ničily raketami asi tři až čtyři objekty, dělostřeleckou palbou pět až deset objektů (podle počtu oddílů na objekt) typu: místo řízení taktického letectva, místo řízení a uvědomování prostředků protivzdušné obrany, prvek velitelského stanoviště svazku, velitelské stanoviště brigády, skupinu radiolokátorů či rádiových stanic, středisko řízení palby (úderů), radiolokační stanoviště pro průzkum nízko letících cílů první linie, průzkumný radiolokační systém ARGUS atd.

Při tom je třeba říci, že raketové úder je možné v pásmu armády centralizovat, dělostřeleckými palbami mohou být ničeny jen ty objekty, které jsou rozmístěny před palebnými postaveními vyčleněných oddílů. Soustředování paleb dělostřelectva do prostoru před hlavní úsilí armády lze těžko, v daných podmínkách, uskutečnit, ani žádné zvláštní uskupení k vedení úderu na OPP nelze organizovat.

Hotovostní systém, podle mého názoru, nebude zřejmě možné v našich podmínkách trvale aktivovat (zaujaté prostory či postavení u státní hranice). Zřejmě do něj budou vyčleňovány jednotky, které dosahují vysoký stupeň technické a bojové pohotovosti, schopné na zvláštní rozkaz, či při narůstání bojové pohotovosti, zaujmout palebná postavení a zahájit úder či palbu na stanovené objekty.

Plánování těchto palebných činností v míru by mělo být jednotné, vševojskovým štábem by tedy měl být zplánován PHPÚ a v jeho rámci vyčleněny objekty, které se ničí v prvním pořadí. Tento plán je nutné trvale upřesňovat až do uskutečnění úderů. Součástí plánu by mohl být i grafikon vedení úderu a plán výkonu hotovostní služby vyčleněných sil a prostředků s grafikonem nárůstu sil. Plánování vyžaduje těsnou součinnost orgánů řízení průzkumu, plánovací skupiny jaderného a palebného ničení, štábu RVD i letectva.

Rozhodujícím předpokladem pro úspěšnou činnost RVD při vedení PHPÚ či úderu na OPP (to platí i pro další palebné úkoly) je organizovaný a vedený průzkum. Jeho cíle a prostředky, včetně průzkumu RVD, je proto nutné včas uvádět do jednotlivých stupňů bojové pohotovosti, aby již při zahájení agrese nepřítele byly úkoly plněny s maximálním počtem sil a prostředků.

Průzkum by měl získávat údaje jak pro rozhodovací proces velitele, tak pro účinné vedení úderů a palby RVD (zabezpečit souřadnice objektů pro úder a palbu s dostatečnou přesností). K tomu bude zřejmě třeba bezprostředně před zahájením agrese uvažovat i o organizaci některých zvláštních průzkumových opatření a doplnit výzbroj armády novými technickými prostředky průzkumu.

Přesto se domnívám, že podmínky přípravy úderů a paleb RVD z hlediska přesnosti budou nepříznivé, a proto v některých případech mohou být úder a palby připravovány a uskutečňovány až po upřesnění údajů o nepřátelském uskupení po zahájení agrese.

Palebná protipříprava (PP) může být, dle mého názoru, plánována a organizována v podstatě ve třech případech:

● Nepřítel zahájil vzdušnou operaci, po jejímž zahájení jsou vojska postupně přesouvána ke státní hranici. V tomto případě může být palebná protipříprava vedena i před státní hranici.

● Nepřítel zahájil boj o hlavní obranné pásmo na státní hranici, průlom se mu nepodařil, a proto přisunuje a přeskupuje síly. PP může být pak vedena na tyto síly.

● PP může být uskutečněna na nepříteli, který se připravuje k průlomu kteréhokoli dalšího našeho postavení či obranného pásma.

Cílem PP v obranné operaci v počátečním období války za použití konvenčních prostředků může být: oslabení síly počátečního úderu či narušení zahájení jeho agrese v plánovaném čase.

Hlavním problémem při vedení PP bude, zda jsme schopni na jejím úseku soustředit potřebný počet dělostřelectva, zvláště uvažujeme-li o složitosti manévru v horském a zalesněném terénu na naší státní hranici. Proto také nepřichází v úvahu vedení PP při nenadálém napadení (může být uskutečněna jen tehdy, jestliže jsme dokázali hlavními silami RVD zajistit operační sestavu).

Palebná protipříprava může být v rámci armády organizována na jednom směru, v šířce podle vyčleněných sil a prostředků, při spotřebě 0,5 až 0,7 palebného průměru dělostřelecké munice a 1 až 1,5 konvenčních rakety na odpalovací zařízení taktických raket.

Vzhledem k variabilitě PP lze zabezpečení raketami a municí předpokládat pouze z pohyblivé zásoby.

U dělostřelectva, přibíraného k PP od divizí či armády druhého sledu, je třeba brát v úvahu, že čas odloučení od organických svazků či svazů by neměl být delší než 6 až 8 hodin, což v podmínkách našeho příhraničního prostoru nebude vždy řešitelné. Ke zkrácení doby přípravy k palbě a k usnadnění velení je proto vhodné přibírané dělostřelectvo rozdělit mezi vytvořené dělostřelecké skupiny a rozmistit je v prostorech palebných postavení těchto skupin, kde pro toto dělostřelectvo připravit dočasná palebná postavení. Zvláště pečlivě je třeba zpracovat způsob návratu dělostřelectva ke svým svazkům (svazům).

Cíl PP, její prostor, objekty ničení, složení použitých sil a prostředků, dobu provedení, trvání a její strukturu musí velitel armády na základě příslušných návrhů upřesnit před zahájením palebné protipřípravy.

Palebné ničení nepřítelů za přesunu a rozvinování jeho vojsk má za úkol zpomalit a dezorganizovat rozvinování hlavních sil nepřátelského uskupení, narušit velení vojskům, způsobit rozhodující ztráty prvního sledu nepřítelů a současně snížit účinnost nepřátelského palebného působení. Mohlo by se uskutečnit poté, co bylo zjištěno, že nepřítel zahájil přesun vojsk ke státní hranici. Mělo by pokračovat až do jejich přechodu ke zteči (samozřejmě, pokud byla zahájena válka).

Palebné ničení nepřítelů za přesunu a rozvinování jeho vojsk bude zřejmě probíhat souběžně s bojem jednotek Pohraniční stráže o přechody na státní hranici a palebnou podporou boje vlastních jednotek, vyčleněných do zabezpečovacího pásma.

K účinnému palebnému ničení by měly být pro RVD určeny:

- prostory hromadných a skupinových úderů raket s konvenční náplní, prostory, úseky a čáry hromadné, soustředěné a přehradné palby dělostřelectva k vedení palby na předpokládané výchozí prostory, čáry rozvinutí a osy přesunů nepřítelů,

- úseky a čáry minování na dálku,

- pásma souvislé protitankové palby před předním okrajem a na bocích,

- způsoby manévru palbou pro její soustředění v krátké době na ohrožených směrech.

K plnění těchto úkolů mohou být použity oddíly taktických raket svazků prvního sledu, organické a posílové dělostřelectvo svazků a útvarů, které brání hlavní obranné pásmo. Údery a palby budou vedeny z hlavních prostorů bojového rozmístění či z hlavních palebných postavení, u dělostřelectva v některých případech z dočasných palebných postavení.

Přesunujícího nepřítel je výhodné ničit palbami na proudy nebo soustředěnými palbami na údolí, soutěsky a zvláště na horské přístupy k hraničním přechodům. Jako první zahájí palbu především dělostřelectvo s větším dostřelem a raketomety, při přibližování nepřítel ke státní hranici (k přednímu okraji) v závislosti na dostřelu se budou podílet další dělostřelecké útvary a jednotky, takže množství palebných prostředků, zapojených k ničení nepřítel bude narůstat.

Minování na dálku, vedené především s překvapením a přímo před nebo do bojových (pochodových) sestav nepřítele zvýší účinnost ženijních zátarasů.

Před přechody na státní hranici a na předpokládané čáry rozvinování nepřítele do předbojových a bojových sestav připravujeme hromadné (soustředěné) palby dělostřelectva divizí nebo armádních skupin. Při přibližování nepřítele k čáře zteče je hustota palby dále podstatně zvyšována v důsledku použití minometů a prostředků pro přímou střelbu.

Celkově při plnění tohoto úkolu může dělostřelectvo, podle propočtů a zkušeností ze cvičení, spotřebovat 0,6 až 0,8 palebného průměru (pp) munice a způsobit v součinnosti s letectvem a ostatními prostředky ničení nepříteli 20 až 30 % ztrát.

V případě, že se nepříteli nepodařilo obsadit přechody a přejít přes státní hranici, lze předpokládat, že by část vojsk k dalšímu pokračování agrese přisunul z hloubky a část přeskupil na dané směry. V tomto případě by bylo vhodné dělostřelectvo s větším dostřelem a raketometry použít k bránění nepříteli v přesunu a rozvinování vojsk, ostatním dělostřelectvem mařit přeskupení vojsk a snižovat účinnost nepřátelské palebné podpory. Velení může být v dané situaci decentralizované po divizích, na směru hlavního úsilí armády by mohlo být i centralizované.

Při plnění tohoto úkolu bude k rozhodujícím otázkám patřit boj s dělostřelectvem nepřítele, oslabit je, či získat palebnou převahu.

Palebné odrážení nepřátelské zteče patří k rozhodujícím úkolům, na jehož úspěšném splnění závisí odolnost vlastní obrany a bude při něm plněn největší rozsah úkolů. Je zahajováno v době, když nepřítel překračuje státní hranici, vede zteč prvního postavení hlavního obranného pásma a trvá do ukončení boje o první postavení. Při plnění tohoto úkolu jsou možnosti, zvláště dělostřelectva, maximálně využívány k vedení všech druhů paleb (hromadné, soustředěné, jednoduché a hluboké nepohyblivé, jednoduché a dvojité pohyblivé přehradné palby a také palby na jednotlivé objekty, zejména přímou střelbou) na útočící vojska a jejich palebné prostředky. Velký význam bude mít v této situaci, ale i v dalším, vedení dělostřeleckých paleb k přehrazení mezer mezi vševojskovými jednotkami a útvarů, a paleb k ochraně nekrytých boků.

Hlavní tíhu palebného ničení nepřítele při palebném odrážení nepřátelské zteče mají spolu s dělostřelectvem divizí (ze zakrytých palebných postavení), protitankové dělostřelectvo, motostřelecké a tankové jednotky a bojové vrtulníky.

Palebné ničení nepřítele při přechodu státní hranice bude organizováno s důrazem na její jednotlivé přechody. Pro každý směr nebo přechod je třeba propočítat potřebné množství prostředků palebného ničení a munice, při čemž je nutné vycházet z předpokládaných počtů praporů nepřítele na daném přechodu, možného posílení, a norem sil a prostředků palebného ničení na každý z nich dle typu praporu.

Vzhledem k rozsáhlým prostorům zalesněného a těžko průchodného terénu při státní hranici se jeví jako účelné organizovat k ničení nepřítele léčky, jimi zpomalovat postup nepřítele a vyčerpávat ho. Boj v léčkách je třeba dělostřelectvem v plném rozsahu podporovat stejně jako boj jednotek, které se dostaly do obklíčení, což při úporné obraně může být častým jevem.

Při palebném odrážení nepřátelské zteče usiluje velitel a štáb RVD armády o maximální využití možností palebných prostředků RVD. S ohledem na operační sestavu armády a bojové sestavy divizí prvního sledu může být pro palebné ničení nepřítele při odrážení nepřátelské zteče, za předpokladu doplnění vojsk, použito kolem 25 až 30 dělostřeleckých oddílů a 15 až 20 minometných baterií, tj. asi 540 až 660 děl, raketometů a minometů ze zakrytých palebných postavení. Mimo prostředků pro nepřímou střelbu může být v pásmu armády k palebnému odrážení nepřátelské zteče použito 170 až 200 dělostřeleckých protitankových prostředků, rozmístěných v prvním postavení (v obou případech při třech motostřeleckých divizích v prvním sledu).

Palebné odrážení nepřátelské zteče bude obvykle řízeno náčelníky dělostřeleckých divizí, na některých odlehklých směrech i náčelníky dělostřelectva pluku. Výjimečně na směru hlavního úderu nepřítele i velitelem RVD armády.

Vzhledem k charakteru terénu při státní hranici zřejmě může být nepřátelská zteč vedena

prapory motorizované (mechanizované) pěchoty, a proto by mělo být dělostřelectvo připraveno k využití nejučinnější dostupné dělostřelecké munice k ničení živé síly.

Palebná podpora bránících se vojsk v hloubce obrany je organizována v průběhu boje o udržení hlavního obranného pásma a jejím cílem je způsobit nepříteli maximální ztráty a zabránit průlomu i rozšíření jeho úspěchu do stran.

Při plnění tohoto úkolu budou pravděpodobně již počty dělostřelectva větší. Zatímco v závislosti na způsobu zahájení agrese může být v předchozím průběhu obranné operace v počátečním období války použitelné dělostřelectvo uskupeno převážně do jednoho sledu (plukovní skupiny), při plnění tohoto úkolu lze předpokládat již rozvinutý druhý sled (divizní nebo armádní skupiny). Tím se podstatně zvýší palebné možnosti, které umožňují zahájit v celém rozsahu boj o palebnou převahu.

K hlavním úkolům RVD bude patřit současně i postupné vedení úderů a paleb na nepřátelská útočící vojska, jejich druhé sledy a zálohy, palebné prostředky všeho druhu a místa velení. Zvláštní pozornost je opět třeba věnovat překrytí styků a boků.

Myslím si, že k ničení tanků a jiných obrněných objektů, které pronikly na směr průlomu nepříteli, by bylo vhodné na tento směr zasadit protitankové zálohy a pohyblivé odřady zatařasovací pluku, divize případně armády tak, aby se v součinnosti s ostatními protitankovými prostředky, palbami tanků a bojových vozidel pěchoty i bojových vrtulníků v souladu se systémem ženijních zátarasů vytvořilo před nepřítelem souvislé a členité pásmo protitankových paleb.

Při boji o hlavní obranné pásmo je zapotřebí, aby velitel a štáb RVD uskutečnil v souladu s rozhodnutím velitele armády široký a včasný manévř dělostřelectvem, zvláště armádními a frontovými prostředky, a tak, aby mohl v krátké době rozhodujícím způsobem změnit poměr sil ve svůj prospěch.

Po zastavení útočnicka je třeba ho ihned ničit např. hromadnými palbami. Část oddílů je nutné využít i k ničení přisunovaných druhých sledů a záloh, aby znemožnily jejich zasazení k rozvojení úspěchů a k oslabení palebné činnosti aktivních baterií.

K ničení jednotek nepříteli, které se vklínily, může být (spíše jako výjimka) vedena divizní protizteč. Před uskutečněním by mělo dělostřelectvo připravit palebný přepad a podporu protizteče.

K ničení taktických a operačních výsadek nepříteli je možné použít mimo organického dělostřelectva vševojskových útvarů (svazků) i část oddílů armádního a frontového dělostřelectva, které po doplnění na válečné počty ukončily nezbytná opatření bojového stmelení a nebyly dosud předány svazkům prvního sledu. Vhodně lze k plnění tohoto úkolu použít protitankové zálohy.

V prostoru průlomu nepříteli bude vhodné centralizovat velení u velitele a štábu RVD armády tak, aby mohl být vykonán nezbytný manévř dělostřeleckými útvary, palbou, popřípadě municí, připraveny hromadné palby na rozhodující uskupení nepříteli s využitím všech dostupných skupin.

V důsledku leteckých, raketových a palebných úderů nepříteli mohou být RVD armády způsobeny ztráty různého rozsahu a může být narušen systém paleb a velení. Za těchto podmínek je povinen velitel RVD upřesňovat složení, stav a rozmístění RVD, přijímat opatření k doplnění ztrát živé síly a techniky, zabezpečení jednotek střelivem a k obnovení velení i narušeného systému palby.

Na základě rozhodnutí velitele armády, analýzy uskupení nepříteli a možného zámyslu jeho činnosti, velitel a štáb RVD obvykle upřesňuje úkoly a uskupení RVD pro plnění úkolů **palebného ničení nepříteli při protiúderu**. Zvláště řeší dobu trvání a strukturu palebného zabezpečení přesunu vojsk, palebné přípravy protiúderu, metodu, hloubku palebné podpory protiúderu a palebného doprovodu vojsk, která vedou protiúder, určuje prostory bojového rozmístění a palebných postavení i způsob jejich zaujetí, stanovuje spotřebu střeliva, dobu pohotovosti atd.

Část dělostřelectva, které je přiděleno divizím prvního sledu nebo tvoří sestavu armádních skupin, může být v souladu s rozhodnutím velitele armády přidělena divizi, která vede protiúder.

Činnost RVD při plnění úkolů v jednotlivých obdobích palebného ničení bude probíhat dle obvyklých zásad. V našich podmínkách může být ovlivněna zvláště terénem, takže RVD by za protiúderu mělo vytvořit optimální podmínky pro přechod do protiútočné operace.

Velitel a štáb RVD armády zpravidla plánuje palby dělostřelectva podrobně. Před bezprostředním zahájením protiúderu je třeba zvláštní pozornost věnovat sjednocení systému úderů raket s konvenční náplní, palb dělostřelectva, úderů armádního a frontového letectva s činností svazků prvního sledu armády a vojsky, která uskutečňují protiúder.

Velení RVD při přípravě a vedení protiúderu je centralizováno v rámci armády. Velí se z místa velení, které je rozvíjeno na směr protiúderu. Při jeho úspěšném vykonání nařídí zpravidla velitel RVD armády přeskupení RVD, obnovuje systém palby před předním okrajem obrany a upřesňuje úkoly k případnému přechodu do protiútočné operace.

V článku jsem zobecnil některé názory na účast RVD v palebném ničení nepřítele v obranné operaci armády v počátečním období války. Bylo by užitečné, kdyby tento článek zadal podnět k diskusi.

NĚKTERÉ ZKUŠENOSTI Z ORGANIZACE A ŘÍZENÍ BOJOVÉ ČINNOSTI LETECTVA FRONTU ZE SPOLEČNÉHO VS LETECTVA A PVO FRONTU

Vysoká dynamika současné bojové činnosti nás nutí přijímat opatření v organizační a technické oblasti s cílem maximálně zabezpečit stálou bojovou pohotovost, operativnost, spolehlivost, utajenost a ochranu velení letectvu ze stálého velitelského stanoviště (SVS) letectva a PVO frontu i armád.

Jsou to opatření, která směřují ke zvýšení profesionální přípravy leteckých velitelů, důstojníků štábů a velitelských stanovišť, zlepšení organizační struktury systémů velení a organizace práce na VS všech stupňů velení u letectva, dalšímu rozvoji současných technických prostředků velení a jejich zavedení k útvarům, k využití nových výsledků vědy a techniky v oblasti spojení a radiolokace, automatizace, výpočetní techniky, což se jeví jako základ kvalitativních změn ve velení letectvu.

Vyřešit tato opatření, znamená zvýšit možnosti výměny informací, přesnost vyhodnocení situace a bojových možností letectva, také matematicky modelovat a předpovídat i výsledky vzdušných bojů, sražení a hromadných úderů.

Nutnost zkvalitnění součinnosti mezi letectvem a vojskem PVO vychází ze současného požadavku:

- maximální efektivity bojového použití letectva i pozemních sil a prostředků PVO,
- bezpečnosti letů svých letounů nad bojovou sestavou vlastních pozemních vojsk, protože jejich nasycenost prostředky PVO dosáhla takové úrovně, že by bez organizace součinnosti nutně došlo k velkým ztrátám vlastního letectva.

Na začátku osmdesátých let při všech velitelsko-štábních a operačně taktických cvičeních s vojsky byla **zkoušena v praxi společná VS letectva a PVO frontu a armád**. Získané zkušenosti byly použity při vytváření organizační struktury a působnosti těchto nových společných míst velení.

Současně byly formulovány jejich **hlavní úkoly**, mezi které patří:

- vytvořit nejvýhodnější podmínky pro zlepšení součinnosti mezi letectvem a vojskem PVO frontu a armád,
- dosáhnout maximální efektivity jejich bojového použití,
- spolehlivě bránit vojska frontu proti vzdušným úderům nepřítele a jeho průzkumu,
- zajistit bezpečnost stíhacího, stíhacího bombardovacího, průzkumného a vojskového letectva při letu přes prostory účinné působnosti vlastní PVO.

Složení míst velení SVS letectva a PVO frontu

Společné středisko bojového velení je hlavní částí SVS letectva a PVO a je složeno ze dvou pracovišť, a to ze sálů bojového velení:

- letectva, odkud se velí stíhacímu, stíhacímu bombardovacímu, průzkumnému, dopravnímu a vojskovému letectvu.
- PVO, odkud se velí pozemním prostředkům PVO a stíhacímu letectvu vyčleněnému pro PVO.

Ze společného střediska bojového velení je uskutečňováno přímé velení jak letectvu, tak i prostředkům PVO a je organizována součinnost mezi nimi, aby byly efektivně využity jejich bojové možnosti.

Skupiny společného střediska bojového velení letectva i PVO pracují ve speciálně připravených štábních vozidlech, mají k dispozici jednotnou radiolokační informaci vyjádřenou na planšetu, jež umožňuje velení stíhacímu letectvu a prostředkům PVO při ničení vzdušného nepřítele.

Vázným **problémem zůstává řešení otázek:**

- zabezpečení na SVS letectva a PVO včasné radiolokační informace o polohách vlastního letectva, která je nutná pro kontrolu činnosti, navádění na pozemní a vzdušné cíle, upozornění prostředků PVO na polohu svého letectva při letu nad vlastním územím a zvláště při letech nad územím nepřítele a zpět.

- dalšího zkvalitnění součinnosti mezi stíhacím letectvem, protiletadlovými raketovými svazky a útvary i jednotkami REB; je nutné vyřešit společnou činnost podle cílů, úkolů, času a po obdobích, hlavní pozornost je třeba věnovat společnému úsilí a rozdělení úkolů mezi součinnostní síly a prostředky při ničení vzdušného nepřítele, včetně průzkumných palebných systémů.

Zřízení SVS letectva a PVO, **vytváří dobré podmínky pro práci důstojníků letectva i PVO**, k přímým kontaktům v průběhu plánování bojové činnosti a také pro společné řešení hlavních součinnostních otázek stíhacího letectva s prostředky PVO. Těsná součinnost umožňuje veliteli letectva i PVO předložit veliteli frontu sladěné návrhy na použití letectva a vojska PVO frontu.

- Skupina operačního (všeobecného) plánování je určena k plánování bojové činnosti letectva. Zpracovává plán součinnosti mezi letectvem frontu, jeho vojsky, vojskem PVO frontu a PVOS, a také bojové rozkazy i nařízení.

- Operačně informační skupina vede přehled o bojové pohotovosti, vyhodnocuje ztráty a výsledky bojové činnosti letectva frontu. Zabezpečuje předávání těchto informací k plánování použití letectva.

- Skupina plánování vzdušného průzkumu je určena k plánování vzdušného průzkumu. Zpracovává bojové rozkazy a nařízení průzkumným útvarům letectva frontu. Součástí této skupiny je:

- podskupina řízení vzdušného průzkumu, která odpovídá za řízení průzkumného letectva.
- informační podskupina zpravodajského oddělení, která shromažďuje, eviduje, vyhodnocuje a předává zpravodajské informace a výsledky vzdušného průzkumu všem uživatelům.

- Společné průzkumné a informační středisko, které je určeno k shromažďování a zpracování jednotné radiolokační informace o vzdušné situaci. Řídí radiolokační průzkum v pásmu armády nebo frontu, sběr, zpracování a vyhodnocování informací o vzdušné situaci a její předávání místům velení.

- Středisko řízení a kontroly letů udržuje přehled o činnosti vlastního letectva v prostoru armády nebo frontu, řídí letový provoz a v součinnosti s prostředky PVO (RVD) uskutečňuje opatření k zajištění bezpečnosti vlastního letectva.

● Pracoviště směrů letectva slouží k předávání rozkazů a nařízení podřízeným leteckým svazkům a útvarům, k přijímání informací o plnění úkolů a k výměně součinnostních informací.

● Pracoviště směrů PVO plní obdobné úkoly jako předcházející pracoviště, jenže ve vztahu k svazkům a útvarům vojska PVO.

● Skupina plánování PVO plánuje bojovou činnost vojska PVO frontu v součinnosti s letectvem a PVOS.

Mimo tato pracoviště jsou na SVS letectva a PVO prostředky zabezpečující jeho činnost.

Odpovědnost míst velení letectva a PVO za koordinaci letů a přeletů

Získané zkušenosti nám v současné době dovolují daleko lépe řešit problémy odpovědnosti jednotlivých míst velení za koordinaci letů a přeletů vlastního letectva. V průběhu přípravy míst velení bude zapotřebí postupně **řešit tyto otázky:**

– Plánované a neplánované lety, hlavně lety vrtulníků v prostorech bojové činnosti pozemních divízi musí koordinovat a zabezpečovat skupiny bojového velení. Přitom informace o letech vlastního letectva je žádoucí, aby byly časově v krátké době (do dvou minut) předány na místo velení PVO pozemní divize.

– Informace o letech vrtulníků nebo letounů mimo tyto prostory je nutné předat středisku řízení a kontroly letů, SVS letectva a PVO pozemní armády ihned upozornit.

– Všechny lety v prostoru odpovědnosti SVS letectva a PVO armády koordinovat střediskem řízení a kontroly letů. Jde o frontové letectvo, které působí v prostorech odpovědnosti SVS letectva a PVO armády.

– Informace o letech vojskového letectva mimo zóny odpovědnosti svého SVS je nezbytné okamžitě předávat SVS letectva a PVO (A) sousedů a SVS letectva a PVO frontu. Tyto lety mohou být uskutečněny s jeho svolením.

– Informace o letech frontového letectva, které má letiště v týlové části frontu i letectva hlavního velení, je třeba včas předat SVS letectva a PVO frontu – středisku řízení a kontroly letů, současně dát rozkazy SVS letectva a PVO armády.

– Lety mimo plán a na výzvu mohou být prováděny se souhlasem střediska řízení a kontroly letů, je nutné potřebné podklady předat SVS letectva a PVO armády. Jestliže je potvrzeno proniknutí této informace k vojsku PVO, potom je možné lety uskutečnit i přes zóny palby prostředků PVO.

– K vyřešení těchto otázek je třeba vyjasnit i přesné hranice prostorů odpovědnosti frontového i armádního SVS letectva a PVO. Vycházejí ze zkušeností z minulých cvičení, je možné stanovit, aby: týlová hranice prostoru odpovědnosti SVS letectva a PVO armády byla asi 100 km od předního okraje a přední hranice do hloubky doletu letectva, a také, aby byla zároveň čarou převzetí a předání velení letectvu, které je ve vzduchu, zónu odpovědnosti pro SVS letectva a PVO armády určilo vždy SVS letectva a PVO frontu, sektory odpovědnosti pro skupiny bojového velení, stanovišť velení a navedení určilo vždy SVS letectva a PVO armády.

Využívání výpočetní techniky v rámci SVS letectva a PVO frontu

V těsné návaznosti na výstavbu nové organizační struktury velení letectvu a PVO ze SVS letectva a PVO frontu a získávané zkušenosti byl zpracován **návrh komplexního zabezpečení prostředky automatizace velení (AV)**, který je postupně realizován a upřesňován na základě nově vzniklých podmínek, požadavků a potřeb při respektování současných možností mobilní výpočetní techniky a dalších prostředků automatizace velení.

Při návrhu a vlastní postupné realizaci komplexního zabezpečení těmito prostředky SVS letectva a PVO jsou neustále v popředí cíle k dosažení:

- rychlejšího a kvalitnějšího zpracování informací a optimalizace přijatých opatření, jimiž zvýšit účinnost procesu velení a řízení.
- shromažďování, přenosu a zpracování značného množství informací, ukazatelů a parametrů, čímž dosáhnout rychlého variantního řízení v různých taktických a operačních situacích.
- zvýšení pracovní výkonnosti štábů a zabezpečení vyšší efektivity, pružnosti a úplnosti při zvažování různých vlivů bojové situace.
- oprostění štábu od činností, které se opakují, nebo vyžadují pracné úkony a operace, čímž zajistit růst jejich tvůrčího přístupu k analýze operačně taktických úkolů a tvorbě podkladů pro rozhodnutí velitele.

Rozhodující vliv na práci štábu SVS letectva a PVO a tvorbu komplexního programového zabezpečení má použití přenosného minipočítače MOMI-2 a zabudování terminálových pracovišť do vozidel rozhodujících funkcionářů štábu. Využívání výpočetní techniky a terminálové sítě nastalo zvláště vytvořením formalizované bojové dokumentace sdružené do banky dat formulářů, dále, když bylo možné upotřebit systém FORTAB a přenos informací uvnitř pracovišť SVS letectva a PVO frontu spolu s utajeným přenosem informací počítačovou sítí MOMI mezi jednotlivými místy velení frontu. Vytvořená terminálová síť řeší většinu operačně taktických úkolů (OTÚ) přímo z pracoviště štábu.

Novou kvalitativní změnu v použití prostředků AV znamenalo zavedení projektů P-24041 Přehled o bojové činnosti úderního letectva při provádění HÚ (JÚ) a P-24042 Přehled o bojové činnosti stíhacího letectva při odrážení HÚ letectva nepřítele. Využíváním těchto projektů přímo v sálech bojového velení spolu s instalovanými výstupy do systémů průmyslové televize byly udělány první kroky ve prospěch řízení a vyhodnocení bojové činnosti letectva.

V současné době je možné programové zabezpečení SVS L a PVO rozdělit do těchto úloh: **operačně taktické; informační**, které jsou využívány k přenosu a výdeji zpráv, informací, hlášení, nařízení, rozkazů jak uvnitř štábu SVS L a PVO, tak mezi místy velení; **pro sledování bojové činnosti; optimalizační; banky dat a aplikační**.

Jednotlivé skupiny úloh jsou v různém stupni rozpracování. Problémové otázky a požadavky, vyplývající z předchozích částí, jsou v současné době určující pro prioritu rozvoje jednotlivých skupin úloh, s ohledem na projektované kapacity a technické možnosti. Proto v současném a nejbližším období je **soustředěna pozornost** především na řešení:

- komplexního zabezpečení prostředky automatizace velení (včetně programového) společného střediska bojového velení SVS L a PVO s využitím dostupných prostředků grafického zobrazení v barevném odlišení.

- rozvoje úloh k řízení a vyhodnocování bojové činnosti letectva frontu.
- kvalitativního rozvoje informačních úloh.
- přestavby dosavadní banky dat s využitím její modulární databázové struktury, což zabezpečí podstatně rychlejší a pružnější práci s ní, zrychlí možnosti převedení OTÚ na společnou databázi.

Dosavadní zkušenosti z využívání výpočetní techniky na SVS L a PVO F jsou vysoce pozitivní a prostředky AV se staly nedílnou součástí a významným prostředkem pro racionalizaci práce. Schopnost orgánů AV letectva pružně reagovat na měnící se podmínky a potřeby štábu SVS L a PVO F, spolu s postupně realizovanými zámysly v neustálé konfrontaci s praxí, vytvářejí z prostředků výpočetní techniky nepostradatelný prvek procesu velení a řízení.

BOJOVÉ POUŽITÍ VOJSKA PVO V OBRANNÉ OPERACI V POČÁTEČNÍM OBDOBÍ VÁLKY

Nové názory NATO na způsoby vedení války a možný charakter vedení bojové činnosti vyplývají ze zkušeností z lokálních válek, které se vyznačovaly hromadným použitím letectva, jež kvalitativně plnilo úlohu hlavní úderné síly, k čemuž vytvářelo silná letecká uskupení.

Značný vliv na rozvoj teorie jeho bojového použití potvrdily války na Blízkém východě, studium zkušeností operační a bojové přípravy armád členských států Varšavské smlouvy a také rozpracování koncepce specialisty USA a NATO vzdušně pozemní operace a boje s druhými sledy. Podstata těchto koncepcí spočívá v rozsáhlém použití nejnovějších vysoce přesných zbraní, ve vedení hromadných úderů v krátké době a do velké hloubky, dezorganizaci řízení vojsk, ničení druhých sledů a záloh ještě před jejím zasazením, čímž lze dosáhnout rozhodujícího úspěchu v útočných operacích počátečního období války. Z těchto cílů je zcela zřejmá tendence dalšího růstu úloh vojenského letectva.

Předpokládaný charakter činnosti prostředků vzdušného napadení nepřítele při rozpoutání války

Bojové použití taktického letectva NATO ve válce za použití konvenčních prostředků bude charakteristické zasazením velkých leteckých uskupení. Na hlavním středoevropském válčišti má již v míru 1 500 bojových letounů, do 10 dnů může toto uskupení posílit na 2 700 a o 400 dalších letounů strategického letectva z USA, Velké Británie a Francie. Při celkovém rozvíření může tento počet dosáhnout až 4 000 letounů. Na všech velkých cvičeních jsou procvičovány otázky narůstání úderné síly letectva. Např. při cvičení Zima-87 bylo přesunuto na středoevropské válčiště okolo 800 a na jižní válčiště více než 300 bojových letounů.

Analýza leteckých cvičení za poslední roky svědčí o tom, že příprava a vedení bojové činnosti letectvem bude uskutečněno **vzdušnou útočnou operací na válčišti** do hloubky 1 000 i více km, šířky pásma činnosti leteckých uskupení do 800 km v trvání do tří i více dní.

Základní podmínkou dosažení cílů operace je vedení hromadných úderů různorodými silami letectva. Operačně taktická sestava k vykonání hromadného leteckého úderu zpravidla zahrnuje sled průlomu (umlčení) systému PVO, úderný sled a zálohy.

Do sledu průlomu (umlčení) je vyčlenováno do 20 % všech letounů, které mohou být zařazeny do skupiny stíhacích letounů k „vyčištění“ vzdušného prostoru a ničení letectva ve vzduchu, skupiny taktických stíhacích letounů k palebnému ničení prostředků PVO, letouny průzkumu a REB.

Úderný sled (do 80 % všech letounů) zahrnuje skupiny taktických stíhacích letounů (stíhacích bombardovacích letounů), působících jak samostatně, tak v bojové sestavě s doprovázejícími stíhacími letouny a letouny REB.

Do sestavy záloh patří letouny ve střehu na zemi z počtu letounů nosičů jaderných zbraní a část sil stíhacího letectva k odražení náletů nepřítele.

Prvního dne vzdušné operace je předpokládáno uskutečnit nejméně dva hromadné letecké a v následujících dnech jeden až dva údery.

První hromadný úder v trvání dvou i více hodin bude nejmohutnějším a předpokládá se, že způsobí maximální ztráty leteckým a protiletadlovým raketovým uskupením a oslabí možnosti protiúderu. Účastní se jej hlavní síly nejbojeschopnějších, nepřipravenějších a technicky nejlépe vybavených útvarů a jednotek STLV. K dosažení překvapení může letectvo provést vzlet podle schváleného grafikonu v takovém počtu, aby vzletly hlavní síly na území protivníka současně.

Vzdušný nepřítel se bude v prvním hromadném úderu snažit zničit co největší množství různých cílů. Podle zkušeností ze cvičení Sojuz-87, kdy vedl údery ze vzduchu v prvním náletu na 410 cílů. Z toho na VS, stanoviště řízení PVO – 25, PLRK – 45, letiště – 60, protiletadlové dělostřelecké komplety – 40, rtr – 35, jaderné prostředky – 65, vojska na bojišti – 70, vojska za pochodu a v prostorech soustředění – 30, mosty a přepravy – 20, průmyslová a administrativní politická centra, vojenská námořní základny, přístavy – 20.

Jak vyplývá ze zkušeností operační a bojové přípravy v posledních letech plánují spojené vojenské vzdušné síly NATO na středoevropském válečném území v průběhu hromadného úderu **vyřadit v pásmu činnosti taktického letectva** asi 60 % všech letišť protivníka. Průměrně na jedno letiště vyčleňují 16 taktických letounů. Kromě toho začleňují do sestavy dva až čtyři letouny k umlčení objektové PVO a až roj letounů ke stíhací obraně. Ve všech případech spolu se speciálními letouny REB, více jak 50 % bojového letectva, které se zúčastní úderů, je vybaveno individuálními prostředky k aktivnímu a pasivnímu rušení.

Pravděpodobný nepřítel se domnívá, že k úspěšnému průletu letectva v malých výškách v pásmu jednoho STLV je nutné vytvořit v systému PVO protivníka dvě průletišť široké 30–50 km a při průlomu PVO ve velkých výškách jedno o šířce do 100 km a hloubky 150–200 i více kilometrů. Tuto úlohu plní sled průlomu PVO.

Podle zkušeností z posledních cvičení je ke spolehlivému umlčení systému PVO používána metoda priority cílů, kdy prostředky PVO byly ničeny v tomto pořadí: RLS včasného zjištění, RLS zjištění a uvědomování, SNR a protiletadlová zařízení. Přitom nepřítel předpokládá, že efektivním umlčením cílů vyšší priority (uvedené jako první) sníží náklady na umlčení velkého množství protiletadlových prostředků.

V sestavě sledu průlomu PVO působily rušiče v prostoru mimo pásma průletu hlavních sil. Rušení uskutečňovaly z prostorů střehu v okamžiku přiletu prvních bojových letounů k hranici zjištění RLS protivníka. Přitom letouny EF-111A byly používány k umlčení RL prostředků a EC-130H k umlčování prostředků spojení a velení.

Taktické letectvo ve sledu průlomu PVO ničilo RLS a protiletadlová zařízení, jak v pásmu průletu hlavních sil, tak v prostoru ničení cílů. Bojový úkol zpravidla plnily smíšené skupiny v sestavě dvou letounů F-4G, vybavených současnými protiradiolokačními raketami a dvou letounů vyzbrojených pumami a raketami. Úder na prostředky PVO byl veden 4–5 minut před přiletem bojových letounů úderných skupin.

Obrana úderných skupin byla uskutečňována jak současným průletem stíhacích a úderných letounů po předem schválené trati, tak i z prostředků střehu ve vzduchu, rozmístěných na vzdálenost 40–60 km od pásma průletu hlavních sil.

Nepřítel disponuje velkými možnostmi **ničit naše prostředky, aniž vletne do prostoru účinné působnosti PLRK a bez přeletu předního okraje obrany.**

Z tohoto je možné udělat závěr, že pravděpodobný nepřítel **plánuje použít taktické letectvo hromadně ve dne i v noci na maximální počet cílů současně, rozbít letecká a zničit polní uskupení vojsk. Proto se snaží nepřetržitě udržovat pod hrozbou leteckých úderů všechny prvky bojové (operační) sestavy protivníka, rušit manévr, dezorganizovat systém velení a práci týlu.**

Zásady budování systému PVO v obranné operaci

Růst možností sil vzdušné kosmického napadení a rozšíření působnosti jejich činnosti zvýraznil velmi vážný úkol – zmaření (odrazení) napadení nepřítele. Rozhodující úloha při plnění tohoto úkolu náleží vojsku PVO.

Charakter vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy, současný vzájemný poměr sil a narůstání možností nenadálého napadení vyžaduje od nás organizovat a připravit dostatečně silnou PVO.

Je zřejmé, že PVO při zahájení agrese nepřítele nabývá na zvláštním významu. Proti mohutným prvním úderům nepřítele, vedenými formou vzdušné útočné operace, je nutné soustředit úsilí vojska PVO, úderného letectva, RVD a REB k uskutečnění **protivzdušné operace**, která umožňuje ničit vzdušného nepřítele nejen ve vzduchu, ale i na zemi.

V současných podmínkách může mít protivzdušná operace některé **zvláštnosti**.

– Odrazení prvního nejmohutnějšího úderu je zahajováno především silami PVO. Činnost našich úderných sil bude neefektivnější tehdy, jestliže se podaří ničit prostředky nepřítele k oslabení jeho dalších hromadných úderů.

– Byla-li dříve protivzdušná operace vedena formou vynucené činnosti, kdy celkový poměr sil byl ve prospěch nepřítele a my jsme museli získat čas k přísunu druhých sledů a záloh, tak nyní to může být záměrná forma vedení bojové činnosti, při rovnováze sil a na jednotlivých směrech, dokonce při naší převaze. Proto cíl protivzdušné operace může spočívat ve vybojování nadvlády ve vzduchu, ne-li na celém válčišti, tak alespoň na jednotlivých směrech.

Na válčišti plní úkoly PVO vojska PVOS, PVO, SL frontu i leteckých armád hlavního velitele, síly a prostředky jsou používány centralizovaně v rámci jednotného systému PVO.

Cílem protivzdušné operace v počátečním období války může být:

- zmaření vzdušné útočné operace,
- zachování bojeschopnosti uskupení vojsk,
- obrana jejich zmobilizování a rozvinutí,
- zabezpečení činnosti důležitých objektů na válčišti,
- zničení uskupení nepřátelských prostředků vzdušného napadení a vytvoření příznivých podmínek k úspěšnému vedení obranného boje a přechodu do protiútoků.

Hlavní náplň protivzdušné obrany spočívá v:

- průzkumu vzdušného nepřítele, zjištění začátku vzdušného napadení a hlavních směrů činnosti nepřátelských prostředků vzdušného napadení,
- rozvinutí vojsk a sil PVO, vytvoření spolehlivé obrany uskupení vojsk na hlavních směrech,
- vedení protivzdušné obrany, zničení vzdušného nepřítele v zájmu zachování bojeschopnosti vojsk v obraně,
- manévru silami a prostředky k posílení PVO uskupení vojsk, která zaujímají nejdůležitější obranná postavení a rajóny,
- nárůstu systému PVO k obraně protiúderných uskupení, zasazení druhých operačních sledů a záloh hlavního velitele na válčišti,
- obraně narušeného systému PVO.

K hlavním úkolům protivzdušné obrany patří:

- Vedení boje s letectvem, řízeními střelami s plochou dráhou letu a vzdušnými výsady.
- Obrana proti úderům ze vzduchu, tj.
 - uskupení vojsk ve všech místech dislokace a boje,
 - postavení raketového vojska, letišť, míst velení a průletu úderných skupin letectva,
 - protiúderných uskupení při jejich vyvedení, na čarách rozvinutí a v průběhu protiúderů,
 - vzdušných výsadek,
 - administrativně politických, vojenskoprůmyslových center, orgánů státního a vojenského řízení energetických uzlů, komunikací, tylových objektů apod.

● **Uvědomování vojsk o vzdušném nepříteli.**

Jak potvrzují zkušenosti ze cvičení bojové složení vojska PVO na válčisti zpravidla zahrnuje: 8–9 sborů a divizí PVO, 2–3 plrd, 110–130 plrp (plrb), 50–60 plp (plb), 35–40 slp, 30–40 útvarů RTV. Celkem 6 000 až 8 000 cílových kanálů. Přitom podíl PVO činí 35–40 %.

RTV je vybaveno třidimenzionálními radiolokátory, odolnými proti rušení, s možností zjišťovat vzdušné cíle, jak ve velkých, tak v malých výškách.

PLRV je vyzbrojováno vícekanalovými mobilními protiletadlovými raketovými komplety, které umožňují vést boj s malorozměrnými nízko letícími cíli. Např. jestliže PLRK S-75 může vést palbu současně jen na jeden cíl, PLRK S-300 má možnost současně postřelovat šest cílů. Baterie vyzbrojená PLRK Kub má pouze jeden cílový kanál a stejná baterie Osa vede palbu na čtyři cíle.

Stíhací letectvo je vybavováno letouny s účinnější výzbrojí a s nižšími požadavky na rozmístění, schopnými vést efektivní manévrový boj s možností ničení cílů na pozadí země, na větších dálkách, s dokonalejší obranou letounů proti palbě nepřítelů.

Vznikly **nové automatizované systémy velení** typu Senež, Bajkal, Rubež, Osnova, Pole. Jestliže Vektor má 14 kanálů, pak Senež má 24 a Bajkal 72 kanály. ASV VP-02 může současně zpracovat 30, Osnova již 120 vzdušných cílů.

Při řešení otázek organizace PVO je nutné se orientovat nejen na současné prostředky vzdušného napadení nepřítelů, ale i na to, co bude mít nepřítel v dalším období ve výzbroji. To znamená soustavně sledovat rozvoj všech bojových prostředků. I když Dohoda o likvidaci raket středního a kratšího doletu vstoupila v platnost, neznamená to, že vojsko PVO nebude bojovat s řízenými střelami s plochou dráhou letu. Nepřítel může tyto prostředky zaměnit za řízené střely s plochou dráhou letu vypouštěné ze vzdušných nebo námořních nosičů.

Příprava protivzdušné obrany

K úspěšnému odražení úderů vzdušného nepřítelů a splnění úkolů vojskem PVO na válčisti je nutné včas zplánovat a splnit řadu opatření k přípravě protivzdušné obrany, včetně první protivzdušné operace.

Komplexní vedení boje se vzdušným nepřitelem není novým problémem. Tento způsob byl s úspěchem používán v letech Velké vlastenecké války.

Vzhledem k tomu, že při nenadálém napadení bude patřit strategická iniciativa nepříteli, je nutné, aby veškerá činnost vojska PVO byla **zplánována již v miru**, ve všech podrobnostech připravena a zabezpečena. Je potřebné vycházet z toho, že v případě nenadálého napadení nebude žádný čas k přípravě vojska PVO, které bude nuceno vést bojovou činnost s existujícím uskupením. Ať již jde o přípravu hlavních a záložních postavení protiletadlových raketových svazků a útvarů, či rozvoje letištní sítě, budování odolných VS, spojovacích soustav atd.

Vzhledem ke zvláštnostem vedení obranných operací vzrůstá v současné době úloha postavení, stanovišť svazků a útvarů PVO v blízkosti míst stálé dislokace a budování klamných a záložních postavení. Zvláštní pozornost je zapotřebí věnovat vytváření hlubokého systému PVO členěného do sledů.

Důležitým obdobím při přípravě PVO je **přijetí rozhodnutí** pro PVO, které je součástí celkového rozhodnutí k vedení obranné operace, s přihlédnutím ke zvláštnostem vedení PVO.

Tyto zvláštnosti spočívají především ve včasné vytvoření mohutných uskupení vojska PVO a stanovení jejich úkolů k obraně hlavních bráněných uskupení vojsk frontu prvního strategického sledu ozbrojených sil na válčisti, určených ke zničení prvního sledu nepřítelů a zabránění jeho vniknutí na našem území.

Důležité místo v systému PVO má příprava vojsk k vedení bojové činnosti, která zabezpečuje jejich vysokou bojovou pohotovost a schopnost zmařit vzdušné napadení nepřítelů. Prakticky jsou tyto úkoly u vojska PVO plněna nepřetržitě, v souladu s probíhajícími změnami jak u našich vojsk, tak i v silách, prostředcích a způsobech boje vzdušného nepřítelů.

Při požadování vysokých nároků na úroveň vybavení vojska PVO novou soudobou technikou, vycvičenost vojsk nelze zapomínat na **stav bojové pohotovosti**. Je žádoucí, aby každému

posílení letectva nepřítele odpovídalo opatření ke zvýšení bojové pohotovosti našeho vojska PVO.

Rovněž je nutné věnovat pozornost vytvoření podmínek k udržování spolehlivého **velení a součinnosti** vojska PVO. Ke splnění těchto úkolů je při vstřícném plánování PVO třeba uvažovat o vytvoření rozčleněného systému míst velení, rozvinutí jednotlivých jeho prvků v hloubce obrany a soustředění záložních prostředků na důležitých čarách.

Nejpečlivěji je nutné zplánovat a sladit otázky součinnosti, na kterých mnohdy závisí úspěch při vedení boje se vzdušným nepřítelem. Při společném odrážení vzdušných úderů je nutné sladovat úsilí mezi vojskem PVO frontu, letectvem, vojskem PVOS, útvary REB, svazky a útvary záloh.

Vysoké nároky na organizaci velení a součinnosti ve vojsku PVO jsou způsobeny existencí koalicičních uskupení a značným časovým deficitem při plnění společných úkolů.

V PVO, jako v žádném jiném druhu vojsk, existuje **jazyková bariéra**, a to jak u vyšších, tak nižších stupňů velení. Zatím co generálové a vyšší důstojníci spojeneckých armád ovládají ruský jazyk a žádné složitosti v ústním styku nevznikají, pak na stupni rota, prapor, naváděcí stanoviště tyto těžkosti existují. Jedna z cest řešení je automatizace systému velení na všech stupních, u štábů používání formalizovaných dokumentů a zdokonalování ruského jazyka.

Vedení protivzdušné obrany v obranné operaci obsahuje:

- organizaci průzkumu k zjištění začátku vzdušného napadení nepřítele a v průběhu protivzdušné obrany nepřetržitě zabezpečení vojsk průzkumnými informacemi,
- uvedení vojsk a sil PVO do bojové pohotovosti a jejich rozvinutí na válčisti,
- vedení bojové činnosti,
- manévr silami a prostředky PVO k novému rozdělení mezi svazy při změně úkolů v průběhu obranné operace,
- obnovu narušeného systému PVO vzdušnými nepřátelskými údery.

Víme, že členské státy Varšavské smlouvy se zavázaly nezahajovat za žádných okolností válku proti kterékomukoli státu nebo svazu států, jestliže se samy nestanou objektem ozbrojeného napadení. Tato podmínka vyžaduje od všech **druhů průzkumu** mimořádnou odpovědnost za objektivnost informací o přípravě nepřítele k agresi a o jejím zahájení. Úkol je o to složitější, že nepřítel se orientuje na nenadálé napadení uskupení vojsk s nejnutnějšími počty a na vedení hromadných úderů letectvem z letišť stálé dislokace bez předchozího rozptýlení. Proto je nevyhnutelně průzkum zaměřit na to, aby rozlišil provokační činnost od zahájení agrese. To lze splnit pouze komplexním využitím všech druhů průzkumu.

Radiolokační průzkum je základním druhem průzkumu ve vojsku PVO. V míru je veden RTV PVOS a při převedení vojsk na válečný stav je zesilován rozvíjením nových radiolokačních jednotek: v první linii – ze sestavy samostatných radiotechnických praporů PVO armád prvního sledu, ve druhé a třetí linii – ze sestavy radiotechnických brigád PVO frontu. Přitom se část radiotechnických jednotek svazků PVO převede do záložních postavení a část, zvláště nově rozvinutých, je ponechána ve skrytém režimu.

Vytvoření radiolokační pole posilujeme organickými jednotkami radiolokačního průzkumu protiletadlových raketových a dělostřeleckých útvarů a svazků PVO frontu, armád a divizí.

Důležitý význam má **vizuální průzkum**. Jeho úkolem je především zjišťování vzdušných cílů v přízemních výškách, zejména bitevních vrtulníků a aeromobilních vojsk. Proto je v postaveních a na VS rozvíjena síť pozorovacích hlásek.

Uvědomování vojsk a objektů o vzdušné situaci je organizováno centralizovaně z ÚVS PVOS, ze SVS letectva a PVO frontu, armád, z VS divizí PVOS nebo decentralizovaně od nejbližších míst velení či radiotechnických jednotek.

Při zabezpečování aktivních prostředků průzkumnými radiolokačními informacemi je třeba zvažovat, že část radiolokačních postavení vojsk PVOS **první linie** je v míru rozvinuta ve vzdálenosti do deseti kilometrů od státní hranice a že při zahájení bojové činnosti se může nacházet v zabezpečovacím pásmu před hlavním pásmem obrany. V sestavě těchto jednotek mohou být různé typy radiolokátorů (mobilní, stacionární). Jejich ztráta může ovlivnit včasnost uvedení systému PVO do bojové pohotovosti, snížit bojové možnosti vojsk a narušit

centralizované velení. **Druhá** linie radiotechnických jednotek, i při přijetí opatření k jejímu posílení, nemůže plně a včas uvědomit vojska, vzhledem k její vzdálenosti od státní hranice (80 km).

Proto je nutné již v míru přijímat opatření k **posílení životnosti a odolnosti** první linie radiolokačního průzkumu, a to:

- zavedením automatizovaných systémů velení na všech stupních,
- doplněním počtů osob a dopravních prostředků dostačujících k uskutečnění rychlého manévru,
- zplánováním vyvedení radiolokačních prostředků podle grafikonu,
- vytvořením sítě záložních a klamných postavení, včetně jejich aktivní klamné činnosti.

Se zahájením nepřátelské agrese v závislosti na situaci může být zapojeno do vedení bojové činnosti různé množství sil a prostředků PVO. V podmínkách, kdy nás nepřítel předstihne v rozvíjení ozbrojených sil, odráží nenadálý úder vzdušného nepřítele (podle stavu bojové pohotovosti) hotovostní síly PVOS, společených armád a vojenských okruhů. Úsilí těchto sil vzrůstá v závislosti na míře uvádění ostatních vojsk do bojové pohotovosti k vedení bojové činnosti. Jestliže příprava nepřítele k napadení bude zjištěna dříve, potom vojska a síly PVO začnou vést boj ze stavu plné bojové pohotovosti všemi (nebo potřebnými) silami v souladu s upřesněným plánem protivzdušné obrany.

Jestliže úder bude veden s překvapením, neefektivněji je odrážen systémem PVOS, vytvořeným v podstatě již v míru. Měli bychom, podle mého názoru, vzít v úvahu i to, že nepřítel má o něm informace a že v přípravném období k zahájení války si je ještě prověří. Např. při cvičení Zima-87 jednou ze zvláštností organizace průzkumu v období hrozby války byl veden rozsáhlý průzkum bez narušování vzdušného prostoru letouny strategického průzkumu (SR-71, RC-135, U-2, TR-11), letouny operačně taktického rušení (RF-4, Atlantik a dalšími).

Z toho vyplývá, že ke zvýšení životnosti a odolnosti vytvořeného systému PVO je žádoucí, aby všechny jednotky PVO měly vybudována záložní a klamná postavení, vyzařování stanic navedení raket do prostoru bylo krajně omezeno, existovalo skryté radiolokační pole a podle možnosti byla využívána linková pojítka.

Velmi důležitý význam na počátku nepřátelské agrese má správnost **stanovení okamžiku zahájení palby na vzdušné cíle**. Aktualnost této otázky vyplývá ze skutečnosti, že soudobé prostředky vzdušného napadení jsou způsobily ničit protivníka přeletem z vlastního území.

Od zahájení nepřátelské agrese musí mít činnost vojsk a sil PVO rozhodný charakter, nedovolit nepříteli získat iniciativu ve vzduchu.

V útočné vzdušné operaci nepřítele jej ničíme vojsky a silami PVO v několika pásmech ničení v souladu s operačním uspořádáním vojska a sil PVO frontu, PVOS i společně se stíhacím letectvem, raketovým vojskem, dělostřelectvem a REB.

Vzhledem k západnímu válčišti může být **postup ničení** vzdušného nepřítele v pásmech ničení následující:

● **V prvním pásmu** jsou ničeny nepřátelské prostředky vzdušného napadení ve vzdušných a protivzdušných bojích silami prvního operačního sledu vojska a sil PVO (vojsko PVO a stíhací letectvo frontu prvního sledu a vojsko PVOS NDR a ČSSR) s cílem nedopustit úderů hlavních leteckých uskupení nepřítele na bráněná vojska a objekty.

● **Ve druhém a třetím pásmu** je ničen vzdušný nepřítel silami PVO PLR, samostatných armád PVO SSSR druhého a třetího operačního sledu s cílem odrazit úderů letectva, které proniklo do hloubky, bránit vojska a objekty.

Nejintenzivnější bojová činnost vojska a sil PVO bude v prvním pásmu. V boji za udržení taktického pásma obrany mohou hlavní síly vojska PVO frontu prvního sledu soustřeďovat úsilí na obranu vojsk prvního sledu proti úderům ze vzduchu. Jestliže to bude nezbytné, uskutečíme manévry svazky PLRV a PLD v rámci armád a frontů k posílení PVO vojsk, která odrážejí hlavní úder nepřítele a zejména uskupení armád prvního sledu při protiúderu. Vojsko PVO armád prvního sledu a část sil PLRV a PLD v podřízenosti frontů (pokud působí v taktickém pásmu obrany), odrážejí úderů hlavních sil úsilí na obranu uskupení vojsk, jež

vedou boj na hlavním směru úderu nepřítele a ničí v prvním pořadí vzdušné cíle na přístupech a mimo prostory účinné působnosti smíšených uskupení PLRV a PLD. V součinnosti s těmito útvary, rozvinutými v operačním pásmu obrany, nedovoluje proniknout prostředkům vzdušného napadení do hloubky vzdušného prostoru na válčišti.

V průběhu **frontového protiúderu**, náčelník vojska PVO v souladu s rozhodnutím velitele frontu osobně organizuje manévry svazky a útvary vojska PVO k posílení protivzdušné obrany druhého sledu (záloh) frontu při jeho vyvádění na čáru rozvinování a v průběhu protiúderu s využitím uskupení PLRV PVOS. Na základě rozhodnutí velitele frontu je centralizovaně vytvářeno uskupení protiletadlových raketových brigád (frontových i armádních), souvislé pásmo palby protiletadlového dělostřelectva a protiletadlového raketového vojska k zabezpečení PVO celého protiúderného uskupení frontu.

Považují za nutné **zdůraznit**, že vzdušný nepřítel má možnost volby času, směru, výšky letu, objektů a způsobů vedení úderu a je schopen rychle přenášet úsilí z jednoho směru na druhý. Proto od vojska PVO je vyžadována **připravenost a schopnost zabezpečit spolehlivou obranu všech uskupení vojsk, objektů frontu, státu a zabránit proniknutí vzdušného nepřítele do hloubky válčiště**. Úspěšné plnění těchto úkolů je reálné jen při trvalé připravenosti vojska k uskutečnění manévru palbou i prostředky a schopnosti působit na libovolných směrech úderů vzdušného nepřítele.

K zesílení obrany vojsk a objektů na směrech hlavního úderu nebo druhých sledů při jejich zasazení do útoku nabývají na zvláštní význam **zálohy PVO**, které byly předem vytvořeny, začleněny do celkového systému PVO, ale jejich použití bylo řešeno až na zvláštní rozkaz. Takové zálohy by měly mít všechny druhy vojsk – RTV, PLRV, PLD a SL. Je účelné, aby byly jak v podřízenosti hlavního velitele na válčišti, tak velitele frontu. Další posilování frontových kompletů jde vytvářením protiletadlových raketových dělostřeleckých divizí, které zahrnují 1–2 protiletadlové raketové brigády a 3–4 protiletadlové dělostřelecké brigády. Měly by se zvažovat možnosti postupného utváření brigád a pluků protiletadlového dělostřelectva centrální podřízenosti, které by byly organizovány podle mobilizačních plánů.

Velení

Silám a prostředkům na válčišti **velí** hlavní velitel Spojených ozbrojených sil prostřednictvím svého zástupce pro PVO – náčelníka PVO na válčišti. Velení je organizováno ze společného velitelského stanoviště letectva a PVO válčiště koaličního složení. Bezprostředně velí velitelům svazů prostřednictvím náčelníků PVO ze SVS letectva a PVO frontu, SVS letectva a PVO armád, vojsku PVOS z ÚVS PVO.

Předávání informací, signálů, povelů a nařízení vojskům je předpokládáno uskutečňovat v síti velení po utajených telefonních a dálkopisných kanálech s použitím signálních i kódovacích tabulek a zařízení pro předběžné kódování.

Předpokládám, že zabezpečení velitelských stanovišť (míst velení) údaji o vzdušné situaci, lze zajistit centralizovaně ze SVS letectva a PVO na válčišti neautomatizovaným způsobem (doba zpoždění informací je 5–6 minut) a automatizovaně z ÚVS PVOS (vybavených automatizovaným systémem velení Almaz-2) s minimálním zpožděním informací do 4 minut.

Předávání informací o vzdušné situaci **vojskům, která se přesunují** na válčiště ještě v době míru, je zabezpečeno fonicky z ÚVS PVOS.

Základem **spojovacího systému** na válčišti jsou okruhy opětovné spojovací sítě hlavního velitele Spojených ozbrojených sil na válčišti. Je zapotřebí, aby SVS letectva a PVO na válčišti mělo samostatnou spojovací síť k podřízeným a součinnostním vojskům PVO.

Při vyřazení hlavních SVS letectva a PVO převezme velení záložní SVS letectva a PVO. Při současném vyřazení hlavního i záložního SVS letectva a PVO je velení uskutečňováno ze vzdušného místa velení nebo z ÚVS PVO některého státu. V nejhorsím případě lze přejít na decentralizovaný způsob velení.

Analýza nynějšího systému velení vojsku PVO potvrdila, že je nutné **zkvalitnit stupeň automatizace** a existující **systém spojení** mezi velitelskými stanovišti. Jako perspektivní se jeví organizace **radiolokačního pole** podél hranic pomocí letounů radiolokačního dozoru. Dále je

třeba zdokonalit řízení a navedení stíhacího letectva z velitelských a naváděcích stanovišť a součinnost mezi ÚVS PVOS, SVS letectva a PVO. Přesněji je nutné vymezit řídicí funkce jednotlivých stupňů velení a úkoly štábů vojska PVO a bojových směn velitelských stanovišť.

Složení spojeneckého letectva NATO v Evropě, jeho bojová připravenost a možnost nena-
dále zahájit agresi ze vzduchu vyžaduje již v míru vytvořit účinný systém velení PVOS, letec-
tvu, vojsku PVO, který by umožnil bez podstatných změn velet uskupení rozvinutému vojsku
PVO ve válce.

Nepřítel se i nadále nezříká uskutečnit vzdušný úder jako první a intenzivně modernizuje
veškerou výzbroj. Kvalitativně i kvantitativně mění strategické i taktické letectvo. Do vý-
zbroje armád NATO jsou zaváděny vysoce přesné zbraně a efektivní munice. Pokračuje pří-
prava USA k zavedení kosmických zbraní.

Proto jednou ze základních podmínek udržení bojeschopnosti uskupení vojsk a dosažení
cílů obranné operace je spolehlivá protivzdušná obrana. S vysokou odpovědností za obranu
socialistické vlasti a na základě zkušeností a poznatků z celkového rozvoje ozbrojených sil je
zapotřebí s veškerou vážností si uvědomit, že **výsledky boje ve vzduchu ovlivňují a stále více
budou ovlivňovat výsledky na zemi**. K tomu je nutné přijímat odpovídající opatření při vý-
stavbě a bojové přípravě vojsk, modernizaci techniky i v operační přípravě velitelů a štábů.

(Ke zpracování článku jsem využil materiálu generálporučíka J. A. Zelenkova).

VZTAHY A ODPOVĚDNOST ZA BEZPEČNOST SPOJENÍ

S pojmem bezpečnost spojení se nesetkáváme poprvé. Je zabezpečována pomocí utajovacích zařízení. V současné době se vydává s působností pro celou ČSLA nový základní **spojovací předpis Bezpečnost spojení v ČSLA (Spoj-5-1)**. Tento nový normativní akt svým obsahem přesahuje rámec působnosti spojovacího vojska, a to především tím, že zahrnuje a normuje základní požadavky k **dodržování zásad bezpečnosti spojení** nejen spojovacími orgány, ale i veliteli a náčelníky. Kromě toho stanoví a diferencuje pojmy i obsah termínů, charakterizovaných jako bezpečnost utajeného a neutajeného spojení. Tento normativní akt je zpracován jako základní dokument v návaznosti na dokumenty štábu Spojených ozbrojených sil (pro oblast utajeného spojení) a předpisu Spojovací provozní řád ozbrojených sil ČSSR (Spoj-4-1) pro oblast neutajeného spojení.

Zákonně došlo i ke vzniku definic těchto pojmů. Proto je **bezpečnost utajeného spojení** charakterizována jako komplex organizačních, technických a provozních opatření včetně pravidel vedení hovorů uživatelem, která jsou zaměřena na vytváření podmínek pro ochranu státního a služebního tajemství při používání spojovacích prostředků, určených k automatickému utajování informací.

Stejnou strukturu má i definice **bezpečnosti neutajeného spojení** s tím rozdílem, že veškerá opatření směřují k zajištění ochrany státního a služebního tajemství při používání spojovacích prostředků na neutajených spojích.

Z těchto základních formulací pak vyplývají příslušná opatření pro jednotlivé velitelské stupně i pro místa, ze kterých jsou kladeny požadavky na bezpečnost spojení nejen zajišťovány, ale i plněny. Do tohoto procesu vstupují mimo spojovacích funkcionářů a obsluh spojovacích zařízení i všichni funkcionáři, kteří se přímo podílejí na vedení utajeného, ale především neutajeného provozu, funkcionáři, kteří se nepřímou podílejí na provozu tím, že připravují dokumenty rozličného charakteru a určení k jejich odeslání různými druhy spojovacích prostředků.

Jak při organizování stálého spojení v mírových posádkách, tak i při spojení mezi velitelskými stanovišti a spojovacími uzly v polní spojovací soustavě, jako společný rys vystupuje do popředí z provozního hlediska **rozsáhlá různorodost a počet předávaných informací všeho druhu**.

Provoz pomocí utajovaných zařízení je technickým uspořádáním a poskytovanou kryptologickou hodnotou zárukou, že pokud uživatelem nedojde k překročení povoleného stupně utajení při vysílání informací, je zajištěna záruka neprozrazení významu dané zprávy.

V současné době jsou používány utajovací zařízení s krátkodobým a dlouhodobým stupněm utajení (kryptologickou hodnotou). Jejich zasazení je závislé na velitelském stupni a důležitosti spoje, které tyto prostředky zajišťují. Stupeň utajení (kryptologickou hodnotu) tak především určují technické možnosti těchto zařízení. Zároveň je vždy zdůrazňováno obecné dodržování zásad utajení.

I když je požadavek dodržování zásad utajení, včetně jednoznačného stanovení obsahu tohoto pojmu v předpise Všeob-P-70/(práv.), charakterizován i v základních bojových řádech jako jeden z prvořadých pro řízení bojové činnosti, je stále více patrný rozdíl v přístupu k plnění tohoto požadavku, především funkcionáři druhů vojsk. V podmínkách působení dokonalých technických prostředků nepříteli, a to nejen k rušení našeho provozu, ale především ke zjišťování a vyhodnocování našich utajených i neutajovaných spojů, vysoce vzrůstá nárok na provozní kázeň, jako jednu ze základních podmínek pro omezení možnosti úniku informací.

Úloha spojovacích orgánů a obsluh spojovacích prostředků je limitována jednoznačně místem jejich zařazení ve spojovací soustavě daného velitelského stupně. K zamezení úniku informací a zvýšení stupně zajištění bezpečnosti spojení jsou přijímána organizační, technická a provozní opatření. V jejich rámci je organizována i kontrolní činnost včetně opatření k nápravě nedostatků způsobených obsluhami spojovacích prostředků i funkcionáři, kteří osobně vedou provoz.

Organizační opatření mohou zahrnovat:

- plánování a organizaci utajeného i neutajeného spojení, způsoby a prostředky, které zabezpečují maximální utajení a bezpečnost předávaných informací,
- operativní řízení prvků spojovací soustavy při zabezpečování utajeného a včasného předávání nejdůležitějších rozkazů a nařízení při velení vojskům,
- zjišťování všech porušení bezpečnosti spojení, režimu utajení a jejich zamezení (mj. i dodržování pravidel pro používání utajovacích zařízení, ostatních spojovacích prostředků a stanovených postupů při zacházení s utajovanými dokumenty),
- zpracování a uskutečňování opatření k omezení rozsahu předávaných informací vysláním sdělovacími kanály a omezení počtu osob, které smějí používat utajované i neutajované spoje,
- dodržování řádů, předpisů, služebních pomůcek, směrnic a pravidel, jež směřují k utajení rádiového vysílání,
- zjišťování možných cest úniku informací a demaskujících příznaků úniku ve spojovací soustavě a opatření k odstranění zjištěných nedostatků,
- plánování a dodržování všech požadavků bojového zabezpečení.

Široce se prolínají úkoly spojovacích orgánů, ale i orgánů druhů vojsk, které využívají k velení spojovací soustavy.

Ze základních technických opatření je možné kromě odborných úkolů spojovacích funkcionářů a jednotek ve vztahu k vševojskovým orgánům, vyjmout především součinnost v oblasti poskytnutí technického zabezpečení spojovacích pro-

středků (např. napájecími zdroji) k zajištění bezporuchového provozu, zabezpečení sjízdnosti přístupových cest pro spojovací prostředky na jejich předem stanoviště apod.

Základní provozní opatření se v plné míře vztahují na funkcionáře, kteří osobně vedou provoz. Mezi tato opatření patří důsledné dodržování veškerých pravidel provozního řádu, používání správných volacích znaků, provozních rčení a adres, dodržování postupu při obsluze, aj.

Na přípravě zpráv, sdělení a dokumentů k odeslání spojovacími prostředky i ostatních úkonech, které souvisí s provozem, se podílejí výraznou měrou funkcionáři různých velitelských stupňů. Ať se již jedná o stálé spojení mezi mírovými posádkami, anebo o spojení mezi velitelskými stanovišti v polní spojovací síti, jsou narušovány zásady bezpečnosti spojení příslušníky druhů vojsk, kterým jsou přidělovány spojovací prostředky, nebo kteří mají spojovací prostředky ve své přímé podřízenosti.

Kontrolní činnost v oblasti dodržování zásad provozu se spojovacími prostředky jednoznačně prokazuje, že část funkcionářského kádru se stále dopouští závažných porušení (při vedení osobních hovorů, řízení boje). Předpis Spoj-4-1 jednoznačně stanoví, které údaje je možné při rádiovém provozu vysílat otevřeně a které je nutné vždy zakódovat. Není dovoleno používat žádné jiné způsoby kódování, než ty, které jsou stanoveny příslušnými dokumenty a přesto se stále objevují snahy o různé způsoby „kódování“. Někteří naši velitelé kromě podceňování nepřítelů si vůbec neuvědomují, že takovými postupy mimo zjevného prozrazení utajované skutečnosti prozrazují i něco o svém charakteru. Stejně tak používají v široké míře i různé charakteristické výrazy, které umožňují identifikovat spojovací prostředek daného druhu vojska či velitelského stupně.

Takové a další způsoby nerespektování trvale platných zásad provozu na spojovacích pojítkách výrazně snižují dodržování požadavků utajeného velení.

Velmi zakořeněným nešvarem funkcionářů štábů různých velitelských stupňů při přípravě zpráv k odeslání rádiovými spojovacími prostředky je skutečnost, že tyto zprávy jsou odesílány otevřeně (se zakódováním těch údajů, jež mají být zakódovány i v otevřeně vysílaných zprávách), nemají příslušnou doložku, jež opravňuje obsluhu spojovacího prostředku takovou zprávu vysílat.

Předpis Spoj-4-1 v čl. 19. stanoví, že na telegramech a zprávách předávaných spojovacími prostředky k odeslání v otevřené řeči musí být uvedena doložka – **odeslat otevřenou řečí**, kterou je žádoucí opatřit vlastnoručním podpisem odesílatele. **Bez této doložky nesmí být zpráva ani telegram převzat k odeslání**, tím méně odeslán.

Podle druhu vojska je dále rozlišeno, co je dovoleno nebo zakázáno vysílat.

Protože předpis Spoj-4-1 má neměnnou platnost, jak pro mír, tak i pro brannou pohotovost státu, stanoví předpis **Spoj-5-1 nově některé odlišnosti pro mír**, které se vztahují k objemu informací, jež **je možné vysílat otevřeně**, tedy neutajenými spojovacími kanály. Jsou to:

- smluvené signály k uvědomování o radioaktivním, chemickém a bakteriologickém zamoření a vzdušném nepříteli,
- varování před nebezpečnými přírodními jevy (silnými větry, uragány, bouřka-

mi, krupobitím, sněžením, sněhovými lavinami, zemětřesením, mlhou, povodněmi a zprávy o nezbytných opatřeních k zajištění bezpečnosti vojsk a techniky),

– hlášení o nenadálém napadení nebo zjištění nepřátelské činnosti (např. vzdušného výsadku, provokací v blízkosti státní hranice apod.), **je zakázáno vysílat otevřeně jakékoli údaje o smluveném (cvičném) nepříteli, jakož i vlastních záměrech při cvičeních vojsk a štábů.**

– pokyny k poskytnutí rychlé pomoci osobám, letounům (lodím) při nehodách, haváriích a katastrofách,

– jednorázové signály k přípravě vojsk a jejich uvedení do jednotlivých stupňů bojové pohotovosti,

– povely k řízení boje při taktických zaměstnáních, cvičeních útvarů a jednotek, k zabezpečení letů a navedení letounů, jestliže povely neobsahují žádné tajné údaje (tajnými údaji se rozumějí povely, jejichž utříděním a zevšeobecněním může dojít k vyřazení počtů a bojového složení útvarů a jednotek, jejich výzbroje a bojových možností charakteru řešených nebo následujících úkolů).

Nedostatky v provozu polních neutajených sítí a směrů jsou velice často odrazem neutajeného provozu stacionární spojovací sítě, především meziposádkové. Tento velmi rozšířený a namnoze automatizovaný telefonní (i dálkopisný) provoz je širokým zdrojem úniku utajovaných zpráv různého charakteru a stupně. Zejména automatizace telefonního provozu, která výrazně přispěla k jeho urychlení, je na druhé straně doslova zneužívána v denním styku k předávání informací, jež mají být předávány vzhledem ke svému charakteru pomocí utajené telefonní a telegrafní sítě.

Ve stálém telefonním provozu vzhledem k provozu v polních spojovacích sítích dochází k mnohonásobně intenzivnějšímu telefonnímu styku nejen vojáků z povolání, ale i občanských pracovníků. Zvyšuje se i podíl vojáků základní služby: část vyřizuje služební úkoly a také mají možnost přístupu ke koncovým telefonním stanicím, z nichž mnohé umožňují dálkové volby ve vojenské síti.

Z hlavních nedostatků při provozu na neutajených telefonních spojích je možné uvést:

● velký a často nekontrolovatelný počet osob, které mohou hovořit z dané koncové telefonní stanice,

● nekontrolovatelný přístup k přístrojům i mimo pracovní dobu přímo z pracoviště funkcionářů i vojáky základní služby. (při úklidu, práci na štábu bez dozoru, apod.),

● zřizování různých tzv. hovoren s přístroji, které nejsou pod kontrolou dozorních orgánů, nebo odpovědného příslušníka,

● možnost vstupu přímou volbou (bez účasti obsluhy) do dálkové telefonní sítě všemi účastníky bez omezení,

● možnost vstupu z dálkové volby do útvarových, respektive posádkových sítí a spojit se i s koncovými stanicemi, které jsou v mimopracovní době obsluho-

vány vojáky základní služby (dozorčí rot, parků, svobodáren, prodejních koutků apod.),

- možnost přímého vstupu (bez účasti ústředny) do civilní sítě ČSSR.

Některé z těchto nedostatků je možné řešit technickými úpravami oprávněnosti účastníků. Hlavní roli by ale měli mít (kromě spojovacích orgánů) i ostatní funkcionáři, zejména náčelníci štábů a pracovníci, kterým jsou koncové přístroje přiděleny. Výrazně může omezit toto zneužívání přísně dodržovaný režim práce štábů. Jde zejména o zamezení přístupu do místností bez kontroly. (Nejde však jen o vojáky základní služby.) Porušování zásad bezpečnosti spojení se dopouštějí i občanskí pracovníci, kteří např. nejsou seznámeni se zásadami utajení, nebo se tohoto porušování dopouštějí vědomě. Skutečností je, jak prokázaly výsledky kontrol, že **porušují stanovené zásady utajení naprosto otevřeným předáváním veškerých informací** o koncepční činnosti daného velitelského stupně s uváděním funkcí, hodností i jmen funkcionářů včetně jejich zamýšlené činnosti, a to bez jakýchkoli zábran. Tento nedostatek se projevuje i u části vojáků z povolání. Stává se, že funkcionáři předávají v neutajené síti otevřeně utajované zprávy s poznámkou, že daná zpráva bude ještě předána šifrovkou.

Takové způsoby porušení, kromě zjevného narušení zásad utajení a bezpečnosti spojení, svědčí o **bezstarostnosti některých funkcionářů, kteří si neuvědomují, že tímto postupem informují vlastně kohokoli o skutečnostech, jež mají být utajeny i uvnitř armády.** Pokud by tyto projevy nebyly výrazně omezeny, znamenalo by to přenášení nežádoucích praktik i do provozu v polních spojovacích sítích. A zde tento pokles ostražitosti má přímý důsledek v závažnosti prozrazovaných skutečností.

Proto je nezbytné výrazně zvýšit na neutajené telefonní síti ostražitost a **přísně dodržovat veškerá obecná pravidla pro vedení hovorů a přijmout opatření, která diferencují oprávněnost používání spojovacích prostředků.**

V úzké návaznosti na neutajené spojení se stále více projevuje porušování zásad bezpečnosti utajeného spojení i na utajených telefonních spojích polní spojovací soustavy, zejména při osobních hovorech funkcionářů rádiovými prostředky. Tyto prostředky mohou předávat maximálně **tajné informace.** A přesto v praxi někteří velitelé vševojskových útvarů a svazků při použití utajovacích zařízení fonického provozu při osobních hovorech **mluví prakticky bez omezení.** Kryptologická hodnota těchto prostředků je zpravidla nízká. Proto i zde nejde o nic jiného, než o porušení zásad bezpečnosti spojení nejvyššího stupně.

Nový předpis **Spoj-5-1** stanoví jednotlivé **kategorie porušování bezpečnosti spojení,** které rozlišuje podle stupně důležitosti zpráv:

- **1. kategorie,** porušení, která vedou k úniku utajovaných zpráv,
- **2. kategorie,** porušení, jež vedou k úniku ostatních zpráv, jejichž utříděním a zobecněním může nepřítel získat utajované informace,
- **3. kategorie,** porušení pravidel navazování spojení a vedení rádiového provozu i způsobu provozu spojovacích prostředků.

Obsah těchto tří kategorií porušení bezpečnosti spojení (BS) je obsáhlý. U **porušení BS 1. kategorie** půjde zejména o porušení zásad utajeného velení, organizace činnosti při přechodu vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti, prozrazení dislokace vojsk, otevřených názvů útvarů, jejich předurčení, uvádění počtů, informace o přeskupování, stavu výzbroje, uvádění směrů a os přesunů i údaje o cílových prostorech.

Další skupiny porušení zásad BS tvoří nedodržení pravidel používání utajovacích zařízení a předávání tajných, přísně tajných telegramů a skutečností, nebo jejich částí, na neutajených spojovacích kanálech. Tyto skutečnosti uvádí příloha 5 předpisu Všeob-P-70/(práv.).

Z porušení bezpečnosti spojení 2. kategorie lze vyjmout následující skutečnosti: číslování vojenských útvarů (čísla polní pošty), dislokaci a otevřené označení útvarů, stav spojení míst velení, i neúplné údaje o počtech a stavu výzbroje, techniky a jednotek, jména, hodnosti a funkce generálů, vedení soukromých hovorů na neutajených rádiových, radioreléových a troposférických kanálech a neznalost zásad vedení provozu se spojovacími prostředky funkcionáři.

Tento výčet obecně formulovaných pravidel jednoznačně ukazuje na rozsah povinností každého uživatele spojovacího prostředku. Proto je znalost i zásady používání jednotlivých druhů spojovacích prostředků jednou ze základních povinností každého velitele i příslušníka štábu.

Charakteristickým nešvarem **dálnopisného provozu** stálé i polní dálnopisné sítě je předávání neúměrně dlouhých zpráv odesílaných jak klasickým dálnopisným provozem po vedení, tak i radiodálnopisem. Někteří funkcionáři nerespektují základní zásady provozu dle Spoj-4-1. Je to obdobné jako vedení nadměrně dlouhých hovorů na neutajených telefonních kanálech. Tím dochází k jejich zablokování pro důležitější zprávy, zahlcují se spoje. Hlavní příčinou je opět neznalost zásad. Zprávy jsou zpravidla stvrzeny podpisem nadřízeného. To mnohdy opravňuje odesílatele využít i vyšší stupeň pilnosti. A zahlcení spojovacího prostředku i jeho dlouhodobé vysílání je přímým podnětem ke snazšímu zjištění i následnému zaručení, nebo zničení.

Soudobá činnost se vyznačuje hromadným nasazením spojovacích prostředků různého druhu na jednom místě velení. To výrazně zvyšuje možnost zarušení nepřitelem i vzájemného rušení vlastními radioelektronickými prostředky. Jednou z pasívních metod boje proti těmto negativním jevům je maximálně krátká doba provozu spojovacích prostředků. Znamená to vysílat co nejstručnější zprávy a dlouhé zprávy předávat jinými prostředky. Tím se uvolní prostor pro přímé řízení a zabezpečení bojové činnosti jako celku.

Další opatření, jakými jsou znalost zásad provozu na spojovacích prostředcích, bezpečnost spojení, jeho dodržování funkcionáři, jsou výraznou posilou životnosti jednotlivých spojů spojovacích soustav, zejména na nižších velitelských stupních.

Omezení počtů funkcionářů, kteří mohou vést hovory rádiovými i ostatními spojovacími prostředky rovněž výrazně zkvalitní průběh předávání zpráv. K tomu nezbytně patří i jednoznačná kázeň v rádiových sítích a na rádiových směrech pro přímé řízení boje na stupni svazku a níže.

Je nezbytné organizovat všemi velitelskými stupni přesně zaměřenou kontrolní činnost a vyvozovat důsledky proti těm, kteří se opakovaně dopouštějí porušování zásad utajení velení i požadavků bezpečnosti spojení.

Je nutné, aby veškerým sankcím nutně předcházela opatření, která by vyčerpávajícím způsobem seznámila funkcionáře se všemi zásadami, činnostmi, jež bezpečnost utajeného i neutajeného spojení vyžaduje.

Vedle funkcionářů služby bezpečnosti spojení a spojovacích funkcionářů, kterým tato činnost vyplývá z funkční náplně, by měli mít (především v oblasti znalostí zásad provozu a při praktickém používání spojovacích prostředků) rozhodující roli i funkcionáři útvarů druhů vojsk. **Úspěšnost velení je a bude i nadále záviset i na spolehlivém a bezpečném spojení.**

De SH. 138

Plukovník prof. MUDr. Vratislav Hrdina, CSc.
podplukovník doc. MUDr. Josef Fusek, CSc.
plukovník prof. Ing. Jiří Matoušek, DrSc.

ÚROVEŇ ZDRAVOTNICKO-PROTICHEMICKÉ OCHRANY VOJSK A MOŽNOSTI JEJÍHO ZDOKONALOVÁNÍ

Pravděpodobné použití chemických zbraní (CHZ) na středoevropském válčišti, jak to předpokládá severoatlantická koncepce pružné reakce, vyžaduje, aby zdravotnická služba byla v kterékoli době připravena uskutečnit účinná opatření k ochraně vojsk s cílem buď zcela zabránit, nebo alespoň podstatně oslabit vyřazující vliv otravných látek (OL) na živou sílu, a tak uchovat její bojeschopnost.

V systému chemické výzbroje nepřítele zaujímají prioritní postavení vysoce toxické nervové paralytické látky (NPL), které zásadním způsobem determinují požadavky na ochranná a záchranná opatření pro svou extrémně vysokou toxicitu a z toho vyplývající mimořádně rychlý rozvoj klinických symptomů intoxikace. Proto je ve zdravotnickém zabezpečení položen důraz především na neodkladnost zásahu. Aby mohla být při napadení OL uchována bojeschopnost živé síly a často zajištěno dokonce pouhé její přežití, je zapotřebí první zásah decentralizovat na nejnižší možný článek, tzn. až k jednotlivci.

Na dokonalosti prostředků protichemické ochrany jednotlivce i záchranných prostředků včetně opatření u jednotlivce, na úrovni jejich technického zvládnutí a neprodleném použití nebo provedení, závisí bezprostředně činnost vojsk.

Prostředky zdravotnicko-protichemické ochrany (ZPCHO) vojsk zaváděné do individuální výbavy by měly zabezpečit pokud možno dlouhodobou ochranu před zasažením, efektivnost u co největšího pásma vyřazujících dávek OL, musí postrádat nebo mít jen minimální nežádoucí účinky, vyznačovat se dobrou tolerancí a dostatečně dlouhou dobou skladovatelnosti.

Prostředky a opatření na ochranu živé síly (v širším slova smyslu) můžeme rozdělit na **dvě základní skupiny**:

● **Ochranné prostředky a opatření** (v užším slova smyslu), ke kterým patří ochranné masky a prostředky ochrany povrchu těla a profylaktické antidotní prostředky.

Mají společné to, že jsou využívány ještě před použitím CHZ, tedy v zásadě **chrání** živou sílu před jejím kontaktem s primárním oblakem OL, popřípadě při vstupu do zamořeného prostoru. Rozhodující část těchto prostředků a opatření je **zajišťována chemickým vojskem**. **Profylaktické antidotní prostředky náleží zdravotnické službě** a mohou velmi významným způsobem přispět ke zvýšení hodnoty celkové ochrany.

● **Záchranné prostředky a opatření.** K nim náleží **prvotní odmoření povrchu těla** s důrazem na nechráněnou kůži a **použití antidotní terapie** k ovlivnění akutní fáze intoxikace.

Tato opatření jsou **zabezpečována zdravotnickou službou** a jsou určující pro další osud zasaženého.

Zásadně jen po nich je vhodné realizovat další opatření, jako je odmoření oděvu a osobní zbraně, doplňkové odmoření, první, odborná a specializovaná lékařská pomoc, které jsou poskytovány na bojišti v bezprostřední blízkosti ohniska zasažení nebo na etapách léčebné odsunovacího systému.

Žádné z těchto opatření není samo o sobě stoprocentně spolehlivé. Zamezení nebo snížení účinku napadení OL lze očekávat jen při jejich komplexním, včasném a naprosto dokonalém provedení.

K nejnáléhavějším požadavkům v systému ochranných a záchranných opatření před soudobými druhy chemických zbraní patří **účinné odmoření povrchu těla**. Úroveň vojenských prostředků prvotního odmoření, které jsou pro omezení následků CHZ rozhodující, je měřítkem úrovně zdravotnicko-protichemické ochrany moderních armád.

Při návrhu modernizace odmořovacích prostředků byly sledovány všechny hlavní vývojové tendence, tj. odmořovací roztoky (vícesložkové i univerzální), odmořovací masti a pasty, suspenze, emulze a pevné sorbenty. Na základě komplexního zhodnocení hlavních vývojových tendencí a experimentální činnosti uskutečňované ve VLA, byla pro inovaci individuálního protichemického balíčku (IPB) zvolena varianta orientace na pevné sorbenty se současným mechanickým vlivem otěru. Tento princip se jevil z hlediska požadované činnosti jako nejvhodnější a také se později potvrdil u všech typů zavedených OL, ale i u některých perspektivních, jako je např. IVA – polostálá nervově paralytická látka. Z několika desítek zkoušených sorbentů dávaly nejpříznivější výsledky bentonity (bělicí hlíny). Určitým způsobem **upravená bělicí hlína** byla vybrána jako **účinný odmořovací sorbent**. V základním prostředku **Desprach** byla využita ve dvou směrech:

- pro inovaci IPB ČSLA, kde po úspěšném ukončení vývoje nového prostředku **IPB-80** byla zahájena jeho výroba a zavádění do vojsk,
- pro modernizaci osobního zdravotnického balíčku (OZB) CO, kde byl úspěšně ukončen vývoj a zahájena výroba zdravotnického prostředku jednotlivce **ZPJ-80**.

Pro obě varianty je příznačné, že plně potvrdily správnost výzkumných podkladů i jejich praktickou realizovatelnost. Vyznačují se univerzálností a dobrou technickou úrovní při zachování jednoduchosti, technologickou dostupností, nízkými výrobními náklady a dalšími výhodnými parametry.

Při řešení univerzálního odmořovacího roztoku, určeného pro doplňkové odmoření, byly v závěrečné fázi výzkumu sledovány a hodnoceny dva základní směry, tj. alkoholátové odmořovací roztoky a roztoky, odmořující OL na oxidačním principu.

Dosavadní výsledky s oběma experimentálně vyzkoušenými recepturami prokazují, že by bylo vhodné **realizovat obě zkoušené varianty**. Jednu jako stálý odmořovací roztok na alkoholátovém principu k modernizaci prostředků doplňkového odmoření (PCHB-80, PCHP-80), druhou variantu jako roztok, který by se připravoval ad hoc těsně před použitím z běžně dostupných a cenově výhodných tuzemských surovin. Druhá varianta je doporučována pro rozvinutá zdravotnická zařízení v polním i teritoriálním systému ochrany proti BCHL.

Výsledkem komplexně pojatého řešení otázek zdravotnicko-protichemické ochrany jsou dále:

- **Prostředek pro individuální přípravu nezávadné vody Dikacid**, který je určen především pro desinfekci vody mikrobiálně kontaminované. Účinnou látkou prostředku je chlorderivát isokyanurové kyseliny. Prostředek je běžně vyráběn, plně nahrazuje dřívější **Pantocid**. Má výhodnější dezinfekční účinky, podstatně lepší farmaceutické vlastnosti (zvláště rychlejší rozpustnost, snadnější rozpádavost tablet ve vodě, výhodnější pH, vyšší stálost v substanci) i roztoku a lepší mechanické vlastnosti tablet; navíc je účinná látka tuzemského původu). V těchto parametrech předčí i světový standard – americký **Globaline®**.

- **Návrh ochranného filmu na ruce**, tzv. biologických rukavic, který je využitelný jak vše-

vojskovými specialisty, tak odborníky druhů vojsk pro exponované práce se zamořeným materiálem.

Prostředek **Desprach** zabezpečuje odmoření všech známých kůží vstřebávaných účinných OL. Při použití do 2 minut po zamoření zabrání všem projevům otravy, ale i při použití v pozdějším období (do 5 minut po zasažení) značně oslabuje intenzitu klinických symptomů intoxikace. Účinnost odmoření za více než 5 minut značně klesá. V souvislosti s touto otázkou je však třeba mít na zřeteli chování otravných látek v aerodisperzním stavu. Např. sedimentace drobných kapiček látky VX z atmosféry může trvat déle než 15 až 20 minut, takže nechráněné části kůže, ošetřené IPB v průběhu prvních dvou až pěti minutách, mohou být znovu zamořeny.

Vycvičený voják by měl být schopen provést částečnou speciální očistu pomocí IPB během 50 až 60 sekund. Doba uskladnění IPB a uchování jeho účinnosti je předpokládána na nejmenší deset let. Je možné, že v budoucnosti bude IPB-80 nahrazen jiným odmořovacím prostředkem v souladu s úsilím členských států Varšavské smlouvy o unifikaci prostředků individuální ochrany.

S rozvojem CHZ a se zdokonalováním způsobů jejich rozptýlení v cílových prostorech se neobyčejně zvětšilo riziko inhalačních subkutánních, ale i perorálních otrav, především nervově paralytickými látkami. Uměrně s tímto nebezpečím se zvyšují i požadavky na univerzálnost odmořovacích prostředků a na zdravotnickou výbavu jednotlivce (ZVJ), která svým složením odpovídá v současnosti úrovni znalostí a možnostem národního hospodářství.

Současná ZVJ bude v nejbližší době rozšířena o individuální lékárníku (INLÉK), která obsahuje nejnnutnější sortiment léčivových přípravků, rychle použitelných za přesně definovaných situací v rámci první zdravotnické pomoci, a umožňuje transport raněných, nemocných a zasažených na nejbližší zdravotnickou etapu. Tento progresivní trend v zabezpečení vojsk je v posledních letech prosazován ve všech moderních armádách. Jednotné takticko-technické parametry (TTP) RVHP k tomuto souboru uvádějí jako standardní **náležitost**:

- profylaktické antidotum proti NPL (v tabletách),
- terapeutické antidotum NPL (v injekcích),
- analgetikum (v injekcích),
- radioprotektivum (v tabletách),
- prostředek pro profylaxi prvotní reakce po ozáření (v tabletách),
- prostředek k terapii prvotní reakce po ozáření (v injekcích),
- antibiotikum v tabletách nebo tobolkách,
- individuální protichemický balíček.

Připouští se zařadit další prostředek armád členských států Varšavské smlouvy, např. antidotum proti kyanovodíku v SSSR, BLR a v NDR, u nás antidotum proti zneschopňujícím látkám typu BZ.

V souvislosti s úvahami o profylaktickém antidotu je nutné říci, že všichni nejsou plně přesvědčeni o tom, že je užitečné takový prostředek mít. Jednou z námitek je, že by mohlo dojít ke vzájemné potenciaci účinku některých složek profylaktického antidota s některými OL. Např. při profylaxi otravy NPL preparáty, které obsahují cholinolytika, by mohlo dojít k potenciaci účinku BZ. Sami jsme přesvědčeni, že vývoj profylaktického antidota proti NPL pro specializované jednotky či zvláštní situaci je plně opodstatněný. Tudíž nemusel by to být nutně prostředek vševojskový.

Při výzkumu antidota proti psychomimetickým látkám typu BZ vykazoval nejprůběžnější vlastnosti 7-methoxytakrin (7-MEOTA), který se po všech stránkách jeví výhodnější, než klinicky běžně užívaný fyzostigmin. (S použitím tohoto prostředku se počítá co nejdříve na rozptýlení psychicky zneschopňujících OL nepřitelem na základě varovných signálů a následného rozkazu velitele nebo při prvních známkách otravy těmito typy OL.) Perspektivně by měl být jedním z prostředků individuální lékárníky. Než dojde k této realizaci v materiální výbavě ČSLA, nahradí jej fyzostigmin v tabletách pro perorální podání v dávce po 1 mg.

Při zasažení dráždivými OL se jako nejvýhodnější způsob jeví rychlé opuštění zamořeného prostoru, a tam, kde pro to není příležitost, nasazení ochranné masky (OM). Je nutné ovšem počítat s tím, že příznaky podráždění se mohou stupňovat určitou dobu (15 až 20 minut) i po

nasazení OM. Žádné zvláštní léčení není nutné. Sovětští autoři považují za účelné podávat lokální anestetika, která podle jejich zkušeností zkracují dobu nutnou k plnému obnovení bojeschopnosti a pracovní způsobilosti.

V posledních letech v souvislosti s rozšířením vědomostí v oblasti imunotoxikologie se dostává do popředí zájem vojenských lékařských kruhů otázka možné imunizace proti OL, neboť škodlivé chemické látky je možné považovat za haptemy, které po napojení na molekulu nosiče s vysokou molekulovou hmotností se mohou stát imunogenními.

Byly dosaženy pozitivní výsledky s přípravou antisér proti paraoxonu. Proti daleko toxičtějším NPL byly rovněž zahájeny práce na imunizaci, ale dosavadní výsledky nejsou příliš povzbudivé.

K dosažení účinné profylaxe je snaha využít také **enzymového inženýrství**.

Ve Spojených státech amerických probíhá nyní vývoj dvou antidot proti BChL na enzymatickém základě. Jedním z nich je antidotum k detoxikaci NPL typu soman na bázi použití tzv. PEG-enzymů (pomocí polyethylenglykolem upravených enzymů), které při podání do organismu nevyvolávají alergickou reakci, neboť organismus je nepovažuje za vetřelce, ale za přirozenou součást organismu. Předpokládá se, že PEG-procesem bude možné upravit povrch acetylcholinesterázy natolik, aby při využití tohoto principu bylo možné vojáky chránit pomocí autoinjektoru v rámci svépomoci a vzájemné pomoci, anebo pomocí krému na ruce, obličej a další exponovaná místa. Potenciálně by mohly být enzymovým přípravkem nastříkány nebo natřeny zamořené objekty s cílem zabezpečit jejich dekontaminaci.

Cílem splnění všech výzkumných záměrů je dosažení stavu, kdy Zdravotnická správa ČSLA bude disponovat paletou moderních a dostatečně účinných prostředků, které mohou podstatným způsobem omezit rozsah zdravotnických ztrát v podmínkách soudobé války. Příznivou stránkou celého programu je i skutečnost, že nastane možná vzájemná zaměnitelnost jednotlivých prostředků v rámci Varšavské smlouvy, neboť budou řešeny na kvalitativně i technologicky srovnatelné úrovni.

NÁZORY ČTENÁŘŮ

K VYDÁVÁNÍ MONOTEMATICKÝCH ČÍSEL

Ohlédneme-li se za uplynulým rokem, v souvislosti s posuzováním časopisu *Vojenská mysl*, domnívám se, že mezi **nejlepší patří desáté monotematické číslo** na téma – Velení vojskům při přípravě a vedení obranné operace v počátečním období války. Myslím si, že **zařazení monotematických čísel v některých ročnících Vojenské mysli je efektivním přínosem pro soustředění poznatků o dané problematice, zvláště když k tématu se vyjadřují představitelé velení ČSLA.**

Téma v minulém ročníku má stěžejní význam a soustřeďuje zkušenosti a návrhy na velení vojskům všech jeho druhů a v celé ČSLA. Řada kvalitních poznatků a zkušeností dává návod, jak dále postupovat v rozvoji velení. Po prostudování čísla jsem se vrátil ke **dvěma článkům** – Zvyšování efektivnosti procesu velení vojskům a Rozvoj vojenskovědecké práce v míru – předpoklad úspěšného velení vojskům při přípravě a vedení obranné operace. **Druhý z těchto článků se zabývá velmi závažnými principiálními otázkami přístupu k všobecné vojenské praxi, která je poznamenána nedostatky ve vědeckosti** pojetí činnosti velitelů, štábů i vojsk.

Bouřlivý rozvoj vědy a techniky nevyžaduje jen změny v představě v národním hospodářství, ale stejně rychlou a dále plynulou přestavbu ČSLA v duchu požadků ÚV KSČ a obranné koncepce ČSLA.

V závislosti na ekonomických možnostech naší země je nutné zavádět novou efektivní bojovou techniku a prostředky ničení a snižovat počty zastaralé techniky tak, aby byly zachovány početní stavy v rámci obranné dostatečnosti. Plně podporuji požadavek rychlého zavádění nové techniky, automatizace a poznatků k dosahování vysoké kvality a efektivnosti. Je naprosto správné, že kdo rychle uplatňuje nové poznatky a novou techniku – rychleji postupuje vpřed. To platí v národním hospodářství a zcela zákonitě i v armádě.

Myslím, že na pomoc přestavbě v ČSLA by bylo účelné, aby se náčelníci a velitelé **vrátili k tomuto článku**, zamysleli se nad možnými způsoby realizace uplatnění vědeckých poznatků v praxi, operační a bojové přípravě, bojové a mobilizační pohotovosti i ve výstavbě ČSLA. Už i proto, že v závěru článku jsou formulovány podněty **k rozvoji ČSLA cestou většího využívání vědeckých poznatků.**

Více by měly všechny naše přístupy k výstavbě ČSLA a k její přípravě k obraně vycházet z vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy, jejímž základem je uplatňování spolupráce, důvěry a dobrých sousedských vztahů a je nástrojem strategie a odolné a aktivní obrany.

První článek je nejen klasickým úvodem k tomuto monotematickému číslu, ale i **metodikou**, kam zaměřit pozornost při zabezpečování spolehlivého velení s dodržením základních principů při jeho rozvoji. Domnívám se, že v dalším, při plnění tohoto úkolu je důležité uplatňování priority při zavádění koaličních systémů, ale **není možné v ČSLA nadále připustit zavádění odlišných technicky i programově neslučitelných prostředků automatizace velení a spojení**, zvláště ve druhých vojsk.

Současně je tento článek i jakýmsi **závěrem** celého monotematického čísla, vyjádřením důležitosti připravenosti velitelů a štábů k velení vojskům při přechodu z mírového stavu na válečný a co je k tomu třeba dále dělat.

Je potěšitelné, že v posledních letech se řada rozporů a nedostatků ve velení nejen zná, ale i řeší a postupně se **uplatňuje jednotná koncepce rozvoje velení**. K rychlejšímu pochopení východisek a při dalším rozpracování nových organizačních struktur velení a metodik pro řízení vojsk je desáté monotematické číslo Vojenské mysli z roku 1988 kvalitním podkladem.

Plukovník Ing. Jindřich Vávra

K MONOTEMATICKÉMU ČÍSLU VOJENSKÉ MYSLI 10/1988

Po vydání Sborníku s okruhem témat – Velení vojskům za složité situace (VA AZ Brno, rok vydání 1989) je monotematické číslo Vojenské mysli novou, v současné době jedinou aktuální pomůckou, určenou pro velitele a štáby ČSLA s komplexní tematikou zaměřenou na **Velení vojskům při přípravě a vedení obranné operace v počátečním období války.**

Toto číslo odráží nové tendence vývoje vojenského umění. Orientuje naši pozornost na důležitou problematiku, současně umožňuje doplnit znalosti velitelů a štábů. Řeší hlavní problémy dalšího zkvalitnění velení vojskům v procesu realizace opatření vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy. Vytýčuje v tomto směru nové požadavky a úkoly v přípravě a vedení obranné operace i přechodu k aktivní bojové činnosti vojsk v jejím průběhu.

Zvolené obsahové zaměření publikovaných materiálů **umožnilo** proniknout do okruhu důležitých otázek a vysvětlit řadu dosud sporných názorů. **Významný je i přínos** z hlediska potřeb tvorby a řízení zaměstnání operační přípravy, kde se získané poznatky osvědčí především. Je z nich patrné, že podmínky přípravy i vedení operací v počátečním období války mají stále nové požadavky na zefektivnění celého procesu velení. Při úvahách o těchto otázkách dospívám k závěru, že je to důsledek změn objektivních podmínek vedení prvních obranných operací.

Důležitým faktem pro pochopení nových jevů, jež se stále výrazněji prosazují ve všech rovinách velení vojskům, je také skutečnost, že tato problematika byla v dosavadním celém historickém vývoji (i teoretických pracích významných sovětských vojevůdců), **věcí druhoradou.** Vojenskou vědou, vojenským uměním byly ještě v nedávné minulosti detailně rozpracovávány otázky velení vojskům převážně útočného charakteru. Teprve až na základě dokumentu O vojenské doktríně členských států Varšavské smlouvy přijatého Politickým poradním výborem těchto států v Berlíně roku 1987, byl dán impuls **k tvorbě nových zásad velení vojskům** v souvislosti s obranou, jako hlavním druhem operace.

Současný stav v teoretické i praktické připravenosti svědčí o tom, že řešení této problematiky na stránkách Vojenské mysli **přišlo právě včas.** V době, kdy teorie může v mnohých směrech naše vědomosti i plnění úkolů ovlivnit. Jde především o celý komplex nových úloh, které směřují do oblasti velení vojskům, jak publikované materiály potvrzují, začínají se prosazovat v duchu nových zásad vedení ozbrojeného zápasu, se zřetelem na jeho vyšší kvalitu.

Obsah článků monotematického čísla není výsledkem pouze vědeckotechnického rozvoje, jeho výrazného prosazení ve všech oblastech a rovinách vojenství. Dominujícím poznatkem většiny prací v tomto směru je zároveň, že jde také o **důsledek zvýšení úlohy času,** jako faktoru, který se stává nyní důležitou souměři-

telnou veličinou, jež ovlivňuje obsah a formu velení vojskům, konání orgánů velení, která se zejména uplatní v nových jevech mobilizačního a operačního rozvíjení vojsk. **Hlavním kritériem** při jeho realizaci musí být zajištění plynulosti, nepřetržitého řízení organizovaného přechodu vojsk z mírového na válečný stav, zvýšení jejich bojové pohotovosti, včasného vyvedení z posádek a organizovaného zaujetí předurčených prostorů s ohledem na vývoj reálné situace, upřesněný úkol. Za všech podmínek to vyžaduje včas a dokonale promyslet přípravu a plán činnosti.

S přihlédnutím k zaměření stanovených témat tohoto čísla a jejich autorského vyřešení je patrný skutečný stav v teoretické oblasti zkoumané problematiky. V současných podmínkách jej podmiňují významné rysy vedení obranné bojové činnosti k odrazení agrese nepřítele. Především je však vymezen jedním ze základních principů vedení soudobé operace (vševojskového boje) – **pevným a trvalým velením vojskům**.

Po prostudování článků jsem dospěl k závěru, že jde nyní o novou kvalitu tohoto principu. Je tvořena politickoobdobnou připraveností orgánů velení a novými vědeckými metodami i prostředky velení. Jde především o výsledky realizace objektivních i subjektivních činitelů a okolností, které mají přímý (i zprostředkovaný) vliv na efektivní práci orgánů velení.

Praxe potvrzuje, že nové otázky problematiky velení, které jsou v souvislosti s tím v monotematickém čísle Vojenské mysli uvedeny, a k nimž se autoři analýzou dopracovali, je třeba dále rozvíjet. Myslím, že by bylo účelné do tohoto procesu **zapojit všechny kategorie důstojníků**, s potřebnou odbornou připraveností, **metody a formy přípravy**. Vyžadují to totiž stále složitější a náročnější úkoly, jejichž uskutečnění s sebou zákonitě přináší i rozvoj vojenského umění v současném období.

Je možné o tom podat důkazy z výsledků některých prací. Hlavní těžiště přitom spočívá v dokonalejší přípravě lidí, jak např. zaznělo v článku – Požadavky na velení vojskům koaličního složení a perspektivy jejich řešení (pplk. Ing. Karel Štáva, s. 19) – cituji: „Přitom je nutné si uvědomit, že snaha zvyšováním počtů kompenzovat nedostatečnou profesionální připravenost důstojníků nemůže přinést žádný účinek...“ I když problém nelze vidět zjednodušeně, je třeba souhlasit s názorem, aby v celkovém systému velení vojskům odpovídaly schopnosti důstojníků ve štábech zastávané funkce, aby byli podle zařazení vychovávaní a byla zvyšována úroveň jejich přípravy.

Jedině dokonale všestranně připravené orgány velení mohou splnit závažná opatření **bojové pohotovosti**. Protože jde o bojovou pohotovost, pojatou jako základní, rozhodující a komplexní princip připravenosti k splnění bojového úkolu, domnívám se, že právě těmto **otázkám mohla být v obsahu monotematického čísla věnována větší pozornost**. Myslím, že nebude vadit, když problematiku bojové pohotovosti v souvislosti s velením vojskům, uvede náš časopis v některém z příštích vydání. Z kontrol vojsk máme poznatky, že by bylo účelné **publikovat materiály o otázkách praktického významu, důležitých pro taktické velitelské stupně**.

V článku – Velení vojskům při přípravě obranné operace v období mobilizačního a operačního rozvinutí (genmjr. Ing. Jiří Florián, s. 33) – jsou rozpracovány základní otázky pro potřebu operačních stupňů velení. Budou nám prospěšné z hlediska perspektivní přípravy hlavních opatření operační přípravy.

Nemalý význam pro rozšíření poznatků má uveřejnění statí k různým otázkám

velení vojskům jednotlivých druhů vojsk a služeb. V množství řešených témat (co do šířky i hloubky) může každý podle zájmu, úkolů, funkčního zařazení najít pro svou činnost a osobní profesionální růst to, co potřebuje. Proto je nanejvýš nutné s celou publikovanou problematikou se seznámit a v potřebném rozsahu si ji osvojit.

Podnětný čin redakce Vojenské mysli a redakční rady tohoto časopisu, shromáždit názory k aktuálním otázkám, je v tomto směru zvláště významný, protože jde o problematiku, kterou v každodenní praktické činnosti ve štábech a vojskách potřebujeme. Můžeme ji uplatnit jak pro teoretickou, tak praktickou přípravu. **Je to neocenitelná pomoc v přípravě i práci.** Umožňuje rozšířit základní vědomosti a zkvalitnění celkové připravenosti orgánů velení v míru i poli.

Přispěl k tomu především zámysl monotematického čísla – snahou zobecnit celou problematiku s logickou návazností řešených problémů. Jde např. o **teoretické studie** – Zvyšování efektivnosti procesu velení nebo Požadavky na velení vojskům koaličního složení. Práce velitelů a štábů při přijetí (upřesnění) rozhodnutí, K součinnosti v průběhu obranné operace a další. Patří k nim i materiály, které pojednávají o velení druhům vojsk a služeb. Jsem toho názoru, že čísla Vojenské mysli s monotematickou problematikou **mají již svou tradici, ve které bude účelné pokračovat.** Stávají se neoddelitelnou součástí a důležitou složkou zkvalitnění přípravebnosti plnění hlavních úkolů Rozkazu MNO pro přípravu vojsk ČSLA.

Z některých odborných statí vyplynulo poučení, že jedním z rozhodujících úkolů štábů, jako orgánů velení, je kontrola pochopení a praktická pomoc při plnění stanovených úkolů podřízenými stupni. Jde o hlavní poslání orgánů velení, to je zabezpečit a prosadit plnění rozhodnutí velitele. Z praxe víme, že ne vždy se daří plně zabezpečit realizaci bojových úkolů v takovém rozsahu a kvalitě, jak stanoví rozhodnutí velitele. Jde o závažnou otázku, řešenou při každém komplexním zaměstnání operační přípravy.

Přesto si nečiním nárok na všestranné a vyčerpávající hodnocení všech otázek velení vojskům ve složitých podmínkách počátečního období války, uveřejněné materiály v monotematickém čísle 10/1988 rozhodně **poslouží ke zdokonalování operační přípravy velitelského sboru operačního i taktického stupně velení, rozšíří náš operační rozhled, napomohou zvýšit celkovou úroveň bojové pohotovosti ČSLA.**

*Podplukovník Ing. František
Mulecký, ČSc.*

ZVYŠOVÁNÍ EFEKTIVNOSTI PRŮZKUMU VE VŠEVOJSKOVÉM BOJI V NOCI

*Redakčně upravený a zkrácený článek podplukovníka
V. L. Gubara, uveřejněný v Informačním sborníku štábu
Spojených ozbrojených sil členských států Varšavské
smlouvy č. 31/1986.*

Ozbrojené síly členských států Varšavské smlouvy věnují značnou pozornost otázkám přípravy vojsk k noční bojové činnosti, jako jednomu z rozhodujících faktorů k dosažení vítězství v současných bojových podmínkách. Právě proto na jednom zasedání Vojenské rady byla zvláště zdůrazněna nutnost dalšího všestranného zvýšení efektivity průzkumu ve vševojskovém boji v noci, aby bylo možné spolehlivě zabezpečit velitelství jednotek, útvarů a svazků dostatečnými průzkumnými zprávami o: rozmístění nepřítele, množství jeho sil a prostředků, možnosti jejich manévrování, existenci i charakteru obranných staveb a zvláště v terénu i způsobu jeho úprav.

Přihlížíme-li ke zkušenostem z bojové přípravy, možnému charakteru boje v noci v současných podmínkách, zbraním a bojové technice, kterou jsou vojska vybavena, **pak za hlavní směry zvyšování účinnosti průzkumu můžeme považovat:**

- intenzivní rozvoj technických prostředků průzkumu, předurčených k pozorování a průzkumu v noci,
- všestranné zkvalitňování organizační struktury průzkumných útvarů a jednotek v souladu s jejich možnostmi,
- zdokonalování existujících a hledání nových způsobů průzkumu v noci s komplexním využitím technických prostředků.

V souvislosti s tím považují za nutné poznamenat, že s rozvojem infrapřístrojů, osvětlovacích prostředků, radiolokačních a jiné průzkumné techniky se možnost získání potřebných průzkumných zpráv o nepříteli s vysokou přesností rozšiřuje. Použití **infrapřístrojů** v současné době umožňuje uskutečňovat průzkum v noci z pozorovatelů až do hloubky četných operních bodů praporů prvního sledu. Mezitím situace na bojišti vyžaduje, abychom měli průzkumové zprávy o palebných prostředcích umístěných např. v praporečích rájonech obrany a měli přehled i o rozmístění palebných postavení polního dělostřelectva do stejné hloubky jako ve dne, tj. do 6 km. Zvětšení dálky dosahu infrapřístrojů značně zvýší i možnosti zajištění bezpečnosti průzkumných jednotek, které budou působit v týlu nepřítele. Proto další všestranné zvětšení dosahu infrapřístrojů zůstává i nadále aktuálním úkolem pro zvýšení účinnosti průzkumu ve vševojskovém boji v noci.

Dále se zvyšují možnosti průzkumu ve prospěch vševojskového boje v noci zavedením **mnohospektrálních infrapřístrojů pankratického typu** s měnitelným násobkem zvětšení pozorovaných objektů. Ty nám umožňují rozpoznat jednotlivé tanky, auta, obrněné transportéry apod. na vzdálenost až 4 km.

Pankratické infrapřístroje kompenzují nedostatky, které mají infrapřístroje aktivních a pasivních typů – nedemaskují se, nedělají záblesky, nejsou citlivé na světelné rušení, mohou

pracovat prakticky v nejtemnější noci (bez svitu měsíce) a za oblačnosti ne více než šest stupňů.

Ke zvětšení dálky zjišťování objektů na bojišti v noci pomocí infraprístrojů je doporučováno osvětlovat terén osvětlovacími pumami, náboji atd. Tím se dálka pozorování objektů s infraprístroji (NSP, TPN, NNP-21 a 22) zvětšuje 2 až 3krát. Nicméně v podmínkách zadýmování terénu tyto prostředky nelze využít.

K určování souřadnic cílů v noci jsou používány průzkumné prostředky, které využívají **tepelné vyzařování**. Dálka zjišťování nepřátelských objektů těmito prostředky je asi 5 km. Ty zároveň mohou být používány i ve dne i v mlze. Současně však mají i své nedostatky, a to především při rozlišování skutečných cílů od klamných.

Komplexní použití všech prostředků pak umožňuje odstranit nejen značnou část jejich nedostatků, ale i spolehlivě určit nepřátelské cíle a zvětšit dálku průzkumu k zabezpečení splnění stanovených úkolů.

Průzkum v noci, tak jako i ve dne za nepříznivého počasí, může být úspěšně veden jen za podmínek správného sladení a využití dalších průzkumných prostředků, a je nutné jej organizovat již při plánování průzkumu a stanovení úkolů průzkumným jednotkám.

V současné době má značný význam pro úspěšné vedení vševojskového boje v jakýchkoli podmínkách a tím více v noci **přesnost**, která průzkumným prostředkům umožňuje určovat souřadnice různých objektů a zvláště možnosti jejich včasného předání všem účastníkům. To je podmíněno vyzbrojením pozemních vojsk řízenými a samonaváděcími střelami, dělostřeleckými náboji, které zajišťují přímý zásah každého objektu na bojišti prvním výstřelem na maximální dálku střelby, včetně ze zakrytých palebných postavení, a to pouze tehdy, když jsou přesně stanoveny souřadnice jednotlivých objektů (cílů).

Mezi tyto objekty (cíle) patří odpalovací zařízení taktických raket, dělostřelecké baterie, protitankové komplety včetně těch, které jsou zabudovány na obrněné technice a tancích.

Každá konkrétní zbraň, kterou používají protistojící strany ve vševojskovém boji v noci, má své požadavky na přesnost určení souřadnic jednotlivých objektů (cílů), na které jsou vedeny palby. Přitom na zničení (přesnost dopadu na cíl) mají vliv rozměry objektu, jeho odolnost a je-li stacionární či pohyblivý.

Předpokládáme-li, že nepřítel ve vševojskovém boji v noci použije jakékoli zbraně, můžeme stanovit souřadnice objektů průzkumu s přesností minimálně 30 m.

Jednotky a útvary, které vedou boj s nepřítelem, jenž je vyzbrojen výsoce přesnými zbraněmi, mají vysoké požadavky na získání rychlých a přesných průzkumných informací. Za Velké vlastenecké války na zaujetí palebného postavení a přípravu k zahájení palby dělostřeleckým oddílem bylo zapotřebí 20 až 60 i více minut. V současné době na zaujetí prostoru bojového rozmístění a odpálení např. rakety Lance stačí 15 minut. Zároveň se zkrátila také doba k opuštění prostorů soustředění mechanizovanými a tankovými prapory.

Abychom mohli použít výsoce přesné zbraně na odpalovací zařízení nepřítele v prostorech jeho bojového rozmístění nebo na jeho motorizované a tankové jednotky a útvary, je zapotřebí, aby předávání zjištěných souřadnic mělo velmi **rychlý průběh**, např. v nočním boji (dle propočtů) by tyto časy neměly přesáhnout 3 až 5 minut a u dalších objektů 10 až 15 minut.

K dosažení efektivního použití výsoce přesných zbraní proti nepříteli je zapotřebí, aby **stupeň zjištění** (úplnost potřebných údajů o jednotlivých objektech – rozměry, souřadnice, ochrana atd.) jeho prostředků jaderného napadení, výsoce přesných zbraní a ostatních objektů ničení prvního pořadí byl 100 %, míst velení 90 % a ostatních objektů v rozmezí 75–80 % z celkového množství objektů v pásmu divize s potřebnými podrobnostmi.

Značný význam mají i **manévrovací možnosti** průzkumných sil a prostředků, zvláště jejich průchodnost, rychlost přemísťování v terénu i v různých ročních obdobích, jakož i potřebná doba k rozvinutí, připojení k terénu, příprava k činnosti a svinování.

Zkušenosti ze cvičení potvrzují, že ve spojitosti s výrazným rozvojem zbraní, poměrně starou technické průzkumné prostředky pro boj v noci, kterými jsou vojska vybavena. Přihlížíme-li k vědeckotechnickým výsledkům, je možné předpokládat, že v nejbližší době dojde ke značnému růstu efektivnosti průzkumu v noci, a to především **průzkumnými signalizačními zařízeními**, jejichž čidla zjišťují zvuk, elektromagnetické pole, seizmické kmitání půdy, infra-

červené a jiné druhy záření. Tato zařízení jsou schopna převést zjištěné údaje na odpovídající signály a rozpoznávat objekty na vzdálenost od jednoho do několika metrů, předávat získané informace na značné vzdálenosti, které při využití letounů i vrtulníků, jako retranslačních stanic, mohou dosáhnout až 100 km.

Dovedné zvolení míst a čas rozmístění čidel průzkumných signalizačních zařízení umožňuje mít průběžné průzkumné zprávy o změnách situace v prostoru rozmístění protivníka prakticky do hloubky úkolů, které bude divize plnit v průběhu 2–3 dnů.

V noci se značně zvyšuje úloha **radiolokačního průzkumu**. Přitom mezi radiolokátory blízkého dosahu mají prvořadý význam prostředky, které pracují v milimetrovém vlnovém rozsahu. Tyto radiolokátory společně s infraprístroji a dalšími průzkumnými prostředky, které využívají tepelné vyzařování mohou vytvořit souvislé radiolokační a infračervené pole, a tak vést průzkum až do hloubky 5 km. Tato kombinace umožňuje včas stanovit zahájení činnosti nepřítele na čáře dotyku, organizovat spolehlivé pozorování nepřítele v jeho týlu, přijmout včasné opatření proti činnosti diverzní průzkumných skupin nepřítele v týlu vlastních vojsk. Kromě toho samostatné průzkumné hlídky, průzkumné odřady a skupiny, které vytvořily radiolokační infračervené pole v týlu nepřítele, mohou organizovat prakticky pozorování kteréhokoli objektu na značnou vzdálenost, což zvýší odolnost průzkumných orgánů a hodnověrnost zjištěných údajů.

Zkušenosti z bojové přípravy spojeneckých armád svědčí o tom, že u divize je účelné mít kromě těchto prostředků také radiolokátory s velkým dosahem zjišťování objektů (80–100 kilometrů), které mohou být využity k: pozorování divizních a sborových záloh, vedení průzkumu jaderného napadení a vysoce přesných zbraní a jako průzkumné prostředky v sestavě průzkumných palebných (úderných) kompletů.

K dosažení vysoké účinnosti **maskování** je hlavním režimem práce všech radiolokátorů pasivní radiolokační činnost. Společně s radiolokátory velkého i středního dosahu a se zaměřovačem, který reaguje na tepelné záření, je možné zjistit dělostřelecko a odpalovací zařízení raket nepřítele. K tomu jsou však nutné určité podmínky, např. čím je vyšší anténa radiolokátoru, tím je větší dálka pozorování atd.

Dobrých výsledků je možné dosáhnout i sloučením několika radiolokátorů do sítě a se střediskem zpracování údajů.

Vzrůstá význam **rádiového a radiotechnického průzkumu** zjišťování souřadnic vyzařujících zdrojů nepřítele v noci.

Tento druh průzkumu (s chybou 2–5°) může zjistit celkový prostor rozmístění objektu (cíle), avšak k přesnému zjištění jeho souřadnic potřebných ke zničení je nutné navíc vyslat orgány vojskového průzkumu (jako průzkumný odřad, samostatnou průzkumnou skupinu, atd.), nebo využít prostředky vzdušného průzkumu, které jsou vybaveny zařízením k vedení průzkumu v noci (letoun, vrtulník, bezpilotní průzkumný letoun).

V rádiovém a radiotechnickém průzkumu se projevuje ještě jeden technický nedostatek. Nepřítel, již při vývoji rádiových stanic a radiolokátorů, se snaží vyjít až za rozsah možnosti našich průzkumných prostředků. V současné době existují divizní prostředky rádiového a radiotechnického průzkumu, které plně nepřekrývají kmitočtový rozsah nových a perspektivních radioreleových stanic i radiolokátorů nepřítele. Navíc se projevuje určitý rozpor mezi požadavky operativnosti a reálným předáváním zjištěných průzkumných informací. Kolový podvazek nezajišťuje dostatečnou mobilnost prostředků rádiového a radiotechnického průzkumu.

Hlavní způsob zvýšení efektivity tohoto průzkumu spočívá ve vybavení jednotek rádiového a radiotechnického průzkumu komplety rádiového průzkumu Taran a mobilními automatizovanými stanicemi radiotechnického průzkumu typu Rubikon.

Ke zvýšení účinnosti průzkumu ve vševojskovém boji v noci je zapotřebí zásadně **zkrátit dobu nutnou k předání informací**, protože na přípravu (zahrnuje kódování zpráv), předávání a jejich doručení příslušným orgánům se spotřebuje značné množství času. Jeho zkrácení je možné pouze automatizací celého procesu, nebo zkrácením zpracování průzkumných zpráv a předáváním zjištěných informací.

Použití **automatizovaných systémů velení v průzkumu** umožňuje kvalitněji řešit otázky jeho

organizace rychlejší jeho přípravou propočtů, zvolením nejvýhodnější varianty rozdělení sil a prostředků průzkumu. Tímto způsobem není vyloučena ani možnost zpracování návrhu plánu průzkumu s přípravou potřebných propočtů v několika variantách. To usnadní náčelníkovi průzkumu věnovat větší pozornost přípravě průzkumných orgánů ke splnění stanovených úkolů a logickému úsudku o pravděpodobném charakteru činnosti nepřítele.

Myslím, že je účelné pokračovat ve **zdokonalování organizace průzkumných útvarů a jednotek**. Možnost tohoto opatření vyžaduje:

- zvětšení rozmachu bojové činnosti ve dne i v noci, zvýšení manévrovosti vojsk nepřítele, zdokonalení maskování a průzkumových opatření.
- rozpor mezi možnostmi průzkumu v noci a požadavky k němu v množství zjišťovaných objektů.

- nedokonalá technika k vedení průzkumu,
- vybavení vojsk nepřítele novými vysoce přesnými prostředky ničení, co zvyšuje množství zjišťovaných prvků, nutných ke klasifikaci samotných objektů.

V současné době jsou již vytvořeny nové průzkumné jednotky a tabulky samostatného průzkumného a motostřeleckého praporu. Tato opatření mají kladný vliv i na konečné výsledky průzkumu. Velitel motostřeleckého praporu není odkázán jenom na zprávy, které obdrží ze štábu pluku, ale sám je schopen organizovat průzkum a získat potřebné údaje. To efektivně zvyšuje možnosti průzkumu každého pluku a divize.

Charakter soudobého vševojskového boje v noci, vzrůstající rozsah bojových úkolů vyžadují nejen zdokonalování materiální základny a organizační struktury, ale i **způsobů (forem) činnosti sil a prostředků průzkumu**. Např. v letech Velké vlastenecké války byli velitelé nuceni se vyrovnat s nedostatkem speciálních přístrojů k vedení průzkumu v noci pozorováním a nasloucháním, které bylo organizováno z pozorovatelů, jež byly přibližovány k přednímu okraji nepřítele, a to na vzdálenost 300–800 m. V třetím období války (1944–1945) dosahovala hustota pozorovatelů 80 až 130 na 1 km fronty. Je pochopitelné, že v soudobých podmínkách toto není možné, protože v pásmu obrany širokém 30 km, divize by pak musela mít 2 400–3 900 pozorovatelů. I když vezmeme v úvahu, že jen jedna desetina pozorovatelů by byla vybudována a obsazena příslušníky průzkumných jednotek, pak i v tomto případě by bylo zapotřebí vyčlenit více než 1 000 průzkumníků a s přihlédnutím k jejich střídání přes 2 000. Proto důležitým směrem dalšího zdokonalování hlavního způsobu průzkumu, tj. pozorování může být jen zavedení dokonalejších technických prostředků průzkumu.

V případě vybavení vojsk radioelektronickými a optoelektronickými prostředky je možné, že **vznikne ještě jeden způsob průzkumu v noci – radioelektronické zjišťování objektů (cílů)**, které bude uskutečňováno společně s průzkumem bojem. Smysl tohoto způsobu spočívá v tom, že při vedení průzkumu bojem, nebude-li zjištěn celý nepřátelský systém palby a charakter jeho obrany (použití všech palebných prostředků), pak jej můžeme zjistit zasazením vlastních radioelektronických a optoelektronických prostředků, které zahájí činnost současně se začátkem průzkumu bojem. Úsilí průzkumu divize bude v tomto období soustředěno především na zjištění palebných prostředků, ale také na radioelektronické a optoelektronické prostředky nepřítele.

Se značnými možnostmi nepřítele v minování na dálku a těžkostmi průzkumu při zjišťování minových polí v noci je možný **vznik ještě jednoho způsobu průzkumu – dálkový (distanční) ženíjní průzkum**. Jeho podstata spočívá v tom, že položenou minou a pozadím většinou existujících viditelných a tepelných (± 0.5) rozdílů, které rozlišují citlivé prvky infračervených čidel. Vybavení vrtulníků a bezpilotních průzkumných letounů těmito prostředky umožní „osvítit“ miny v terénu, stanovit hranice minových polí a včas upozornit vojska o minových zátarasech nepřítele.

Zdokonalování technických prostředků průzkumu, jeho organizační struktury, způsobů vedení průzkumu je nemyslitelné bez všestranné **vycvičenosti vojáků**.

V článku byly uvedeny jen některé směry zvyšování efektivnosti průzkumu v noci. Jejich realizace nám umožní přiblížit se ke splnění jednoho z hlavních úkolů průzkumu – zabezpečit účinné použití našich palebných prostředků a úspěšné splnění stanovených bojových úkolů v noci.

z kapitalistických armád

Major Ing. Václav Dufala, CSc.

VOJENSKOEKONOMICKÉ VZTAHY A JEJICH ROZVOJ VE STÁTECH ZÁPADOEVROPSKÉ EKONOMICKÉ INTEGRACE

Jedním z charakteristických rysů ekonomického vývoje současného kapitalismu je proces internacionalizace kapitalistických ekonomik, vyjadřující skutečnost, že stupeň zespolenosti práce založený na mezinárodní kapitalistické dělbě práce překračuje národní hranice jednotlivých kapitalistických států.

Vydeme-li z poznatku, že internacionalizací ekonomického života se objektivně vytváří bohatá struktura mezinárodních ekonomických vztahů, můžeme vidět mezi nimi místo a úlohu vojenskoekonomických vztahů.

Můžeme konstatovat, že analýza **internacionalizačních projevů v oblasti vojenskoekonomických vztahů** mezi státy současných center imperialismu naplňuje všechny základní formy projevu internacionalizace, i když v rozdílném měřítku a z hlediska regionálního, značně diferencovaně. Dnes můžeme hovořit z hlediska vojenskoekonomického o severoamerickém a západoevropském integračním regionu. V obou těchto regionech se v poválečných letech značně rozšířily formy těchto vztahů.

Zostření mezinárodní situace na počátku 80. let projevující se zesílením agresivnosti současného imperialismu je vlastně i odrazem parazitních forem projevů uvedené objektivní ekonomické zákonitosti.

Ve své podstatě vnější vojenskoekonomické vztahy imperialistických zemí představují jednu z forem mezinárodních ekonomických vztahů úzce spojenou s ekonomickou přípravou a vedením válek, potlačováním všech forem projevů revolučního hnutí k zachování podmínek existence imperialismu, obohacování monopolů a zachování vykořisťovatelské podstaty kapitalistických výrobních vztahů. Ne náhodou dochází k rozšiřování forem vojenskoekonomických vztahů mezi kapitalistickými státy po druhé světové válce, neboť právě toto období je spojeno obecně s oslabováním pozic imperialismu v druhé i třetí etapě všeobecné krize kapi-

talismu. Právě v tomto období nabývají tyto vztahy na intenzitě, mají mnohostranný charakter a plní v politice imperialismu řadu politickoekonomických funkcí, často zahalených formami politické, vojenské a ekonomické pomoci.

Dynamika růstu spolupráce západoevropských zemí spolu s vědeckotechnickým faktorem byly příčinou rozšíření vztahů především v 60. letech. Jejich rozvoj stimulovaly konkrétně historicky vznikající nástroje státně monopolní regulace v jednotlivých kapitalistických státech. Vojenskoekonomické vztahy zde často vystupovaly jako exogenní faktor, kterého bylo využíváno k nouzovému řešení krizových jevů v sociálně ekonomickém vývoji kapitalistických ekonomik. **Novým kvalitativním jevem v oblasti mezinárodních vztahů je jejich přerůstání do integrovaných forem.**

Tato obecná tendence imperialismu je z historie dostatečně známá v oblasti ekonomické, politické i vojenské. Rozšiřování a prohlubování forem vztahů vychází především z novodobé funkce militarismu, který nachází svou parazitní formu projevu v militarizaci kapitalistických ekonomik.

Mnohostranný charakter vojenskoekonomických vztahů imperialistických zemí zplodil i celý systém speciálních mezinárodních orgánů na koordinaci činnosti. Růst a složitost vztahů doprovázená aktivní státně monopolní regulací vytvořila podmínky vytvoření procesu integrace imperialismu, neboť v současném vývoji kapitalismu bere buržoazní stát na sebe funkci regulátora vnějších vztahů průmyslových monopolů a zároveň s nimi vytváří bezprostřední subjekt vojenskoekonomických procesů.

V současné etapě vývoje kapitalismu je objektivně pokračující **proces koncentrace a centralizace kapitálu v oblastech výroby s vysokým stupněm vědeckotechnické náročnosti**, mimo jiného i základem integračních tendencí provázejících současný vývoj průmyslově vyspělých kapitalistických států. Všechny formy současné spolupráce zesilují vzájemnou závislost mezi vojenskými, ekonomickými a vědeckotechnickými faktory určujícími úroveň internacionalizace kapitalistických ekonomik.

Sílicí intezita vojenskoekonomických procesů v soustavě kapitalismu se projevila v kvalitativních změnách vývoje vztahů. Za jednu z podstatných změn tohoto vývoje považujeme formování integrace západoevropských států, která zaujímá ve vojenskopolitické strategii současného imperialismu důležité místo.

Historie integračních procesů v západní Evropě potvrzuje, že především rozvoj organizačních forem ekonomické a vojenské integrace probíhal souběžně a že **ekonomické cíle zakrývaly vždy i určité vojenské záměry**. Idea nevyhnutelnosti doplnění vojenské integrace imperialismu integrací politickou, ekonomickou, vojenskotechnickou a kulturní byla obsažena už v prvních programových dokumentech atlantického společenství.

I samotná západoevropská ekonomická integrace vznikla jako objektivní důsledek procesu internacionalizace výroby a kapitálu. Je taktéž specifickým obrazem vzájemně souvisejících procesů vědeckotechnické revoluce, rozvoje státně monopolního kapitalismu a současně militarismu. Vojenskoprůmyslová spolupráce je totiž zjevným důsledkem parazitního využívání internacionalizace hospodářského života, vědy a techniky militarismem.

Formy kapitalistické ekonomické integrace tak vlastně vytvořily předpoklady pro kvalitativně nový stupeň rozvoje vojenskoekonomických vztahů kapitalistických zemí, především od 60. let. Je taktéž jasné, že z oficiálního hlediska ani v EHS v podstatě neexistuje právní úmluva o vojenskoekonomické funkci tohoto společenství. Na druhé straně však není možné tuto funkci západoevropské integrace podceňovat, neboť spojenectví imperialistických států se jeví jako parazitní nadstavba založená na objektivním základě internacionalizace hospodářského života. Toto společenství je však od svého vzniku doprovázeno znaky militarismu a současná „politizace“ EHS, a taktéž i činnost Evropského parlamentu, umožňuje rozšiřování integrace do vojenské oblasti.

Začátek západoevropské vojenskoprůmyslové kooperace v 60. letech znamenal první kvalitativní změnu ve vojenskoekonomických vztazích kapitalistických států. Začala se rozvíjet výroba zbraní v tzv. „evropském křídle“ NATO. Snaha o maximální efektivnost využití prostředků státního rozpočtu vyčleněných na rozvoj armád, vedla k rozšiřování forem státně monopolní regulace části kapitalistických ekonomik spojených s vojenskoprůmyslovým kapi-

tálem. Začaly se realizovat prodeje licencí a služeb, předávat technické informace a vlastní licenční výroba vojenské produkce. Tyto formy jsou vlastně **základem formování vojenskoprůmyslových komplexů v západní Evropě**. Často skryté formy militarizace ekonomik kapitalistických států v 60. letech se neprojevovaly tak, jak v současnosti, neboť byly v podstatě kryty rychlejším ekonomickým růstem.

Je důležité si povšimnout snahy o osamostatnění západní Evropy i v oblasti vojenskoekonomických vztahů, vyplývající z ekonomické pozice, kterou sehrává především EHS ve světové ekonomice. Podíl EHS v roce 1984 na průmyslové výrobě kapitalistických států činil 36 %, USA 34,3 %, Japonsko 16,8 %. V exportu kapitalistických států to bylo EHS 53,3 %, USA 13,5 % a Japonsko 12,5 %. Spolu s růstem internacionalizace západoevropských ekonomik vzrostl význam a váha vojenskoekonomických vztahů.

Na přelomu 70. a 80. let jsme svědky vzrůstání a posilování nadnárodní politické institucionalizace, s některými změnami ve struktuře mechanismu fungování ekonomické integrace, které jsou mimo jiné podmíněny i opatřeními přijatými ve vojenskopolitické oblasti. **Meziimperialistické rozpory plynoucí ze snahy koordinace ekonomické a vojenské integrace se projevují především v:**

- rozdílnosti vysoce integrovaného vojenského systému NATO oproti neintegrovaným vojenskoekonomickým potenciálům států EHS.
- rozporu mezi vědeckotechnickými požadavky na specializaci a kooperaci vojenské výroby odpovídající unifikaci zbraní v NATO a národními rámci, v nichž se tato výroba uskutečňuje.
- snaze maximálně využívat veškerých zdrojů západní Evropy pro vojenské cíle, což naráží na rozdílnost organizační a vědeckotechnické základny států EHS.
- snaze západní Evropy o samostatnost ve zbrojním obchodě a relativní vojenskoekonomickou nezávislost tohoto regionu.

Hlavními cíli ekonomické strategie vládnoucích kruhů států EHS je v 80. letech mimo jiné přestavba ekonomiky, modernizace průmyslové základny a rozvoj nových vědeckotechnických oblastí, realizovaných dnes aktuálním a široce diskutovaným projektem EUREKA. Na tomto základě dochází i ke zdokonalování infrastruktury vojenské výroby a tím i k růstu vlivu formujících se vojenskoprůmyslových komplexů především v Anglii, NSR, Francii a Itálii. Regulační funkce militarismu je v pohybu západoevropské integrace zjevná. Složitý systém mezinárodní vojenskoprůmyslové kooperace je zahalen množstvím vládních specializovaných, vojenskoekonomických komisí, které řídí a zajišťují ekonomické zabezpečení armád NATO. Mnohá západoevropská zbrojní konsorcia, skládající se z členských států EUROGROUPY, se v současnosti stala aktivními účastníky meziimperialistického boje na kapitalistickém trhu zbraní. Dosažená úroveň vojenskoekonomických vztahů stejně i jako společné orgány, programy NATO a EHS vytváří prakticky **obsah západoevropské vojenskoekonomické integrace**.

Jádro této integrace tvoří Anglie, NSR, Francie a Itálie. Některé ekonomické ukazatele jsou důkazem smutné skutečnosti, že vojenskoprůmyslový potenciál NSR za dobu její účasti jak v NATO, tak v EHS převyšil analogické potenciály Francie i Anglie. Je zjevné, že tzv. koncepce „ekonomického zázraku“ byla rozvíjena podporou vojenskoekonomických vztahů v takových funkčních formách integrace jako ESUO, EURATOM, EUROGRUPA, NATO atd.

Pro srovnání lze uvést odhad vojenskoprůmyslového potenciálu EUROGROUPY NATO a Francie. Výše těchto potenciálů se uvádí v miliardách dolarů (v roce 1984), u Anglie činí 832 mld., NSR 1 080 mld., Francie 852 mld. a Itálie 718 mld. dolarů. Reakční militaristické kruhy monopolistické buržoazie NSR nijak neskrývají své ambice na vedoucí postavení v regionálním vojenskoprůmyslovém komplexu západní Evropy. V roce 1980 se v seznamu kapitalistických exportérů zbraní objevuje NSR na předním místě (před Anglií a Itálií). Téměř polovina dodávek plynula do Blízký východ. Západoněmecké zbraně a vojenská technika se na základě licencí vyrábějí v mnoha zemích světa: motory do vojenských lodí v Singapuru, vrtulníky na Filipínách, děla v Turecku, tanky v Argentíně, protitankové střely v Brazílii a samopaly v Indonézii.

Jestliže v roce 1977 byl vztah importu zbraní NSR z USA a exportu zbraní do USA v poměru 40 : 1, tak v roce 1982 byl tento poměr 5,9 : 1. Německá spolková republika na počátku 80. let figurovala v 186 společných zbrojních projektech. Samotný vyhlášený projekt modernizace bundeswehru na 15 let pod názvem „Bundeswehr-85“ aktivizuje militantně zaměřenou ekonomickou základnu západoněmeckého průmyslu.

I v ostatních zbrojních projektech 80. let lze identifikovat vedoucí trojku států – Anglii, Francii, NSR, které disponují celkově kolem 80 % západoevropského kapitálu využívaného na výrobu zbraní a vojenské techniky. V těchto státech je soustředěn značný podíl vojenských výdajů využívaných ve společných projektech: ve Francii 15 %, NSR 60 % a Anglii 15 %. Okolo 60 % vědeckovýzkumných výdajů a 50 % nákladů těchto států na nákup bojové techniky a zbraní je svázáno vzájemnou kooperací.

Jedním z nejnovějších vojenskoprůmyslových konsorcií západní Evropy je Euromissile Dynamics Group, které dle specialistů v NATO má být vzorem evropské zbrojní spolupráce (účastní se Anglie, Francie a NSR). Na společných zbrojních projektech se podílí i celá řada dalších členských států EHS a NATO. (Jde především o Itálii, Belgie, Holandsko, Španělsko, ale i Norsko, Švédsko, Řecko, zámořskou Kanadu a USA. Např. jen Dánsko se podílí na 20 společných projektech zbrojní spolupráce, přičemž 2/3 smluv a účastí byly uzavřeny po roce 1975.)

V roce 1984 byl přijat další program rozvoje infrastruktury NATO na léta 1985–1990. V průběhu těchto let plánují evropské státy NATO vynaložit 7,85 mld. dolarů na modernizaci a výstavbu nových letišť, skladů a systémů spojení. Od počátku 80. let **došlo k absolutnímu nárůstu vojenských výdajů západoevropských států**. Jejich celkový podíl na vojenských výdajích Severoatlantického paktu vzrostl z 22,7 % v roce 1969 na 41,5 % v roce 1980 a tento trend dále pokračuje. Růst exportu vojenské techniky od konce 60. let do počátku 80. let zaznamenal tuto dynamiku: ve Francii 320 %, v Anglii 200 %, v NSR 370 %, v Itálii 530 %, Belgii 610 %. Růst obchodu se zbraněmi se stal příčinou konkurenčního boje za relativní vojenskoekonomickou a politickou samostatnost západní Evropy. Od počátku 80. let se posuzují i různé varianty „evropského systému obrany“, spočívajícího na základě nezávislosti i v oblasti jaderných zbraní.

Na rozvoj vojenskoekonomických vztahů v rámci integračního seskupení má bezpochyby vliv i všeobecný vývoj názorové jednoty na tyto otázky v kapitalistických státech. Teoretický střet apologetiky regionální a globální integrace se v této oblasti projevuje jako střet tzv. „atlantismu“, „evropeismu“ a nakonec i názorového hybridu „evroatlantismu“. Ve všech těchto koncepcích se projevuje protikladný charakter sociálně politických a vojenskoekonomických koncepcí, odrážejících zájmy různých frakcí monopolistické buržoazie v USA a v západní Evropě. I přesto obhajoba všech forem vztahů a integračních tendencí plní jak ideologickou, tak i praktickou funkci.

Charakteristickým rysem intenzifikace vojenskoekonomických vztahů je jejich rozšiřování do nových regionů. Setkáváme se s ním v Izraeli, JAR, Brazílii, Japonsku, Austrálii, Turecku, Argentíně atd.

Velmi důležitým aspektem kapitalistické integrace v podmínkách západní Evropy je společná ekonomická strategie „kollektivního neokolonialismu“ k rozvojovým státům Afriky, karibské a tichomořské oblasti. Počet zemí „ekonomického zájmu“ EHS vzrostl z 46 v roce 1975 na 66 zemí v roce 1984, přičemž toto společenství má dnes společné dohody s celkem 80 státy rozvojového světa. Vojenskostrategický aspekt je zřejmý. Z těchto států Evropské společenství dováží 95 až 100 % uranového koncentrátu a kobaltu, olova a přírodního kaučuku, 50 až 60 % bauxitu, 40 až 45 % základních druhů kovových rud (kromě železné rudy) 15 až 20 % železné rudy. Prostředky Evropského fondu rozvoje jsou předurčovány především do zemí vlastních tyto strategické suroviny. **Vojenskoekonomické aspekty činnosti EHS se projevují taktéž v různých formách ekonomické agrese.**

Zjevný zájem projevuje NSR a Anglie o latinskoamerické státy. Z tohoto regionu dováží např. NSR 32,5 % mědi. Zaměření těchto států vychází z nových programů exploatace přírodních zdrojů zpracovaných na počátku 80. let. Pozornost západoevropských států byla odjakživa zaměřena na zásoby ropy v Mexiku, Bolívii, Venezuele a Ekvádoru (v současnosti

reprezentované společností Petroleum Latinoamericano). Není tajemstvím, že mnohé prodeje zbraní z NSR, Itálie a Francie jsou kryty dodávkami ropy, Latinskoamerické státy jsou tedy v centru pozornosti řady západoevropských vojenskoprůmyslových monopolů.

Vojenskoprůmyslové zaměření je v současnosti zřetelné především v Brazílii a Argentíně. Oficiální politika západoevropských států podporuje úsilí rozmísťovat v tomto regionu společnosti či filie monopolů západní Evropy. O aktivitě západní Evropy svědčí skutečnost, že na počátku 80. let činil její podíl na zahraničních investicích v tomto regionu 33 %, přičemž v Brazílii a Argentíně převyšoval severoamerické zahraniční investice. O vojenskoprůmyslovém zaměření spolupráce svědčí i společná smlouva o rozvoji a využití jaderné energetiky mezi Brazílií a NSR, přičemž se často v obchodních jednáních setkáváme se jmény představitelů společností Thyssena a Kruppa. Tato spolupráce vlastně vytváří základ vojenskoekonomických vztahů těchto dvou regionů. Tímto zaměřením vojenskoekonomických integračních procesů se taktéž zesiluje nerovnoměrnost ekonomického a politického rozvoje imperialistických států a prohlubuje rozdílnost zájmů různých skupin monopolů v západoevropských státech.

V současnosti se vytvářejí ve vývoji vnitřní i zahraniční politiky států **předpoklady přeskupování sil mezi vojenskoprůmyslovými monopoly, mezi velkými i malými státy EHS**. Samotná regionální západoevropská integrace je objektem, ve kterém vládnoucí kruhy států EHS využívají ekonomické a administrativní orgány tohoto seskupení pro koordinaci rozvoje odvětví vojenské výroby, kooperace a specializace vojenské výroby a posilování vojenskoprůmyslové základny ekonomik. Analýza tendencí vývoje integračních procesů v západní Evropě svědčí o tom, že vojenskoekonomická integrace vystupuje jako jeden ze závažných faktorů **intenzifikace materiálně technické přípravy agresivních cílů současného imperialismu**.

Nesmyslnost těchto parazitních forem integračních procesů, zahaloovaných často vědeckotechnickou rouškou možných kvalitativně nových přínosů nových technologií, byla snad nejlépe vyjádřena na jednání XXVII. sjezdu KSSS myšlenkou K. Marxe: „Dokonce i čisté světlo vědy, jak se zdá, není schopno svítit jinak než na temném pozadí nevědomosti. Všechny naše vynálezy a všechny pokroky nemají zřejmě jiný výsledek, než že obdařují materiální síly duševním životem, zatímco lidský život ohlupují na materiální sílu.“ (XXVII. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály. Praha, Svoboda 1986, s. 11.)

Jak poučný a přiléhavý je tento závěr adresovaný představitelům státně monopolního kapitálu a vládnoucím kruhům monopolistické buržoazie všech kapitalistických států. Jak diametrálně odlišná je činnost států socialistického společenství, které se z tohoto závěru marxisticko-leninsky poučily.

Plukovník RNDr. Josef Dvořák
plukovník RNDr. Miroslav Zeman

DRUŽICE V SYSTÉMU HYDROMETEOROLOGICKÉHO ZABEZPEČENÍ

Objektivní hodnocení vlivu meteorologických podmínek má značný význam pro přípravu a vedení bojové činnosti, je jedním z předpokladů efektivního použití zbraní a bojové techniky a účinných opatření k ochraně vojsk a týlových objektů proti účinkům zbraní hromadného ničení. Údaje o plošném a vertikálním rozložení meteorologických prvků a jevů patří mezi nezbytné informace k plánování a všestrannému zabezpečení operací, jak o tom svědčí zkušenosti z předchozích dvou světových válek.

Vojenskou meteorologickou službu zastihla již první světová válka na poměrně rozvinutém stupni. Plnila úkoly ve prospěch letectva a námořnictva, analyzovala podmínky k použití otravných látek, sledovala únosnost terénu k bojovému použití tanků a poskytovala potřebné údaje dělostřelectvu atd. Za druhé světové války velení armád téměř všech válčících států převzaly civilní hydrometeorologické služby a jejich kapacity byly plně využity k hydrometeorologickému zabezpečení štábů a vojsk. Např. **v Sovětském svazu, po zkušenostech z počátečního období války, byla při štábech svazů a frontů vytvořena hydrometeorologická oddělení.** Ta vydávala přehledy a informace o stavu a krátkodobém vývoji počasí, klimatické zprávy pro zájmové prostory, speciální informace o únosnosti a promrzání půdy, výšce sněhové pokrývky, o tloušťce ledu na řekách apod.

Vysoké úrovně meteorologického zabezpečení letounů bylo dosaženo na konvojových trasách mezi SSSR a USA. Značnou úlohu především při bitvě o Anglii, při spojeneckých náletech na Německo i při vytýčování a stavbě „cesty života“ do obklíčeného Leningradu a při rozhodování o termínu zahájení operace „Overlord“ sehrálo počasí. O zvyšujícím významu objektivního hodnocení meteorologických podmínek v průběhu světové války svědčí mimo jiné rychle narůstající úsilí, které bylo vynakládáno na vzdušný průzkum počasí a vedlo v jejích posledních dvou letech k vytváření speciálních osádek výhradně se věnujících této činnosti.

Poválečný rozvoj meteorologie byl proto těsně spojen s kvalitativními změnami ve výzbroji armád a rozsahem válečných operací v podmínkách možného použití zbraní hromadného ničení.

Náročné požadavky na znalost meteorologických podmínek regionálního a globálního charakteru urychlily ve Spojených státech práce na vojenských družicových projektech tak, že již na začátku šedesátých let byl realizován první z nich, který byl určen pro potřeby vojenského námořnictva. V projektu byly využity poznatky a zkušenosti z předcházejícího výzkumu. vý-

voje a ověřování kosmické techniky k průzkumným účelům a zároveň i pro potřeby civilní hydrometeorologické služby.

Operativní nasazení meteorologických družic bylo zejména způsobeno tím, že takto získávané informace z kosmu přinášely komplexní obraz o rozložení a tendenci vývoje oblačných systémů, tepelném režimu atmosféry, sněhové a ledové pokrývce, a to i z oblastí, kde pro nedostatečnou hustotu sítě meteorologických stanic byly aktuální údaje o počasí velice nepravidelné. Využití těchto informací pro potřeby armády bylo zřejmé již od samého počátku. S pomocí kosmické techniky lze totiž relativně snadno získávat dostatečně kvalitní informace k meteorologickému zabezpečení štábů a vojsk i za války, kdy budou koaličně utajovány. Ostatní informační zdroje o počasí z různých druhů průzkumů a meteorologických radiolokátorů objektivně postrádají, v porovnání s metodami družicové meteorologie, především komplexnost, do značné míry i operativnost, přestože svůj význam a způsoblost informace rozhodně neztrácejí.

Začátkem roku 1965 byla americká vojenská aktivita v kosmickém meteorologickém průzkumu soustředěna na řešení programu DMSP (Defence Meteorological Satellite Program), který od roku 1969 začal **poskytovat vysoce kvalitní meteorologické údaje všem druhům ozbrojených sil**. Z družic jsou informace předávány buď z magnetického záznamu na kódový signál řídicí pozemní stanice nebo průběžně za letu nad snímaným územím systémem APT (Automatic Picture Transmission), což umožňuje jejich okamžité využívání meteorologickými pracovišti, která jsou vybavena příslušným terminálem (soupravou pro družicový příjem).

V současnosti program DMSP pozůstává ze dvou družic, jejichž oběžné dráhy jsou synchronizovány se Sluncem. První z nich snímá zemský povrch na části orbity přivracené ke Slunci v době místního poledne a na odvrácené části orbity v době místní půlnoci. Kolmo na rovinu této orbity je orientována dráha druhé družice, která přelétá nad daným územím v době místního soumraku či svítání. Toto uspořádání současně pracujících družic umožňuje pozemním přijímacím pracovištím průběžně přijímat systémem APT informace z prostoru jejich dislokace ve formě fotografických snímků každých 6 hodin (přibližně v 00, 06, 12 a 18 h místních časů).

Družice DMSP má tvar válce o délce 5,2 m a průměru 1,8 m, hmotnost na orbitě činí 473 kg, výška dráhy se pohybuje v rozmezí 830 až 890 km, perioda oběhu je 101 minuta a snímá pás zemského povrchu o šířce 2 900 km. Je vybavena osmikanálovým a čtyřkanálovým rastrujícím radiometrem pro snímání zemského povrchu v oblasti viditelného až částečně infračerveného (rozsah vlnových délek 0,4 až 1,1 μm), infračerveného (rozsah vlnových délek 8 až 13 μm) a mikrovlnného spektra. Přenos zjištění teploty je $\pm 0,5^\circ\text{C}$, vodní páry $\pm 2\%$ a ozónu $\pm 4\%$. Průměrná životnost družice je tři roky.

Pro operativní příjem snímků z družic systémem APT v libovolném místě na Zemi byla vyvinuta převozná pracoviště, která je možné přesunovat (převážet) všemi druhy dopravních prostředků.

Družicové informace, které jsou ukládány na magnetickou pásku, přijímají tři řídicí pozemní stanice, které jsou umístěny na území USA (ve státech Washington a Maine) a na Havajských ostrovech. Odtud jsou odesílány přes spojovací družice do dvou vyhodnocovacích středisek. V nich se každé tři hodiny zpracovávají počítačem a vyhotovují globální mapy pole oblačnosti. K podrobnější analýze údajů se družicová měření doplňují všemi dostupnými údaji získanými z meteorologických stanic, radiolokačního a letounového průzkumu počasí. Zpracované materiály se ve formě nefanalýzy (schematické mapy význačného počasí) a snímků snímaného povrchu rozšiřují reléovou družicí.

Program DMSP je určen jak k mírovému, tak i válečnému použití a je s to poskytovat regionálním vojenským velitelstvím na válčících dostatečně kvalitní meteorologické informace. Zvýšená rozlišovací schopnost (3,2 až 0,6 km) a přesnost geografického přiřazování snímků umožňuje využívat těchto informací i k lokálnímu hodnocení meteorologických podmínek, což je jejich nesporný přínos.

Stejně jako v USA, tak i v SSSR byl vývoji meteorologických družic od samého počátku kosmické éry přikládán velký význam (první z nich byla vypuštěna 15. 5. 1958). Současný

národní meteorologický kosmický systém, který z části operuje v rámci Světové služby počasí Světové meteorologické organizace, tvoří družice řady Meteor, které jsou umístěny na nízké (200 až 500 km) a na střední (800 až 900 km) oběžné dráze. **Jsou vybaveny:**

- **přístroji pracujícími ve viditelném vlnovém pásmu** (0.4 až 0.75 μm .), které snímají osvětlenou část Země i s oblačností televizní technikou,
- **infračervenou technikou** snímající ve vlnovém pásmu 8 až 12 μm na neosvětlené části Země její povrch a plošné rozložení oblačných systémů,
- **spektrometrickou aparaturou**, jež zajišťuje teplotní sondáž atmosféry a podrobnější rozbor fyzikálních procesů, které probíhají v troposféře a stratosféře,
- **mikrovlnovou aparaturu** ke zjišťování obsahu vodní páry, přítomnosti kapalné a tuhé fáze vody v atmosféře ke studiu struktury oblačných systémů.

Sovětské meteorologické družice mohou pracovat ve dvou režimech:

- V režimu hromadného předání dat globálního charakteru na kódový signál třem vyhodnocovacím přijímacím střediskům rozmístěným na území SSSR. Šířka snímaného pásma zemského povrchu u družic na nízké orbitě činí 2 200 km s rozlišovací schopností v zenitu 1 km.

- V režimu APT k průběžnému vysílání pořizovaných záznamů snímaného území (informace regionálního charakteru). Výsledkem příjmu je fotografický snímek o rozměru 200 krát 300 m. Zahnuje pás o šířce 2 100 km s rozlišovací schopností v zenitu 2 km.

Příjem a záznam družicových informací se uskutečňuje:

- soupravou pro družicový příjem, jež je tvořena přijímací anténou se zesilovačem, rádiovým přijímačem s automatickou regulací kmitočtu a intenzity přijímaného signálu a záznamovým faksimilovým zařízením; souprava může být instalována ve stacionární i mobilní verzi,

- automatickým záznamovým zařízením s počítačem, digitálními a analogovými terminály, kterými jsou vybavena vyhodnocovací přijímací střediska.

Jakýkoli družicový snímek, který je pořízen v režimu APT, je zároveň opatřen i časovými údaji. Před jeho využitím je však nutné uskutečnit přiřazení snímku k zeměpisné souřadnicové síti. Parametry dráhy družic jsou rozšiřovány jejich provozovateli v systému Světové služby počasí v rámci mezinárodní výměny meteorologických informací.

Dešifrování výsledků měření ve viditelném, infračerveném a mikrovlnném spektrálním pásmu je založeno na fyzikálních procesech odrazu ve viditelné části spektra a vyzařování v jeho infračervené a mikrovlnné části, na odrazových a vyzařovacích schopnostech různě pokrytého zemského povrchu a strukturálních zvláštěnostech snímaných meteorologických objektů.

U snímků pořízených ve viditelné části spektra se vyhodnocuje oblačnost a oblačností nepokryté části zemského povrchu, které se na nich odlišují jasností, tvarem a strukturou zobrazení, podle těchto **hlavních zásad**:

- nejsvětlejší části odpovídají oblačnosti velkého vertikálního vývoje, ledovým polím a územím pokrytým čerstvě napadlým sněhem.

- méně světlé části zobrazují oblačnost střední vertikální mohutnosti,

- světlejší části postihují nízkou, střední a vysokou oblačnost s vertikálním rozsahem do 3 km, světlé části pak pouštní pisky a území pokryté starou sněhovou pokrývkou,

- tmavě šedé části zachycují pevninské oblasti s vegetačním porostem,

- tmavé části zobrazují vodní povrch (řeky, vodní nádrže, jezera atd.).

Obdobně je to i u snímků, které jsou pořizovány v **infračerveném spektru**, na nichž:

- nejjasnější části odpovídají oblačnosti, která dosahuje nejvyšších výšek a na její horní hranici se vyskytují nejnižší teploty (např. z bouřkové oblačnosti, na jejíž horní hranici byla zjištěna teplota nižší než -52°C , jsou vždy doprovázeny atmosférické srážky kroupami),

- méně jasné části postihují oblačnost menšího vertikálního rozsahu s relativně vyšší teplotou na horní hranici,

- tmavé části zobrazují vrstevnatou oblačnost, která se vytváří ve studené polovině roku, a to především v oblastech výskytu mohutných přízemních teplotních inverzí s neletovým počasím (spodní hranice oblačnosti a dohlednost zpravidla bývají po celý den pod povětrnostními minimy).

Družicové zobrazení patří mezi základní informace k identifikaci hlavních druhů vzduchových hmot, tj. příznaků vzniku a evoluce zeměpisně rozsáhlých synoptických objektů (tlakových níží, výší apod.) a procesů (atmosférické fronty, čáry instability doprovázené výraznou bouřkovou oblačností apod.). V závislosti na jejich měřítku, jasnosti a vyhodnocení struktury lze s přihlédnutím k rozlišovacím schopnostem snímáčiho zařízení uskutečňovat další odborné rozbory. Nej kvalitnější jsou samozřejmě ty, při nichž lze využít výsledků strojového zpracování družicových údajů. K operativním účelům meteorologického zabezpečení je v tomto případě nepoužívanější formou nefanalýza, tzn. mapa globálního či regionálního měřítka, která obsahuje kontury základních druhů oblačnosti s označením jejich druhů, množství a struktury včetně synoptického výkladu charakteristických znaků plošného a vertikálního rozložení pole oblačnosti (středy spirál, výrazné pásy, rozměry oblaků podél těchto pásů atd.).

Československá hydrometeorologická služba operativně využívá v rámci Světové služby počasí organizované Světovou meteorologickou organizací údaje z:

- meteorologických družic SSSR a USA při jejich obletech nad evropským regionem,
- geostacionární družice Evropské kosmické agentury, která vysílá výsledky měření každých 30 minut; ty lze přijímat speciálním vyhodnocovacím zařízením (obsahuje počítač s digitálními a analogovými výstupy), s nímž disponuje v ČSSR **Regionální centrum pro radarova a družicovou meteorologii při Slovenském hydrometeorologickém ústavu.**

Základními zdroji družicových informací pro pracoviště hydrometeorologické služby ČSLA jsou:

- fotografické snímky ve viditelném a infračerveném vlnovém rozsahu předávané linkovými pojítky národními hydrometeorologickými ústavy **Hlavnímu povětrnostnímu ústředí velitelství letectva FMNO** k operativním a prognostickým účelům,
- možný vlastní příjem družicových snímků v režimu APT speciální soupravou tvořenou anténou, rádiovým přijímačem R-313M a jednoúčelovým faksimilovým zařízením Palada sovětské výroby, jímž jsou vybavena povětrnostní pracoviště letectva a vojska PVOS do stupně divize,
- faksimilový příjem vysílače OLT-22, kterým Slovenský hydrometeorologický ústav rozšiřuje každou hodinu informace z geostacionární družice.

Zkušenosti z operativního využívání informací z meteorologických družic potvrdily, že nej kvalitnější analýzy oblačnosti, vertikální sondáže dalších meteorologických prvků a jevů lze získat jedině pomocí výpočetní techniky. Přijatelnou kvalitu pro meteorologické zabezpečení mají však i poměrně jednoduché metody elektrooptického zpracování snímků získaných v režimu APT, které dovolují zvýšit rozlišovací schopnost, kontrast zobrazení, zavedení všech potřebných korekcí na eliminaci zkreslení a přiřazení snímků ke geografické síti. Takovéto možnosti mají i národní hydrometeorologické ústavy, s nimiž hydrometeorologická služba ČSLA úzce spolupracuje.

Současné systémy meteorologických družic jsou uzpůsobeny k tomu, aby splnily své poslání i za války, tzn. v době, kdy veškeré meteorologické informace budou státy, které se účastní ozbrojeného střetnutí, utajovány. Přijatelnost této kosmické techniky k předávání souhrnných výsledků měření již v míru pracujícím řídicím pozemním stanicím na kódový signál nadále tedy zajišťuje komplexnost jejich zpracování a do značné míry i operativnost využití. V podmínkách rozpadu globálního pozorovacího a spojovacího systému Světové služby počasí Světové meteorologické organizace budou rozhodujícím způsobem nahrazovat v dříve uvedeném rozsahu zdroje informací z území pravděpodobného nepřítele a významně tak přispívat k aktuálním a krátkodobě prognostickým účelům meteorologického zabezpečení štábů a vojsk.

Vzhledem k omezeným prostorovým a časovým možnostem různých druhů průzkumu počasí ze zájmových prostorů a při nedostatku aktuálních údajů ke strojovému zpracování předpovědních dat se význam této meteorologické aplikace dálkového průzkumu Země z kosmu podstatně zvýší. Vyhodnocování družicových snímků výpočetní technikou pozemních středisek umožní uskutečňovat i za globální války regionální a též lokální rozbory meteorologické

kých podmínek. Využití těchto výsledků bude však v podmínkách jejich utajení limitováno operativností šifrovací techniky, spojovacími prostředky (linkovými, rádiovými, družicovými), formou zpracování a formátem předávaných materiálů na straně jedné, technickými a odbornými možnostmi přijímacích meteorologických pracovišť na straně druhé.

V souvislosti s přechodem k utajenému meteorologickému zpravodajství za války se stane koaliční způsob získávání, vyhodnocování a rozšiřování informací jediným informačním zdrojem nepřetržitého hydrometeorologického zabezpečení štábů a vojsk. Družicové informace v něm budou mít zásadní význam pro analýzu stavu a vývoje synoptických procesů také proto, že v našich podmínkách převládá přenos vzduchových hmot, které jsou nositeli počasí, od západu k východu. V systému spojenecké výměny se předpokládá, že vyhodnocené údaje z kosmického meteorologického průzkumu budou denně rozšiřovány ve formě nefanalýzy, v hydrometeorologických centrech spojeneckých armád diferencovaně využívány k operativním a předpovědním účelům hydrometeorologického zabezpečení.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Лудек К а з д а, кандидат философских наук Некоторые политические аспекты научно-технического развития в ПВО страны в настоящее время и исходные моменты их решения	3
Подполковник Франтишек К н о б л о х, кандидат философских наук Влияние научно-технического развития на стиль работы командиров	7

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Франтишек П о д е ш а, кандидат военных наук Стиль и методы руководящей работы	13
Генерал-майор Вацлав Р о у ч к а, кандидат военных наук, доцент Планирование, организация и ведение оборонительной операции в начальном периоде войны	21
Подполковник Франтишек В а л а х, кандидат военных наук Калькуляции и расчеты в ходе проведения маневра в обороне	28
Подполковник Лудек Г о д б о д ъ Размещение войск вне боевых действий	34
Полковник Томаш М и н и б е р г е р, кандидат военных наук, доцент майор Йиндржих К р а т к и Автоматизированная разработка и перенос формализованных боевых документов в ПАСУВ-ТС	39
Полковник Милан Н о в о т н ы, кандидат военных наук, доцент Участие РВИА в огневом поражении противника в ходе оборонительной операции армии	42
Генерал-лейтенант Ладислав С о х о р Некоторый опыт по организации и управлению боевыми действиями фронтовой авиации с объединенного КП авиации и ПВО фронта	49
Полковник Йиндржих В а в р а Боевое применение войск ПВО в оборонительной операции в начальном периоде войны	53
Полковник Штефан О н д р о в и ч подполковник Лудвик С ы п а л Безопасность связи – взаимоотношения и ответственность	61
Полковник Вратислав Г р д и н а, кандидат медицинских наук, профессор полковник Йосеф Ф у с е к, доцент полковник Йиржи М а т о у ш е к, доктор наук Уровень медико-противохимической защиты войск и возможности его совершенствования	68

МНЕНИЯ ЧИТАТЕЛЕЙ

К изданию монотематических номеров	72
К монотематическому номеру Военские мысли № 10/88	74

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Повышение эффективности разведки в ходе общевойскового боя в ночных условиях	77
--	----

ИНФОРМАЦИИ

Майор Вацлав Дуфала, кандидат военных наук Военно-экономические взаимоотношения и их развитие в странах западно-европейской экономической интеграции	81
Полковник Йосеф Дворжак полковник Мирослав Земан Спутник в системе гидро-метеорологического обеспечения	86